

PLAN ESPECIAL DE PROTECCIÓN E REHABILITACIÓN DO CONXUNTO HISTÓRICO DE MONDOÑEDO. PE-1

MEMORIA XUSTIFICATIVA. INFORMACIÓN.
DOCUMENTO PARA APROBACIÓN INICIAL

NOVIEMBRE 2022

ÍNDICE GLOBAL

(01INF_01)

1. O MARCO TERRITORIAL E URBANÍSTICO
2. O PROCESO HISTÓRICO DE FORMACIÓN DA CIDADE
3. A POBOACIÓN
4. A ACTIVIDADE ECONÓMICA
5. A ESTRUCTURA URBANA E FUNCIONAL DA CIDADE
6. ESTRUCTURA DA PROPIEDAD INMOBILIARIA
7. EDIFICACIÓN
8. A VIVENDA
9. SISTEMA DE EQUIPAMENTOS E ESPAZOS LIBRES
10. INFRAESTRUTURAS DE SERVIZOS URBANOS
11. REDE VIARIA E URBANIZACIÓN DO ESPAZO PÚBLICO
12. TRÁFICO, TRANSPORTE E MOBILIDADE
13. ANÁLISE DA PAISAXE
14. TIPOS E PATRIMONIO ARQUITECTÓNICO
15. VALORACIÓN ARQUITECTÓNICA DO PATRIMONIO CONSTRUIDO

(01INF_02)

13. ANÁLISE DA PAISAXE
14. TIPOS E PATRIMONIO ARQUITECTÓNICO
15. VALORACIÓN ARQUITECTÓNICA DO PATRIMONIO CONSTRUIDO

ANEXO I. FICHEIRO DE ELEMENTOS SINGULARES DO ESPAZO PÚBLICO

PLAN ESPECIAL DE PROTECCIÓN E REHABILITACIÓN DO CONXUNTO HISTÓRICO DE MONDOÑEDO. PE-1

MEMORIA XUSTIFICATIVA. INFORMACIÓN.
DOCUMENTO PARA APROBACIÓN INICIAL

NOVEMBRO 2022

ÍNDICE	PÁX.
13. ANÁLISE DA PAISAXE	213
13.1. ENCADRE XERAL. O CATÁLOGO DAS PAISAXES	213
13.2. A IMAXE EXTERIOR	217
13.3. CARACTERIZACIÓN DA PAISAXE URBANA. A IMAXE INTERIOR. ESCENAS URBANAS	225
13.4. AGRESIÓNS AMBIENTAIS NO ESPAZO URBANO	255
13.5. XUSTIFICACIÓN DAS MEDIDAS DE INTEGRACIÓN PAISAXÍSTICA	267
14. TIPOS ARQUITECTÓNICOS	269
14.1. A FORMACIÓN DO TIPO ARQUITECTÓNICO	215
14.2. OS TIPOS ARQUITECTÓNICOS	275
15. VALORACIÓN ARQUITECTÓNICA DO PATRIMONIO CONSTRUIDO	291
15.1. A CATEDRAL (B.I.C.)	291
15.2. O CONXUNTO EDIFICADO	293
15.2.1. <u>Cuarteisóns do conxunto declarado</u>	296
15.2.2. <u>As áreas de contorno do conxunto declarado</u>	309
15.2.3. <u>Resto de cuarteiróns</u>	311
15.3. OS EDIFICIOS SINGULARES	313
ANEXO I. FICHEIRO DE ELEMENTOS SINGULARES DO ESPAZO PÚBLICO	351

13. ANÁLISE DA PAISAXE

13.1. ENCADRE XERAL. O CATÁLOGO DAS PAISAXES

O Catálogo das Paisaxes de Galicia é o documento técnico que aborda a primeira etapa do proceso planificador da paisaxe do territorio galego, a súa análise e diagnose. Nel delimitáanse as grandes áreas paisaxísticas de Galicia, identifícanse os tipos de paisaxe e delimitáanse as unidades de paisaxe existentes en cada unha. Ademais recolle o inventario dos valores paisaxísticos presentes en cada área, a análise das súas características diferenciais e o seu estado actual.

O ámbito do Plan Especial, que comprende o ámbito do Conxunto Histórico-Artístico declarado, pertence á Grande Área Paisaxística A Mariña-Baixo Eo e, dentro dela á Comarca Paisaxística A Mariña-Eo Interior. O Catálogo das Paisaxes identifica como Área de Especial Interese Paisaxístico a AEIP Val do Valiñadares, que se ben non está dentro do ámbito localízase no contorno inmediato do mesmo.

En canto á caracterización territorial do ámbito, a Cidade de Mondoñedo está situada no espazo central de terras baixas do termo municipal, no fondo do fértil val do Masma, que se articula co de Lourenzá e Valadouro para buscar a saída ao mar, a escasos quilómetros. Enmarcada entre os regos de Cesuras e Valiñadares, implántase nunha ampla chaira a 140 metros de altitude, rodeada de montes e montañas que sobrepasan os 700 metros.

Polo leste, o pequeno macizo de Barbeitas situado entre a Pena da Rocha e o Cordal de Neda separa as concas do Valiñadares e a do pequeno río de Sixto. Polo oeste, os montes

de Santa Margarida, A Infesta e Zoñán, continuados despois polo Alto da Lagoa cara a Toxiza, enmarcan o tremendo arranque da Serra. A parte central do val, está asentada entre o Monte Padornelo e as últimas estribacións da Toxiza e Os Castelos. Ao fondo, o pequeno outeiro do Monte de Camba, interponse lixeiramente no val, bifurcándoo outra vez como unha especie de repetición xeolóxica do pequeno macizo de Barbeitas.

O sistema fluvial Masma-Valiñadares atravesa o territorio municipal articulando ao seu redor un achaiado val, fértil e ameno, no que destaca a presenza da Cidade de Mondoñedo. A singular conformación do territorio e o emprazamento da Cidade de Mondoñedo, no fondo da depresión, posibilita a existencia de diversos fitos paisaxísticos de alcance comarcal no seu recinto paisaxístico, como son o Padornelo, Pena da Rocha, Pena Morcán, Pico da Toxiza e Pombeiro.

Na estrutura urbana da cidade influíu de xeito determinante o contexto topográfico, de xeito que Mondoñedo se inclina cara o mar Cantábrico e ao río Masma, dende a cota dos 140 metros de altitude, cun grao considerable de declive. Neste senso, a Cidade presenta un típico exemplo de plano radiocéntrico. As rúas dispostas en sentido radial veñen a atoparse na praza da Catedral e a muralla bordea as primeiras fases do conxunto urbano.

Así, dende o punto de vista paisaxístico, a caracterización da cidade de Mondoñedo, a parte de pola singularidade do seu casarío, vén condicionada pola súa posición topográfica en cornixa, no fondo do val onde o río Valiñadares e as súas canles se incorporan á trama urbana no barrio dos Muíños e onde as estribacións do cordal montañoso que a rodea conforman un telón de fondo ambiental de alto interese, cuns elevados valores ecolóxicos, xeolóxicos e paisaxísticos e cunha alta diversidade de recursos patrimoniais.

Localizada sobre unha ampla base litolóxica de lousas e cuarcitas que se desenvolve da Cidade cara o leste e tanto caracteriza as construcións e pavimentos da mesma.

A unidade da paisaxe do ámbito está composta polos tipos de paisaxe Vales sublitorais, Urbano e Conxunto histórico (rodeados, polo suroeste, de Agrosistema intensivo (mosaico agroforestal) e, polo oeste, por Agrosistema intensivo) e clima mesotemperado inferior.

Con respecto aos valores naturais e ecolóxicos, no que se refire á biodiversidade, o ámbito está situado dentro da Zona 2 do Plan de xestión do Lobo e no límite suroeste da Área potencial do Plan de recuperación da Escribenta das canaveiras. Respecto aos espazos naturais protexidos, se ben dentro do ámbito non existe ningún espazo deste tipo, no contorno próximo localízase a Zona de Especial Protección dos Valores Naturais (ZEPVN) e Reserva da Biosfera da Serra do Xistral e a ZEPVN da Ría de Foz-Masma que remata ao chegar ao barrio de San Lázaro, límite do solo urbano polo norte; ambas consideradas Zonas de Especial Conservación (ZEC) pola Rede Natura 2000.

Con respecto aos valores culturais e patrimoniais, o ámbito foi declarado Ben de Interese Cultural na categoría de Conxunto Histórico-Artístico en data 02 de maio de 1985. Ademais, existen dentro do ámbito outros dous BICs: a Catedral de Mondoñedo, declarada na categoría de Monumento o 23 de maio de 1902, e o Camiño Norte (ruta da costa) cuxa delimitación foi aprobada no ano 2014 e incorporada, xunto co resto de rutas do Camiño Norte á Lista do Patrimonio Mundial da Unesco o 5 de xullo de 2015. Así mesmo, dentro do ámbito hai multitude de elementos catalogados tanto polo Plan xeral -entre os que destacan o barrio dos Muíños e o xacemento arqueolóxico de Os Castros- como polo PEPRI vixente que agora se revisa, e que son o obxecto específico do presente Plan Especial. Por último, cómpre sinalar a declaración de Festa de interese turístico de Galicia da Festa de As San Lucas, feira anual de oito días que se remonta a mediados do s. XII.

Con respecto aos valores panorámicos destacar unicamente o propio Camiño de Santiago antedito.

Con respecto aos valores de uso, no que se refire ás zonas agroforestais o ámbito está rodeado de zonas agrícolas, lindando polo seu bordo suroeste por zonas forestais de coníferas, eucaliptos e outras. Respecto dos produtos o ámbito enmárcase dentro dos ámbitos produtivos da Pataca de Galicia e da Faba de Lourenzá. Respecto dos valores extractivo, enerxético e áreas empresariais no contorno inmediato do ámbito localízase a área empresarial de Mondoñedo e no contorno máis amplo localízanse os parques eólicos da Toxiza e o Galgao e máis aló as enormes extensións eólicas da Serra do Xistral.

No que se refire á exposición visual, o ámbito está considerado unha zona de visibilidade media a 500 metros de distancia. Dende zonas con maior potencial de vistas, a maior parte do ámbito está considerado unha zona de visibilidade baixa e media se ben con algunhas zonas de visibilidade alta como o outeiro de Os Castros e as zonas do macizo de Barbeitas.

13.2. A IMAXE EXTERIOR

Neste apartado analízase a imaxe exterior do ámbito, nunha aproximación ao mesmo dende as vías de acceso á Cidade e as estradas estruturantes do contorno inmediato.

ITINERARIO 1. Acceso dende o sur

A localización da Cidade de Mondoñedo, nunha ampla chaira rodeada de montañas no fondo do val do Masma, fai que na aproximación á mesma dende o suroeste, descendendo pola estrada nacional N-634, dende o antigo Hostal Mirador Mondoñedo, situado pouco antes do desvío de acceso á Cidade polo trazado da antiga nacional, e ata o mesmo, se produza unha espectacular imaxe do Conxunto Histórico e do contexto territorial no que se implanta de grande valor paisaxístico.

Unha vez collido o desvío, a Cidade pérdese ata chegar ao acceso oeste da mesma pola Estrada dos Remedios.

Tamén dende o sur, descendendo o outeiro de Barbeitas pola estrada de Maariz, que discorre paralela á estrada nacional polo leste, a unha cota inferior, a Cidade apréciase nunha visual semellante á da estrada nacional pero máis próxima e pechada, na que o Conxunto Histórico se sitúa no foco.

Collendo o desvío cara a rúa Rigueira, xusto antes do paso do río Sixto, aparece unha espectacular vista do Conxunto Histórico, coas torres da Catedral no centro e o campanario da Igrexa de Santiago á esquerda, enmarcado por unha variada mostra dos elementos naturais que conforman o territorio no que se implanta: os grandes cordais montañosos de fondo, o outeiro de Barbeitas e a súa masa forestal caendo en forte pendente á dereita e as terras de labradío do río Sixto á esquerda, nunha imaxe de grande harmonía.

Continuando pola estrada de Maariz, que pasado o río Sixto volve a coller altura, despedímonos desta bucólica vista, para dar paso a outra espectacular vista da zona de Alcántara.

Tamén dende o sur, aproximándonos á Cidade pola LU-P- 3102, estrada de Argomoso, que discorre polo interior do val do Valiñadares, a Cidade non se aprecia ata chegar a ela polo antigo camiño de Lindín que entronca, no barrio dos Muíños, coa rúa San Roque.

ITINERARIO 2. A imaxe exterior dende o oeste

A estrada nacional N-634, tras descender o outeiro de Barbeitas, discorre polo oeste da Cidade, paralela ao rego de Cesuras, a unha cota baixa. Dende ela a Cidade pasa practicamente desapercibida, dado que esta se desenvolve na parte traseira a esta orientación, tras o outeiro dos Castros, límite natural da mesma polo oeste, percibíndose apenas e por momentos as torres do Santuario dos Remedios, o espazo libre da Alameda e os volumes edificadas do antigo Hospital de San Pablo e da Residencia de Maiores.

Tamén dende o oeste, descendendo pola ladeira dos montes da Pena da Rocha pola estrada PR-3104, a Cidade se descubre, no seu contexto territorial cos montes e o viaduto do alto do Fiuco ao fondo, chegando ao Mosteiro dos Picos. Dende alí ata cruzar o viacrucis un par de curvas máis adiante, vanse sucedendo visións parciais da mesma.

Unha vez pasado o viacrucis a estrada entra nunha zona boscosa que descende a ladeira perdéndose de vista a Cidade, que non volve a aparecer ata pouco antes de chegar ao val do río Cesuras.

Unha vez no val, a Cidade desaparece tras o outeiro dos Castros apreciándose apenas un tímido *skyline* no que sobresaen os grandes edificios do contorno dos Castros e a Alameda dos Remedios, imaxe que se mantén ata a desembocadura da estrada na antiga nacional, moi semellante á que se aprecia dende a N-634 ao seu paso polo val de Cesuras.

ITINERARIO 3. Acceso dende o norte

Dende o nordeste, aproximándonos á Cidade pola N-634 a Cidade apenas se adiviña tras pasar o barrio de San Lázaro, perdéndose de vista pouco despois, tras pasar o cruce da rúa Viñas de Veiga, non volvendo a aparecer ata chegar ao acceso norte da rúa Julia Pardo Montenegro onde o acceso e o arboredo do Parque do Cemiterio nos dan a benvida.

ITINERARIO 4. Acceso dende o leste

Aproximándonos dende o leste, pola LU-124 que descende dende o Alto do Padornelo, a Cidade se avista ao lonxe chegando a Monfadal, sucedéndose no descenso vistas similares ata pasada a Capela de San Carlos, onde a perda de altura e o arboredo fan desaparecer a Cidade ata que a desembocadura da estrada no núcleo urbano, onde entronca coa Avenida Bos Aires.

13.3. CARACTERIZACIÓN DA PAISAXE URBANA. A IMAXE INTERIOR. ESCENAS URBANAS

A paisaxe urbana interior é o resultado das características dos distintos elementos formalizadores da mesma, tales como a rede viaria, as edificacións, os espazos públicos... e a relación entre eles. É a que nos permite recoñecer e identificar as distintas partes da Cidade.

Así, no Conxunto Histórico de Mondoñedo podemos identificar, polas súas características, as seguintes zonas:

O recinto amurallado

Dada a súa orixe como recinto amurallado, esta parte da Cidade caracterízase por ser un tecido pechado en si mesmo, sendo moi recoñecibles -pola súa morfoloxía- os seus límites, as antigas rondas ou valadas, rúas de trazado curvo que percorrían o perímetro exterior da antiga muralla. A elas daban as partes traseiras, dedicadas xeralmente a hortas, das parcelas do recinto. Pouco a pouco, ao tempo que a muralla ía desaparecendo foron adosándose edificacións aos lenzos exteriores da muralla, con fronte edificada a estas valadas, como se pode observar na rúa Concepción o na rúa Febreiro. Noutras, como a travesa das Casas Novas ou a rúa da Ponte, pódese apreciar o que podería ter sido a configuración orixinal destas valadas ou rondas.

A rede viaria que estrutura o recinto amurallado está formada por seis rúas principais, unha por cada porta da muralla, que parten radialmente da Praza da Catedral. Rúas moi estreitas, de entre 4 e 5 metros, e de trazado orgánico que dan lugar a oito cuarteiróns de forma irregular, sete dos cales dan fronte á Praza da Catedral, principal espazo libre do recinto. A súa dimensión e amplitude contrasta coa densidade e compacidade do espazo edificado.

Os cuarteiróns están compostos por parcelas alongadas e estreitas, de frontes comprendidas entre os 5 e os 18 metros e fondos de entre 10 e 20 metros, dando lugar a tipoloxías edificatorias entre medianeiras das mesmas características. A altura predominante das edificacións é de B+2 plantas. A combinación entre a escasa dimensión do viario e a altura das edificacións da como resultado unhas seccións viarias esveltas de escasa amplitude visual e nas que a percepción do recinto se produce pola agregación das imaxes que se suceden a medida que o percorremos, sendo as únicas excepcións as visuais que se producen nos dous espazos libres do recinto: a praza do Concello e a praza da Catedral, sendo de elevado valor paisaxístico a que se produce cara esta última dende o encontro das rúas Afonso VII e Progreso. De todas elas, cómpre destacar polo seu valor paisaxístico aquelas nas que a sección viaria enmarca a Catedral ou algún elemento natural do contorno

exterior, como as que se producen dende o acceso á praza da Catedral polas antigas portas da Fonte e Porta da Cruz.

Os Castros

Caracteriza a esta área a presenza do outeiro dos Castros ao pé do cal se desenvolve o tecido edificado, concentrándose o casarío no eixe viario principal formado polas rúas Bispo Sarmiento-rúa de Guevara, antigamente coñecido como Cruz da rúa ou rúa da Cruz e unha das principais arterias do Mondoñedo moderno. O tecido prolóngase, cara o leste, polas rúas Lodeiro Piñeiroa e Julia Pardo Montenegro ata morrer no parque do Cemiterio vello e, cara o oeste, ascende pola rúa José María Pardo ata o antigo Hospital de San Pablo, seguindo as trazas dos vellos camiños Real e de Santiago que atravesaban a Cidade. Completan a estrutura viaria do que constituíu o maior e máis poboado arrabalde da cidade amurallada os treitos extramuros de tres das rúas principais de acceso á mesma: Leiras Pulpeiro -antigamente parte da rúa Batitales-, Andrés Baamonde -antigamente parte da rúa Nova- e Lodeiro Piñeiroa -antigamente parte da rúa dos Ferreiros, así como a praza da Concello e a rúa Concepción -antigas Valada da Soidade e Valada das Monxas respectivamente-, no extremo occidental da cal se localiza o Convento da Concepción. Todas elas roldan os 4-5 metros de sección.

Dende o Hospital de San Pablo, virando cara o leste, parte a rúa dos Castros, onde un pequeno grupo de edificacións da acceso á parte alta do outeiro. Esta rúa percorre lonxitudinalmente a ladeira sur do mesmo, descendendo polas traseiras do tecido edificado da antiga rúa da Cruz ata a rúa Rocha de Vélez, a outra rúa que percorre o outeiro, esta transversalmente, de sur a norte, para saír da cidade polo camiño que leva ao rego de Cesuras. Na parte alta un camiño peonil a conecta co parque do vello cemiterio.

Cómpre destacar o contraste entre a densa ocupación e alta compacidade do tecido edificado na parte baixa fronte ás grandes parcelas dotacionais e o amplo espazo libre do alto dos Castros que o enmarcan e que constitúen os grandes contedores dotacionais da Cidade nesta área. No extremo oeste, o conxunto formado polo Hospital de San Pablo, o novo Centro de Saúde -situado onde antigamente estaba o edificio da Cárcere dos

Remedios hoxe desaparecido- e a Residencia de anciáns San Rafael. No extremo leste, o Pazo de Santomé que actualmente alberga o Centro de Desenvolvemento Comarcal da Mariña Central, o Parque do cemiterio vello e o Centro de Formación A Granxa do IES San Rosendo, incluído parcialmente no ámbito do Plan Especial. Entre ambas zonas, e destinado a completar este grande espazo dotacional, o espazo baleiro do outeiro dos Castros.

Os cuarteiróns edificados están compostos por un miúdo parcelario, de parcelas alongadas e estreitas con frontes de entre 4 e 8 metros e fondos de entre 10 e 24 metros, dando lugar a tipoloxías edificatorias entre medianeiras das mesmas características. A altura predominante nos cuarteiróns centrais é de B+2 plantas, mentres que nas prolongacións de saída a altura predominante é menor, de B+1 plantas. Ao igual que no recinto amurallado, a combinación entre a escasa dimensión do viario e a altura das edificacións da como resultado unhas seccións viarias esveltas, se ben o trazado máis recto das principais rúas estruturantes desta zona, a maior lonxitude das mesmas, e a menor altura no caso das rúas de saída, dan lugar a unhas seccións viarias menos encaixonadas, con maior amplitude visual e máis desafogadas.

A parte alta, dada a súa condición, permite a aparición de diversos puntos-miradoiro dende os que contemplar outras zonas da Cidade e o contorno natural circundante, tales como o espazo de acceso ao antigo Hospital de San Pablo, a zona alta da rúa dos Castros ou o parque da Lembranza, parte alta do parque do Cemiterio vello.

Casas Novas. Rúa do Pumar

Esta zona da Cidade caracterízase pola súa baixa densidade e a dispersión do seu tecido edificado. Trátase dunha periferia na que se combinan tecidos históricos con tecidos de recente formación, destacando pola súa monumental escala a parcela e o edificio do Seminario de Santa Catalina. Desenvólvese dende a Igrexa de Santiago ata a rúa da Fonte e dende o recinto amurallado ata os terreos da veiga do Valiñadares.

Nesta parte da Cidade podemos diferenciar dúas zonas: a zona norte, que se desenvolve entre a Porta Nova e a Porta do Pumar, e a zona sur, entre a Porta do Pumar e a rúa da Fonte. No contorno do que foi a Porta Nova, desenvolveuse o último arrabalde da cidade amurallada, un pequeno casarío coñecido como Casas Novas. Cara o norte, seguindo o trazado da valada de Casas Novas -hoxe travesa das Casas Novas, a ocupación é escasa. Cara o sur, seguindo o trazado da valada de Ponte -hoxe rúa da Ponte- desenvólvese parte do arrabalde asociado á Porta do Pumar. Dada a ocupación dos terreos tras o Pazo Episcopal polas hortas do Torrión, este arrabalde desenvolveuse ao longo da rúa da Ponte e, máis alá da Avenida Bos Aires, na rúa do Pumar. Entre ambas atópase o tecido renovado da rúa da Imprenta. A zona sur, ocupada outrora por hortas caracterízase por ter sido o lugar das novas implantacións, primeiro do Seminario e posteriormente do tecido asociado ao treito final da rúa da Fonte, rúa de nova apertura que ocupou os terreos de hortas por onde o río Sixto discorria no seu último tramo ao encontro co Valiñadares. Completa a estrutura urbana desta zona o tecido asociado á Avenida Bos Aires, outra rúa de nova apertura que xunto á antedita transformou de forma radical o territorio histórico desta zona da cidade, ocupando os terreos baixos da veiga do Valiñadares e o río Sixto.

Dada a súa heteroxeneidade, nesta zona a paisaxe urbana é moi diversa, podendo diferenciarse as seguintes escenas urbanas: Casas Novas, Valada de Casas Novas, Porta do Pumar-Praza do Seminario, Valada de Ponte, rúa do Pumar, rúa da Fonte-Praza do Seminario, Avenida Bos Aires.

O tecido histórico das Casas Novas caracterízase pola súa morfoloxía, unha pequena agrupación de edificios de B+2 plantas entorno ao cruce de camiños onde se producía o acceso ao recinto amurallado pola Porta Nova.

As dúas valadas, de Casas Novas e da Ponte, caracterízanse por conservar a fronte do recinto amurallado libre de edificacións, conformando o límite do mesmo os muros de peche das parcelas do interior do recinto, ocupando o lugar que noutro tempo ocuparía a muralla. Se ben, a valada de Casas Novas ten unha cómoda e agradable sección viaria, duns 3 metros de ancho por 3-4 metros de alto, máxima altura dos muros de peche das parcelas que a delimitan por ambos lados; a Valada de Ponte ten unha sección viaria estreita, esvelta, sombría, duns 2 metros de ancho medio delimitada por altos muros de entre 6-8

metros no lado do recinto amurallado e edificacións de B+2 plantas de altura no outro lado, que dá como resultado unha imaxe que evoca á antiga muralla.

A Porta do Pumar é un espazo de gran heteroxeneidade, confluindo nela as traseiras do monumental complexo catedralicio e episcopal, o tecido renovado da rúa da Imprenta e o amplo espazo lineal da praza do Seminario que rompe a pequena escala dos tecidos históricos colindantes.

A rúa da Fonte presenta unha amplísima sección viaria, duns 10 metros de ancho delimitada ao norte polo edificio e muro de parcela do Seminario e ao sur por un tecido renovado no que se combinan edificios novos de B+2 plantas con edificios tradicionais de B+1, está pavimentada en formigón en estado regular e conta cunha pequena beirarrúa na fronte edificada. A heteroxeneidade dos elementos que a compoñen e a descoidada urbanización danlle un carácter de espazo residual moi sorprendente dada a proximidade de espazos tan emblemáticos como a praciña da Fonte Vella e edificios de tan elevado valor patrimonial como o Seminario, o Pazo Episcopal e a propia Catedral.

Ao outro lado da Avenida Bos Aires, localízase o tecido lineal da rúa do Pumar, un tecido de grande homoxeneidade composto por edificacións tipoloxicamente similares de B+2 plantas, cunha sección de entre 4-5 metros, pouca lonxitude e un trazado recto que permite visualizar toda a rúa dun golpe de vista.

Por último, a Avenida Bos Aires, unha vía rodada de dobre dirección de circulación duns 13 metros de ancho medio, con dobre calzada, espazo para dúas bandas de aparcamento en paralelo e beirarrúas laterais de 1,5 metros. Presenta distintas características segundo o tramo de que se trate. No tramo norte as parcelas colindantes están sen edificar, polo que o verde dos terreos da veiga e o contorno natural circundante protagoniza a escena urbana. No tramo central, onde o trazado do eixe viario Imprenta-Pumar foi interrompido pola apertura desta nova vía concéntrase a edificación, unha amalgama de tipoloxías que conviven neste particular espazo: dende o edificio laminar de B+3 plantas que a modo de pantalla oculta por completo as traseiras da valada de Ponte, ata as edificacións tradicionais da rúa do Pumar, pasando polos novos edificios da rúa Imprenta e Avenida Bos Aires, de variadas tipoloxías.

CASAS NOVAS

VALADA DE CASAS NOVAS

PORTA DO PUMAR-PRAZA DO SEMINARIO

VALADA DE PONTE

RÚA DA FONTE

RÚA DO PUMAR

AVENIDA BOS AIRES

Cómpre destacar como áreas de especial interese paisaxístico nesta zona a praza do Seminario, pola súa monumentalidade e escala; as distintas visuais dos terreos da veiga do Valiñadares e o contorno natural circundante que se producen dende o tramo norte da Avenida Bos Aires e dende o final da rúa do Pumar, na súa entrega coa rúa Viñas de Veiga; e as vistas que se perciben dende a parcela situada no extremo norte da rúa da Ponte en ambas direccións, tanto dende a mesma cara o exterior como da mesma dende a Avenida Bos Aires.

A Rigueira-San Roque

Intimamente ligada ao recinto amurallado, ao pé do outeiro de Barbeitas e asociado á Porta da Fonte desenvólvese o que noutroza constituíu outro dos principais arrabaldes da cidade amurallada. Estructurado entorno á praza da Fonte Vella, antesala do acceso ao recinto amurallado pola Porta da Fonte, a máis relevante da Cidade por ser o acceso do Camiño Real dende Castela á mesma praza da Catedral e único espazo libre desta zona, o tecido edificado desenvólvese ao longo de dous eixes viarios principais: a rúa Rigueira e o eixe Álvaro Cunqueiro-San Roque.

Cara o sueste, entre a Fonte Vella e a capela de San Roque, desenvólvese o barrio de San Roque. Trátase dun tecido lineal estruturado polo eixe viario formado polas actuais rúas Álvaro Cunqueiro e San Roque, un eixe viario de dimensión variable, 4, 5 metros no primeiro tramo de saída dende a Fonte Vella e 6 metros no resto, que combinada coa altura das edificacións, de B+2 plantas e B+1 respectivamente, configuran unha sección máis esvelta, con menor amplitude visual, no arranque do eixe viario e máis ampla e agradable, na que os elementos naturais do contorno van collendo máis protagonismo, no segundo e máis longo tramo sur.

Na zona sur, o contorno natural, que condiciona fortemente a súa implantación sobre todo polo sur, onde o outeiro de Barbeitas cae en forte pendente, pero tamén polo norte, onde conforme a antiga rúa da Fonte avanza cara o barrio dos Muíños se incrementa o desnivel entre esta e os terreos baixos da veiga do Valiñadares, protagoniza a paisaxe urbana. Esta implantación da lugar á aparición de diversas áreas de especial interese paisaxístico que se suceden ao longo da rúa San Roque.

Dende a Fonte Vella, cara o suroeste, desenvólvese o tecido lineal da rúa Rigueira, no camiño a Sasdónigas. Trátase dun tecido de carácter rural fortemente condicionado, tanto funcionalmente como paisaxisticamente, igual que o anterior, polos elementos naturais que o delimitan: o outeiro de Barbeitas, polo sur, e o trazado do -hoxe canalizado- río Sixto e os campos de labradío a el asociados, polo norte. Dende a Fonte Vella cara o noroeste o tecido continúa pola rúa Febreiro -antigamente Valada de Reigosa- ata a rúa Peña de Francia, onde se encontra coa zona de Os Castros.

Ao igual que no barrio de San Roque, a presenza dos elementos naturais protagonizan a paisaxe urbana do barrio da Rigueira xerando áreas de gran valor ambiental e paisaxístico.

As edificacións de ambos encóntranse na praciña da Fonte, na embocadura da antiga rúa da Fonte -hoxe Álvaro Cunqueiro-. Aquí o tecido se duplica, ocupando as traseiras de ambas rúas e dando lugar a un micro-tecido de minúsculas parcelas e estreitos canellóns como o de Congrúas, que une a rúa Rigueira coa rúa Álvaro Cunqueiro; o de Pardiñas que, con entrada e saída á mesma, percorre as traseiras sur da rúa Álvaro Cunqueiro; ou o calexón interior con entrada dende a actual rúa da Fonte. Estes micro-tecidos caracterízanse pola existencia de escaleiras e pasos inferiores baixo as vivendas, a modo de túneles.

Os Remedios-Alcántara

Situada ao oeste do núcleo urbano e sobre a Avenida de As San Lucas desenvólvese, dende o Campo dos Remedios ata o cruce das rúas José María Pardo, Leiras Pulpeiro e Bispo Sarmiento, esta zona da cidade.

Caracterizada polo amplo espazo libre da Alameda e o Santuario dos Remedios, o tecido edificado estrutúrase ao longo da Avenida As San Lucas, acceso rodado principal á Cidade polo oeste que, dende a Pena de Outeiro, pequeno promontorio escenario anual de As San Lucas e lugar de implantación da primitiva ermida dos Remedios, tras a erección da cal pasou a denominarse Campo dos Remedios, descende ata adentrarse no casarío extramuros das rúas Bispo Sarmiento e de Guevara. De 13 metros de ancho, nela combínase un tecido edificado no que se mesturan edificios de recente construción con edificios tradicionais e de principios do s.XX, resultando unha imaxe de gran heteroxeneidade.

Podemos identificar, polas súas características, varias zonas nesta parte da Cidade. A zona norte caracterízase polo seu carácter rural. As edificacións tradicionais de B+1 dispóñense ao longo da Avenida, denominada neste tramo Estrada dos Remedios, e do espazo libre do Campo dos Paxariños, un amplo espazo arborado no que os elementos naturais protagonizan a escena.

A zona central caracterízase pola presenza do Santuario dos Remedios e a Alameda, localizada a unha cota superior á Avenida, e por un tecido lineal descontínuo que se desenvolve na marxe sur no que se mesturan edificios de recente construción de B+3 e B+2 plantas con edificios tradicionais de B+1, entre os que destaca o IES San Rosendo. A localización, na marxe norte, do espazo libre da Alameda, xera unha gran amplitude visual neste tramo da Avenida na que o arboredo da Alameda e o contorno natural exterior protagonizan a escena urbana. Na Alameda localízase un espectacular miradoiro sobre os montes da Pena da Rocha, o Mosteiro dos Picos e o val do río Cesuras de grande interese paisaxístico.

A zona sur da Avenida caracterízase por ter edificacións a ambas marxes da Avenida, un parque edificado moi heteroxéneo, de grande diversidade tipolóxica, no que se mesturan edificios tradicionais con edificios de principios do XX e edificios de recente construción, se ben a presenza de espazos libres -as traseiras de José María Pardo, ao norte, e varios solares sen ocupar, ao sur- da lugar a un tecido descontinuo e fragmentado no que se intercalan cheos e baleiros e do que se van sucedendo imaxes a medida que se percorre a Avenida que, cunha sección viaria de 13 metros por B+2, permite unha gran visibilidade da escena.

A última zona identificable desta parte da Cidade é a dos terreos do antigo Convento de Alcántara, hoxe transformados nun enorme complexo dotacional no que a antiga Igrexa alberga o Centro de Interpretación do Camiño Norte; nun edificio anexo á capela da Orde Terceira está o Albergue público de peregrinos; no lugar que ocupou o espazo dedicado a aula anexionado á igrexa e á portería do convento, está o novo edificio dos Xulgados; no espazo que antes fora o compás conventual está hoxe a praza Jaime Cabot e, tras a igrexa conventual, construíuse recentemente o novo edificio do Auditorio e Escola municipal de música. Situada ao oeste do recinto amurallado, co que se conecta a través da praza de San Xoán, funciona como charnela de unión entre a Avenida As San Lucas e os tecidos históricos do recinto amurallado e os seus arrabaldes norte e sur. Se a iso lle sumamos a súa implantación, nun alto, a imaxe é como a dunha illa dentro do conxunto. A condición de alto libre de edificación da praza Jaime Cabot posibilita que dende ela se produzan vistas sobre o resto do conxunto e o contorno natural que o circunda.

O barrio dos Muíños

Situado ao sueste da Cidade, á beira do río Valiñadares, esta é unha das zonas máis características de Mondoñedo. Caracterízase polo carácter orgánico da súa estrutura, carácter que lle outorgan as dúas canles de auga e o río que o estruturan e atravesan de norte a sur. As edificacións dispóñense formando pequenos cuarteiróns de moi diversas formas en torno ás canles e aos tres espazos libres públicos do barrio: as prazas Muíños de abaixo e Muíños de arriba e o espazo libre central do Alfar dos Muíños sobre unha miúda e sinuosa estrutura viaria de entre 3 e 5 metros de ancho. A tipoloxía arquitectónica, básica e sinxela é menos diversa dándolle unha gran homoxeneidade ao conxunto. A enorme simplicidade dos elementos que compoñen a paisaxe urbana do barrio e a integración dun elemento natural, a auga, como principal elemento estruturante dá lugar a unha imaxe dunha grande delicadeza, condición que debe ser tida en conta á hora de acometer calquera intervención sobre o mesmo.

As características e estado dos elementos formalizadores da paisaxe urbana do ámbito aquí descritos, analízanse en detalle nos correspondentes apartados da presente Memoria de Información. Así, a rede viaria e os elementos singulares do espazo público analízanse no apartado 11, particularmente no ficheiro de elementos singulares do espazo público; as redes de infraestruturas no apartado 10; a análise das tipoloxías edificatorias presentes no ámbito recóllese no apartado 14; as características e estado das edificacións e dos sistemas e elementos construtivos que as compoñen analízanse no apartado 7; e o tráfico e o aparcamento no apartado 12, concretamente nos apartados 12.2 e 12.3.

13.4. AGRESIÓNS AMBIENTAIS NO ESPAZO URBANO

No presente apartado analízase a natureza das agresións ambientais no espazo público, describindo aquelas situacións que supoñen un deterioro da súa calidade.

O conxunto construído presenta en xeral boa calidade urbana, baseada nun crecemento histórico que parte dun espazo amurallado e compacto, e que posteriormente se estrutura radialmente a partires da Catedral, conformando unha trama a partir de vivendas acaroadas con elementos que destacan polo súa importancia patrimonial. Non existen significantes alteración volumétricas sobre as pezas orixinais que adoitan ser as principais contribucións na descaracterización da escena urbana e os seus valores patrimoniais, se ben detéctanse casos illados e en maior medida, alteracións por cubrición con solucións prefabricadas das plantas ático ou terrazas de edificacións.

Si que resultan elementos agresivos no ritmo do ambiente do alzado urbano, os casos de edificacións en obra se rematar ou as vivendas en moi mal estado que avanza o que pode chegar a supoñer o despoboamento do conxunto.

O ritmo parcelario, miúdo e constante, é unha das bases determinantes na fundamentación do conxunto como ben patrimonial, xa que é a base sobre a que as distintas tipoloxías edificatorias se soportan, tendo experimentado poucas alteracións por agregación ou redistribución das mesmas, mantendo as proporcións e distribucións orixinarias.

Os casos de agregacións parcelarias son poucos no tecido compacto, pero si que significan un salto na lectura do ritmo.

Fronte a este equilibrio xeral, cómpre identificar as **agresións** que o poñen en risco, **desde o punto de vista do patrimonio edificado, o ritmo parcelario e os volumes**, podendo tipificarse do seguinte xeito:

Alteracións Volumétricas:

• **Adición de volumes edificados ou cubrición de plantas ático ou terrazas**

Nalgúns casos prodúcense adicións ou cubricións de plantas altas que non foron integrados no conxunto do inmoble previo, conformando corpos carentes de elementos relacionados co resto do edificio ou co conxunto, tanto a nivel lingüístico como de materiais.

A orixe desta alteración basease na necesidade dun **maior aproveitamento das plantas ático** nunha climatoloxía de carácter húmido como a de Mondoñedo, que leva á cubrición destes espazos pero que na zona central, dado o estreito das vía, xeran un impacto visual moderado.

. Aumento da fronte edificada por adición de parcelas

En certos espazos do Conxunto Histórico producíronse agregacións para a construción de edificios residenciais colectivos que non sendo a norma, teñen incidencia sobre a lectura da trama edificada.

Muros Medianeiros Vistos:

Existen algunhas medianeiras vistas dentro do ámbito do Plan Especial, as cales presentan maioritariamente acabados pobres, que degradan a calidade estética e visual do conxunto, en especial nos espazos onde o ancho da vía permite unha vista máis ampla do espazo, como nas avenida das San Lucas ou na rúa Pumar.

Existen distintas orixes para a aparición destes elementos:

- A **aparición de edificacións colectivas** que unido a algunhas seccións das vías ou zonas máis despexadas, que permiten un maior campo de visión, repercuten negativamente na percepción xeral do espazo.
- **Solares non ocupados** que deixan á vista a medianeiras veciñas. Esta situación dáse sobre todo fora da amendoa central, onde a colmatación da malla non é completa.
- **Solares ocupados por pequenas edificacións** destinadas a almacéns ou garaxes que ao igual que os solares non ocupados, deixan á vista as medianeiras colindantes.

Alteracións en Fachada:

. **Modificacións de plantas baixas**

En algunhas das edificacións de carácter tradicional, modifícase a planta baixa para acoller usos distintos dos orixinais.

. **Instalacións mal resultas** (cables, rótulos, baixantes, etc.)

Existen tamén outras agresión puntuais ao conxunto edificado, destacando a presenza de cables e tubarías, comúns e recorrentes en case a totalidade dos inmobles, posto que pese a que existen rúas renovadas, non se acometeu o proceso de soterramento das instalacións urbanas. Outros elementos como rótulos ou cartelería, teñen un impacto menor debido ao número contido de comercios e negocios no ámbito. As antenas producen tamén dende certas visuais impactos no ambiente.

Edificios en mal estado ou obras non rematadas.

Esta casuística xera agresións importantes ao conxunto. Si ben as edificacións aínda manteñen en xeral un bo estado, empezan a aparecer os signos do despoboamento en moitos deles que xunto coas obras inacabadas empobrecen o peso do ámbito do Plan Especial.

Edificacións pouco integradas no conxunto ou nos barrios

Neste apartado poderíamos incluír tanto aquelas construción que pola súa escala ou composición no resultan edificacións integradas no Conxunto ou no Barrio, así como as novas edificación nos espazos de transición do tecido do conxunto histórico cara ás tramas camiñeiras, onde as edificacións antigas conviven cos novos edificios que xorden ao amparo do planeamento vixente, e que teñen un certo impacto na harmonía do conxunto construído.

No referente ao espazo público, as agresións proceden dos elementos de urbanización, do mobiliario urbano e das instalacións de infraestruturas directamente relacionadas coa percepción do espazo público, así como da mala integración dalgúns espazos ou convivencia de usos na trama.

A convivencia do vehículo privado co uso peonil crea tensións en certos espazos onde o coche entorpece o uso peonil. O caso máis significativo quizais sexa a pervivencia aínda de vehículos na praza da Catedral.

Noutros espazos como a Alameda ou as prazas do barrio dos Muíños tamén se utilizan os espazos libres como zonas de aparcamento informal na maior parte dos casos.

Entre os **elementos de urbanización** conséntase a convivencia de acabados e materiais diversos no tratamento superficial derivada de actuacións dispersas e discontinuas, que provocan a aparición de encontros mal resoltos, ademais de dificultar a lectura unitaria dos espazos ou percorridos urbanos. Así mesmo algunhas seccións viarias nas que por exemplo as beirarrúas son demasiado estreitas, requirirían doutras solucións para garantir accesibilidades.

Os **cables e as baixantes** , non so están nas fachadas dos inmobles, se non que percorren as rúas e prazas, cruzando dun lado ao outro e ensuciando a lectura do espazo.

Outros elementos como os contedores de lixo ou de reciclaxe, aparecen sen demasiado orde ou coordinación, mesmo ocupando espazos significativos, coa consecuente diminución na calidade do conxunto percibido.

Peches de parcelas e parcelas non edificadas

Os peches dalgunhas parcelas, sobre todo nas zonas exteriores do conxunto, incluso a aparición de volumes sobre estes peches son tamén elementos cun impacto negativo sobre a calidade ambiental do Conxunto. É común que nos espazos periféricos que son tamén aqueles onde as construcións teñen máis espazo de parcela libre con fronte á vía pública, aparezan estas situacións ás que se suman parcelas sen edificar e en mal estado de conservación.

13.5. XUSTIFICACIÓN DAS MEDIDAS DE INTEGRACIÓN PAISAXÍSTICA

No apartado 6.2. da Memoria Xustificativa inclúese a xustificación das medidas de integración paisaxística do Plan Especial de Protección e Rehabilitación do Conxunto Histórico de Mondoñedo PE-1, dando cumprimento ao establecido no artigo 35 do Regulamento da Lei 7/2008, do 7 de xullo, de protección da paisaxe de Galicia.

14. TIPOS ARQUITECTÓNICOS

14.1. A FORMACIÓN DO TIPO ARQUITECTÓNICO

A análise tipolóxica da edificación constitúe un valioso instrumento metodolóxico para a comprensión e valoración dos conxuntos históricos e das distintas unidades edificatorias que o compoñen, na perspectiva da súa tutela e protección.

O estudo das relacións entre a estrutura urbana e a súa materialización formal concreta constitúe un método de aproximación ao coñecemento dunha realidade que polo xeral está caracterizada pola súa diversidade e que se ve afectada por diferentes factores.

A forma que percibimos é o resultado dun proceso histórico de evolución da estrutura urbana, diferenciada para cada conxunto que se converte por isto en algo único e irrepitible, o que lle confire o seu valor cultural.

No caso do ámbito do Plan Especial, mentres que o Conxunto Histórico (recinto intramuros e tecidos camiñeiros) presenta unha ampla e rica diversidade tipolóxica froito do propio proceso da evolución histórica; o Barrio dos Muíños, así como as zonas rurais dos tecidos camiñeiros como a rúa Rigueira, a rúa do Pumar ou a rúa dos Castros, están caracterizadas polo predominio dun tipo arquitectónico.

Para realizar a análise tipolóxica seguíronse dúas direccións complementarias; a relación da edificación co territorio no que se insire, o tamaño, forma e organización interna do parcelario que a sustenta e as compoñentes compositivas externas das edificacións.

As características do territorio determinan a forma e organización do parcelario que determinará o tipo edificatorio.

No Conxunto Histórico diferenciaremos, neste sentido, os tecidos camiñeiros, onde as parcelas son estreitas e de pequenas dimensións, agrupándose en fileiras e dando lugar a edificacións entre medianeiras; e o recinto murado, cun parcelario de maiores dimensións agrupado en cuarteiróns pechados con espazos libres privados no interior, dando lugar a edificacións entre medianeiras de maiores frontes. No Barrio dos Muíños o parcelario é, como nos tecidos camiñeiros, de pequenas dimensións, se ben este se agrupa formando pequenos cuarteiróns, abertos e de formas orgánicas nos Muíños de Abaixo e pechados e regulares nos Muíños de Arriba.

A relación da edificación co parcelario que a sustenta, é dicir a intensidade e a forma de ocupación desta por aquela, constitúe a base da análise das características tipolóxicas do casarío, e ten o seu substrato tanto na xénese histórica da formación das distintas pezas

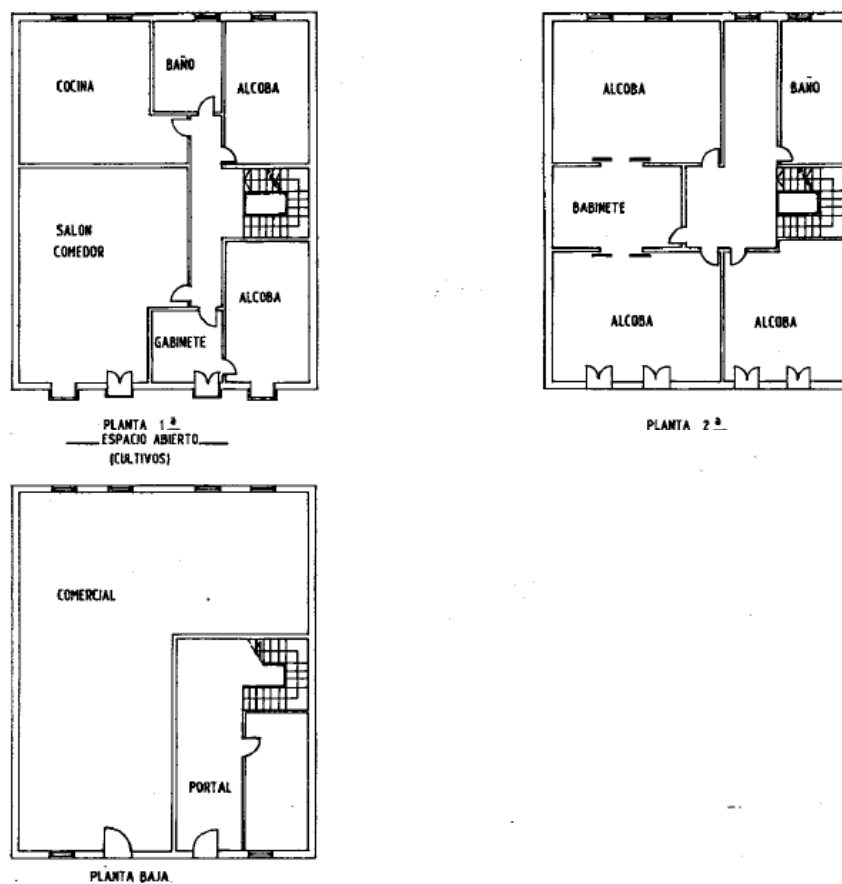
urbanas como nas súas relacións co territorio, xerando diferentes espazos públicos e paisaxes urbanas.

Poderíanse diferenciar entre as parcelas históricas, aquelas que deveñen de procesos de parcelación orixinarios e parcelas novas, aquelas de máis recente formación froito de agregados ou modificacións parcelarias. No ámbito do Plan Especial unha gran maioría son parcelas históricas.

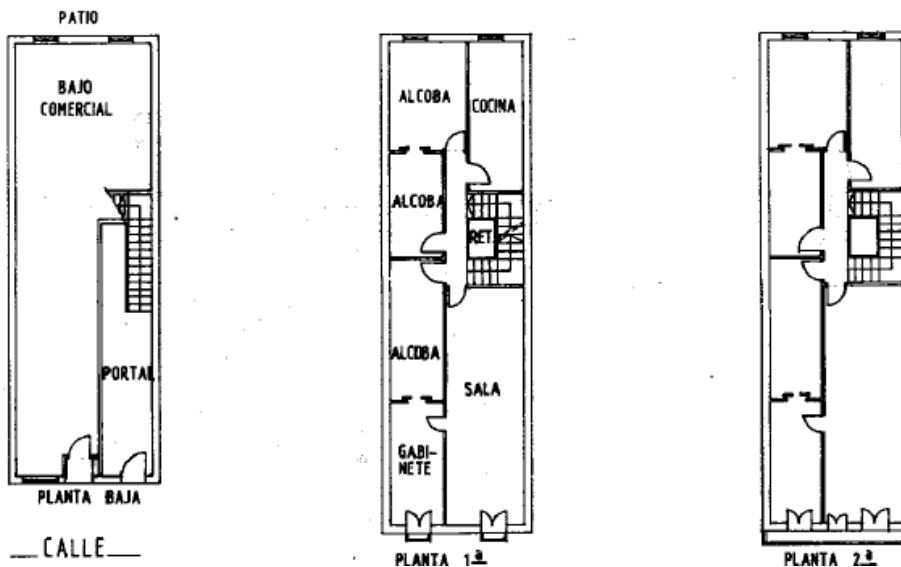
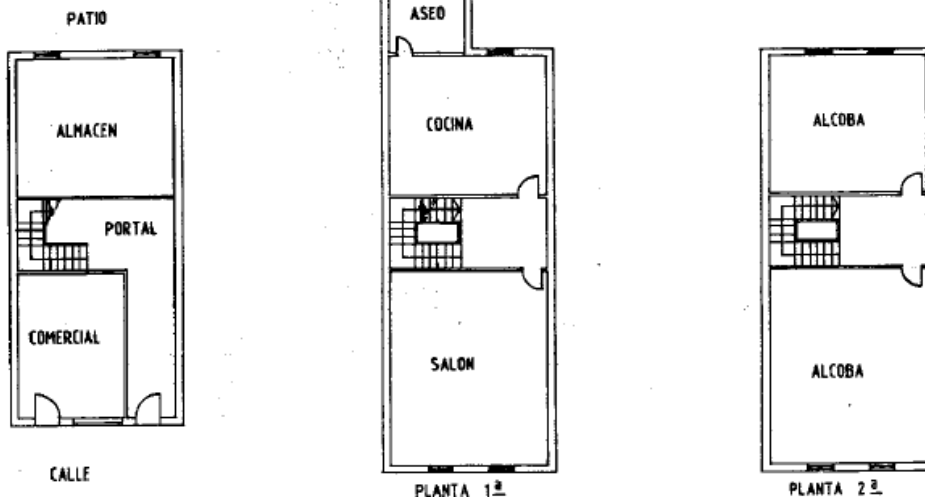
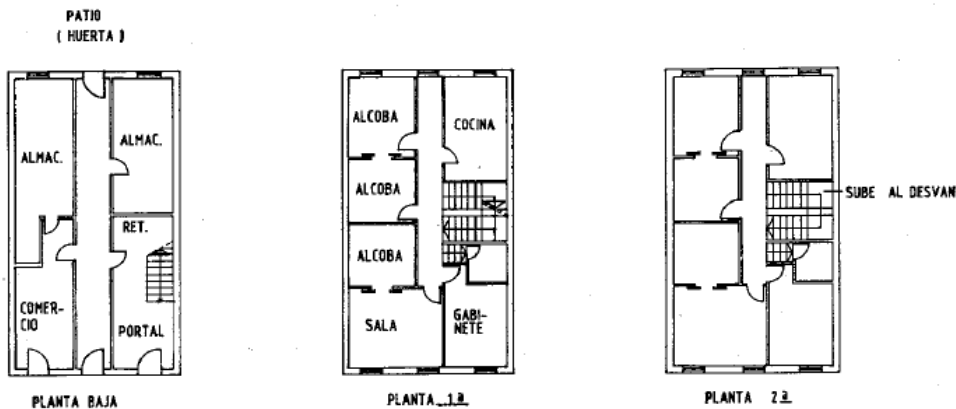
A relación da edificación co tamaño do parcelario, constitúe outro elemento da análise en relación ao tipo arquitectónico, de tal xeito que diferentes fronte de parcela xeran tipos de edificación diferentes, dende os máis característicos de dous ou tres eixes, ata catro e máis, habendo tamén de un eixe.

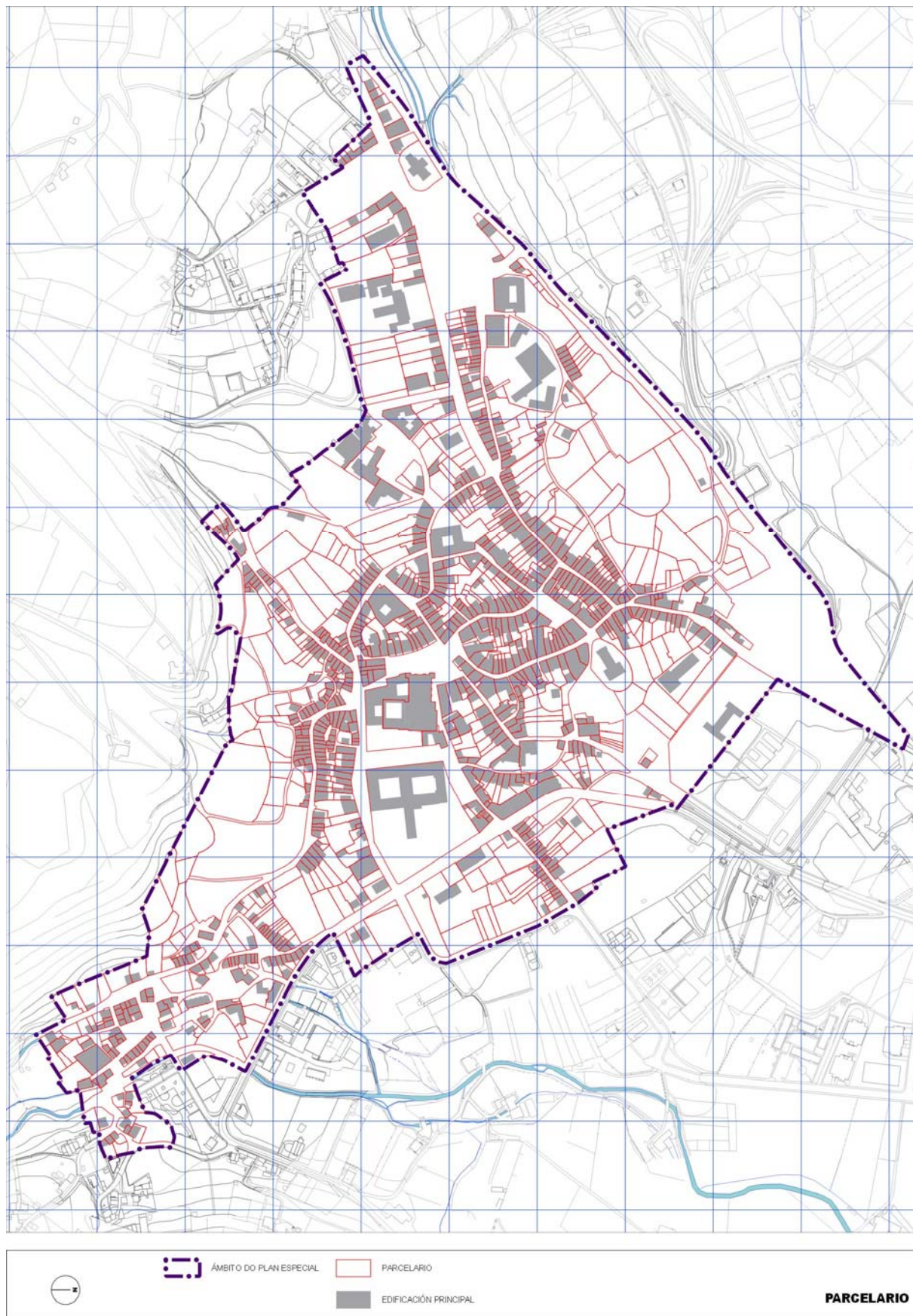
Tal e como se comentou anteriormente, a estrutura urbana do ámbito do Plan Especial non presenta unha morfoloxía uniforme, nin desde o punto de vista parcelario nin no que se refire ao tipo edificatorio.

A propia xénese e a evolución histórica determina a persistencia de tramas que van desde as medievais de orixe ata as derivadas das aperturas viarias das estradas do XIX. Xunto con isto as parcelas de procedencia institucional teñen unha importante presenza no tecido.

Con respecto aos tipos arquitectónicos cabe destacar en primeiro lugar que, presentes indistintamente en todas as tipoloxías edificatorias do ámbito, pódense atopar dous dos elementos característicos da arquitectura das grandes chairas e depresións lucenses: os picos de pedra, elementos construtivos que reforzan os vértices e liñas da cuberta, e as pequenas ventás, de ventilación do faiado, localizadas baixo os beirís.

Picos de pedra en cuberta

Ventanucos de ventilación baixo beiril

Tal e como se mencionou anteriormente, o Conxunto Histórico presenta unha gran diversidade tipolóxica no que se fai patente o propio proceso da evolución histórica, e que determina a persistencia de tramas que van desde as medievais de orixe ata as derivadas das aperturas viarias das estradas do XIX, e xunto con isto as parcelas de procedencia institucional, cunha importante presenza na estrutura urbana.

Descríbense a continuación os tipos arquitectónicos característicos do ámbito.

14.2 OS TIPOS ARQUITECTÓNICOS

TIPO 1. Vivendas de cachotería ou ladrillo e madeira de dúas ou tres plantas con ventás enrasadas ao exterior.

Arquitectura popular.

Simpleza construtiva.

Eixes de composición: 2,3. Hai algún exemplo dun eixe e de máis de tres.

Alturas: B+1, B+2.

Conxunto histórico B+1

Conxunto histórico B+2

Barrio de Os Muíños

Elementos tipolóxicos característicos:

- **Cornixa.**
- Estrutura vertical **de muros de pedra.**
- Estrutura horizontal de **forxados e cuberta de madeira.**
- Sistema de fachada de **cachotería ou ladrillo e armazón de madeira.**
- Acabado de fachada **enfuscado e pintado.**
- En planta baixa portas e ventás de madeira **enrasadas ao interior.**

En primeira planta e superiores, ventás enrasadas ao exterior -ventás ou ventás balcaneiras de madeira nas edificacións de 2 eixes e ventás e ventá balcaneira no medio nas de 3 eixes-.

Localización:

É o tipo predominante no conxunto do ámbito, tanto no Conxunto Histórico, onde se observa unha maior diversidade de variantes do tipo (no que se refire a alturas, eixes compositivos e tipos de ocos), como no Barrio dos Muíños, máis homoxéneo en variantes.

VARIANTE 1 TIPO 1. Vivendas de cachotería ou ladrillo e madeira de tres plantas con ventás enrasadas ao exterior e soportal en planta baixa.

Eixes de composición: 1, 2 e 3.

Alturas: B+2.

A variante engade soportais en planta baixa.

Só aparece na Praza da Catedral.

VARIANTE 2 TIPO 1. Vivendas de cachotería ou ladrillo e madeira de tres plantas con ventás enrasadas ao exterior e solaina en fachada posterior.

Eixes de composición: 2

Alturas: B+2

A variante engade unha solaina na última planta da fachada posterior de edificios con fachada a dúas rúas.

É a tipoloxía das edificacións con fachada principal á rúa e fachada posterior á canle tan características do barrio dos Muíños, existindo tamén algún exemplo nos tecidos camiñeiros.

TIPO 2. Vivendas de cachotería de tres plantas con ventás enrasadas ao exterior e cantería en ocós.

Arquitectura burguesa

Simpleza construtiva

Eixes de composición: 2,3 e ata 4

Alturas: B+2

Dentro desta tipoloxía podemos atopar edificacións singulares, de grandes dimensións.

Elementos tipolóxicos característicos:

- **Cornixa.**
- Estrutura vertical **de muros de pedra.**
- Estrutura horizontal de **forxados e cuberta de madeira.**
- Sistema de fachada de **cachotería.**
- Acabado de fachada **enfuscado e pintado con cantería en ocós**, esquinas e, nalgúns casos, impostas.

- En planta baixa portas e ventás de madeira **enrasadas ao interior**.
- En primeira planta e superiores, ventás **enrasadas ao exterior** -ventás ou ventás balcaneiras de madeira-.
- Dentro desta tipoloxía podemos atopar **edificaci3ns singulares**, de grandes dimensi3ns.

Localizaci3n:

Moi abundante no recinto intramuros e o seu contorno inmediato.

TIPO 3. Vivendas de pedra de dúas ou tres plantas con ventás enrasadas ao exterior e recercados de pedra.

Arquitectura urbana.

Maior calidade.

Eixes de composición: 2, 3.

Alturas: B+2.

Elementos tipolóxicos característicos:

- **Cornixa.**
- Estrutura vertical **de muros de pedra.**
- Estrutura horizontal de **forxados e cuberta de madeira.**
- Sistema de fachada de **pedra.**
- Acabado de fachada **enfuscado e pintado con recercados e impostas de pedra.**
- En planta baixa portas e ventás de madeira **enrasadas ao interior.**
- En primeira planta ventás **enrasadas ao exterior** de madeira (ventás nas edificacións de 2 eixes ou ventás e balcaneira no medio nas de tres).
- En planta segunda ventás de madeira **enrasadas ao exterior** ou **balcaneiras enrasadas ao interior** con balcón.
- Dentro desta tipoloxía podemos atopar **edificacións singulares**, de grandes dimensións.

Localización:

No recinto intramuros e o seu contorno inmediato.

TIPO 4. Vivendas de cachotería de tres plantas con ventás enrasadas ao interior.

Arquitectura popular.

Simpleza construtiva.

Eixes de composición: 2, 3 e máis.

Alturas: B+2.

Elementos tipolóxicos característicos:

- **Cornixa.**
- Estrutura vertical **de muros de pedra.**
- Estrutura horizontal de **forxados e cuberta de madeira.**
- Sistema de fachada de **cachotería.**
- Acabado de fachada **enfuscado e pintado.**
- En todas as plantas portas e ventás de madeira **enrasadas ao interior.**

Localización:

Nos tecidos camiñeiros.

TIPO 5. Vivendas de cachotería de tres ou catro plantas con ventás balconeiras enrasadas ao interior con balcóns e recercados de madeira.

Arquitectura burguesa

Maior calidade

Eixes de composición: 2, 3

Alturas: B+2, B+3

Elementos tipolóxicos característicos:

- **Cornixa.**
- Estrutura vertical **de muros de pedra.**
- Estrutura horizontal de **forxados e cuberta de madeira.**
- Sistema de fachada de **cachotería.**
- Acabado de fachada **enfuscado e pintado** con impostas.
- En planta baixa portas e ventás **enrasadas ao interior** con cantería en ocos ou recercado de pedra.
- Nas plantas superiores **ventás balconeiras enrasadas ao interior** con **balcón de forxa e recercado de madeira.**

Localización:

Nos tecidos camiñeiros.

VARIANTE TIPO 5. Vivendas de cachotería de tres plantas con ventás balcaneiras enrasadas ao interior con balcóns e recercados de madeira e soportal en planta baixa.

Eixes de composición: 2.

Alturas: B+1, B+4.

A variante engade soportais en planta baixa, galerías en plantas primeira e segunda e ventás enrasadas na última planta.

Só aparece na Praza da Catedral.

TIPO 6. Vivendas de cachotería de catro plantas con ventás balcaneiras e balcóns nas plantas intermedias e ventás enrasadas ao exterior na última planta.

Arquitectura burguesa.
Simpleza construtiva.
Eixes de composición: 2.
Alturas: B+3.

Elementos tipolóxicos característicos:

- **Cornixa.**
- Estrutura vertical **de muros de pedra.**
- Estrutura horizontal de **forxados e cuberta de madeira.**
- Sistema de fachada de **cachotería.**
- Acabado de fachada **enfuscado e pintado.**
- En planta baixa portas e ventás de madeira **enrasadas ao interior.**
- En plantas altas ventás balcaneiras de madeira **enrasadas ao interior** con balcón de forxa.
- En planta superior ventás **enrasadas ao exterior.**

Localización:

Nos tecidos camiñeiros.

TIPO 7. Vivendas de cachotería de dúas ou tres plantas con ventás balcaneiras con balcóns e recercados de madeira e recercados de pedra en planta baixa.

Arquitectura burguesa.

Maior calidade.

Eixes de composición: 2.

Alturas: B+1, B+2.

Elementos tipolóxicos característicos:

- **Cornixa.**
- Estrutura vertical **de muros de pedra.**
- Estrutura horizontal de **forxados e cuberta de madeira.**
- Sistema de fachada de **cachotería.**
- Acabado de fachada **enfuscado e pintado.**
- En planta baixa portas **enrasadas ao interior** con **recercado de pedra.**
- Nas plantas superiores **ventás balcaneiras enrasadas ao interior** con **balcón e recercado de madeira.**
- Impostas e basas de **cantería.**

Localización:

Nos tecidos camiñeiros.

TIPO 8. Vivendas de pedra de dúas ou tres plantas con ventás balcaneiras con balcóns de forxa e recercados de madeira decorados.

Arquitectura urbana.

Maior calidade.

Eixes de composición: 2, 3.

Alturas: B+1, B+2.

Elementos tipolóxicos característicos:

- **Cornixa.**
- Estrutura vertical **de muros de pedra.**
- Estrutura horizontal de **forxados e cuberta de madeira.**
- Sistema de fachada de **pedra.**
- Acabado de fachada **enfuscado e pintado.**
- En planta baixa portas **enrasadas ao interior** con **recercado de pedra.**
- Nas plantas superiores **ventás balcaneiras enrasadas ao interior** con **balcón e recercado de madeira** con **decoracións.**
- Impostas, basas, esquinas e, nalgúns casos, planta baixa completa en **cantería.**

Localización:

No recinto intramuros.

TIPO 9. Vivendas de pedra de dúas, tres ou catro plantas con ventás balcaneiras con balcóns de forxa e recercados de pedra.

Arquitectura urbana

Maior calidade

Eixes de composición: 3, 4

Alturas: B+1, B+2, B+3

Elementos tipolóxicos característicos:

- **Cornixa de pedra** con relevos.
- Estrutura vertical **de muros de pedra**.
- Estrutura horizontal de **forxados e cuberta de madeira**.
- Sistema de fachada de **pedra**.
- Acabado de fachada **enfuscado e pintado**.
- En planta baixa portas **enrasadas ao interior** con **recercado de pedra**.
- En planta primeira e segunda **ventás balcaneiras enrasadas ao interior** con **balcón de forxa e recercado de pedra**.
- Na terceira planta **galería** de madeira.
- Impostas e basas de **cantería**.

Localización:

No recinto intramuros.

TIPO 10. Vivendas de cachotería de dúas ou tres plantas con ventás con recercados, varandas e impostas de cemento

Arquitectura popular.

Simpleza construtiva.

Eixes de composición: 2.

Alturas: B+1, B+2.

Elementos tipolóxicos característicos:

- **Cornixa.**
- Estrutura vertical de **muros de pedra.**
- Estrutura horizontal de **forxados e cuberta de madeira.**
- Sistema de fachada de **cachotería.**
- Acabado de fachada **enfuscado e pintado** con recercados e impostas.
- En planta baixa portas e ventás de madeira **enrasadas ao interior.**
- En primeira planta e superiores, ventás **enrasadas ao interior** con varandas.

Localización:

Presente nos tecidos camiñeiros.

TIPO 11. Vivendas de cachotería de dúas ou tres plantas con ventás balcaneiras con varandas, balcóns ou miradoiros de forxa e recercados e impostas de cemento con relevos e decoracións

Arquitectura urbana.

Maior calidade.

Eixes de composición: 3, 4.

Alturas: B+1, B+2.

Elementos tipolóxicos característicos:

- **Cornixa con relevos.**
- Estrutura vertical **de muros de pedra.**
- Estrutura horizontal de **forxados e cuberta de madeira.**
- Sistema de fachada de **cachotería.**
- Acabado de fachada **enfuscado e pintado** con recercados e impostas con **relevos e decoracións.**
- En planta baixa portas de madeira **enrasadas ao interior.**
- Nas plantas superiores ventás balcaneiras con **varandas, balcóns** ou **miradoiros** de forxa.

Localización:

No recinto intramuros.

15. VALORACIÓN ARQUITECTÓNICA DO PATRIMONIO CONSTRUIDO

No presente apartado acométese unha descrición valorativa do patrimonio construído do ámbito diferenciando entre os elementos declarados B.I.C., o conxunto edificado e os edificios de carácter singular, que contribuirá basicamente á formulación do documento de catálogo individualizado de edificios.

15.1. A CATEDRAL (B.I.C.)

Construída entre 1219-1248, é unha obra de acusada unidade.

Templo medieval gótico de tipoloxía cisterciense dos primeiros tempos: Planta de cruz latina con tres naves, a maior máis alta, cabeceira circular e diversas capelas e arbotantes sobre as naves laterais (desaparecidos no XVI).

O edificio sufriu varias reformas e aditamentos posteriores que modificaron moito a fábrica primitiva:

- Século XVI: Baixo mandato do bispo Diego de Soto: Resgado da porta principal e supresión da escaleira interior; sala capitular; apertura da xirola de planta cadrada nunha ábsida circular, destruindo as ábsidas menores; levantamento dos muros das naves laterais.
- Século XVII: Construción do Claustro entre os anos 1636-1640. Arquitecto Diego Ibáñez Pacheco. Fixo desaparecer capelas e probablemente un anterior patio gótico.
- Século XVIII: A gran fachada e revestimento exterior e ampliacións de dous treitos, un a cada lado do cruceiro. Obra dirixida por Frei Agustín de Sobrado.
- Século XX: 1910: Enfuscado dos muros de cachotería interiores que agora imitan a pedra labrada. Retirada de retablos e substitución por outros de madeira vernizada neogóticos. 1963: Vólvese deixar a mampostería á vista, retíranse o coro da nave central, os enreixados do coro e Capela Maior, púlpitos, retablo do trascoro cos cadros flamengos, a totalidade de retablos das naves e na segunda fase rotura do adro da igrexa rompendo e retirando o balaústre que o pechaba para ampliación da praza. Recentemente o claustro máis a cuberta foron rehabilitados, así como os interiores cuxo proceso aínda continúa en fase de execución dos traballos.

Jose Luis García Fernández, Lena Sabadina Iglesias Rouco. "La plaza en la ciudad".

A fachada principal é unha simbiose de gótico e barroco: Tres oxivas (que se corresponden coas tres naves interiores) quedan enmarcadas por dúas torres barrocas de tres corpos. Das tres oxivas salientase a central, máis ancha, que alberga a portada principal de tres sinxelas arquivoltas sostidas por tres columnas estilizadas con capiteis labrados. O tímpano liso foi decorado ao fresco no XVIII. Sobre a portada o rosetón. As oxivas laterais teñen unhas fiestras de ornamento barroco en cima dos que se labraron os relevos de San Lourenzo e de San Xerome.

O coroamento da fachada é barroco. Os dous corpos superiores das torres cos seus balaústres de bolas que percorren a cornixa ata o frontis central que ten un altorrelevo da Asunción (a quen está abdicada a igrexa) e no pinche a San Rosendo.

Na Catedral e no seu museo hai diversas obras de interese: retablos, órganos, relicarios, vidreiras, a caixonería da sancristía, pinturas, tallas... amén do importante arquivo musical e biblioteca. Son moi salientables as pinturas góticas murais, hoxe baixo os órganos e antes situadas nos muros exteriores do coro. En 1963 foron restauradas e levadas ao actual emprazamento. Son dos últimos anos do XV e están mutiladas. No muro dereito alusivas á degolación dos inocentes. A masacre dos soldados tocados de cota de malla e espadas e unha figuración borrosa da sagrada familia. No muro esquerdo catro recadros representan a liberación de San Pedro do cárcere, a entrega ao mesmo das chaves por parte de Cristo, San Pedro resucitando a un morto e a crucifixión do santo.

15.2. O CONXUNTO EDIFICADO

Un primeiro trazo a ter en conta será o dos edificios co medio natural, esa relación levaranos a falar dos materiais predominantes: madeira (castiñeiro e carballo fundamentalmente) e pedra: granito, xisto, vilamor, as arxilas, as cales, areas e derivados. O levantamento de muros estruturais resolveranse cunha solución de cachotería amalgamada con arxila e coios ou laxes, mentres que os perpiaños reservaranse para o recercado dos ocos e mailas esquinas da casa. Nas de maior calidade ou nas plantas baixas dalgúns tipos o predominio son os muros resoltos en perpiaño ou cantería regular sobre todo nas fachadas principais. Nas plantas baixas tamén empréganse perpiaños regulares acomodados a soga e tizón. Tampouco faltan as construcións feitas mediante unha fábrica de laxes amalgamadas e perpiaños nos recercados ou nos linteis planos dos ocos, atopando esta solución tamén nalgunhas construcións ou sistemas construtivos como bóvedas de canón, cornixas e arcos. Nos casos dos muros de laxes amalgamados (cachotería) os dous acabados máis tradicionais serán o revocado de morteiro de cal en dous tons e texturas e o chapado de lousas de xisto, tamén atopamos a máis recentemente o enfuscado e pintado que progresivamente foi desbancando as técnicas tradicionais que deberíanse recuperar.

Unha vez preparados os muros, prepárase a estrutura do piso e faiado, constituídos en ámbolos dous casos en madeira: grosas vigas de castiñeiro ou carballo dispóñense de lado a lado da vivenda, incrustadas nas paredes ou apoiadas nunhas pezas de pedra que se deixan sobresaír lixeiramente (cans); poranse perpendicularmente ás trabes os pontóns de xeito que constitúan unha especie de maia que se pechará cunha serie de táboas duns 15 ou 20 cm de ancho e que constituirán o piso, o mesmo proceso repítese no faiado que se cubrirá cunha estrutura normalmente a dúas ou tres augas, que terá a súa armazón en madeira a base de pontóns e ripas sobre as que reposarán suxeitas por fora cos picos de pedra as lousas de xisto, amosando xunto coas cornixas ou os beirados da propia lousa como os signos exteriores característicos do encontro de fachada e cuberta da arquitectura residencial mindoniense.

Nas construcións consideradas nobres: pazos, casas abaciais e casas grandes, no caso dos pazos, resultan construcións propias do proceso de renovación arquitectónica de comezos do século XVI, os precedentes destes serían as torres, aínda conta o recinto amurallado de Mondoñedo con varios bos exemplos desta tipoloxía, que crecían e acaparaban propiedades territoriais. Algúns dos elementos que adoitan aparecer nelas, atopámolo nalgunhas parcelas do recinto amurallado e nas súas inmediacións, como muro delimitador, ou unha entrada principal con gran portón, ou un pasaxe interior que dá acceso a varias de estas edificacións e que se repite en varios casos tamén no recinto amurallado. A vivenda disporá de grosos muros de perpiaño de granito, ou de pedras de canteiras próximas, como as do monte de Toxoso (Labrada), que eran baixadas hasta o espazo onde celebrábase a feira de Gontán. As pedras de cantería ordinaria do país eran extraídas nos paraxes como o

de Pozo Mouro e Valiñas, no lugar de Seivane, da parroquia dos Remedios. As lousas de xisto era viñan desde as canteiras formalizadas en lousas de grandes dimensións para chapar as fachadas e medianeiras ou para enlousar as cubertas e bufardas, como as que viñan da canteira da Fabega.

Disporán de vans normalmente rectangulares predominando os verticais das balconeiras, a excepción do oco en planta baixa, vencellado á porta de acceso a vivenda, propio da actividade de exposición e venta artesanal que a vivenda no noroeste da península ibérica incorporaba ao espazo residencial evidenciado no caso mindoniense por este oco mailo vestíbulo cuxos solados e umbrais disporían habitualmente da coñecida lousa de Vilamor en calquera dos seus característicos tons, dende os ocres claros ata os grises. Non faltarán as balconadas e balcóns desta pedra lousa ou de madeira tamén que aínda se conservan en varios inmobles, algúns deles sobre canzorros tamén de lousa ou pilares de cantería nos casos atopados nalgunhas traseiras das unidades habitacionais analizadas. Os vans horizontais e apaisados serán os propios dos ocos dos faiados, a presenza ou non destas ventás baixo beiril conforman outro rango definidor nas categorías ou tipos estudados no ámbito do Plan. A presenza de recercados de pedra ou madeira, incluída a labrada, nos ocos da fachada é un recurso presente na meirande parte das edificacións catalogadas.

Beirís das lousas de cuberta, cornixas, lucernarios con armazóns de trabes de madeira e revestidos cara o interior cun entaboado de entre 10 e 15 cm, os picos (ou merlóns) das cubertas, así como algunhas chemineas de grandes dimensións e patíns nas traseiras como acceso das hortas ás vivendas, son outros elementos singulares e característicos da arquitectura residencial mindoniense espalladas por todo o ámbito e recollidas nas fichas das unidades.

Seguindo a zonificación empregada para a análise dos apartados anteriores analízase agora o conxunto edificado en canto á valoración arquitectónica do seu patrimonio construído:

No recinto amurallado e na zona de Os Castros, ademais da Catedral xa comentada, cómpre destacar como edificio de excepcional significación arquitectónica, histórica e cultural o Convento das Concepcionistas. Ademais, destacan un gran número de edificios de distinto carácter e época de características singulares e grande valor patrimonial: dende os pazos urbanos e casas grandes con escudo, como o Pazo de Luaces, o Pazo de Juan Antonio Pillado, o Pazo de Santomé, os números 22 e 24 da rúa Pardo de Cela, o número 4 da rúa Pena de Francia, o número 10 da rúa Leiras Pulpeiro ou o número 29 da rúa Bispo Sarmiento, ás arquitecturas burguesas de cachotería, ventás enrasadas e acabado de fachada con enfuscado e pintura e cantería en ocos tan características de Mondoñedo, das rúas Leiras Pulpeiro, Pacheco, Pardo de Cela ou Bispo Sarmiento; dende edificios dotacionais ou representativos como o edificio da antiga Casa Consistorial, o Pazo Episcopal, a antiga Casa dos Coengos, o antigo Hospital de San Pablo ou a Igrexa de

Santiago, ata as arquitecturas urbanas singulares da praza da Catedral ou das rúas Progreso e Afonso VII. Por último, cabe tamén destacar o gran número de arquitecturas características do conxunto e de valor ambiental concentradas principalmente no cuarteirón delimitado polas rúas Progreso e Afonso VII, e no eixe viario formado polas actuais José María Pardo-Bispo Sarmiento-de Guevara-Lodeiro Piñeiroa, antigamente coñecido como Cruz da rúa ou rúa da Cruz.

Na zona de A Rigueira-San Roque destacan, como edificios de excepcional significación arquitectónica, histórica e cultural, a Fonte Vella e a Igrexa de San Roque. Na zona do Campo dos Remedios-Convento de Alcántara destaca, como edificio de excepcional significación arquitectónica, histórica e cultural, a Igrexa dos Remedios. Ambas zonas destacan polo gran número de edificacións de arquitectura popular de interese ambiental características do conxunto.

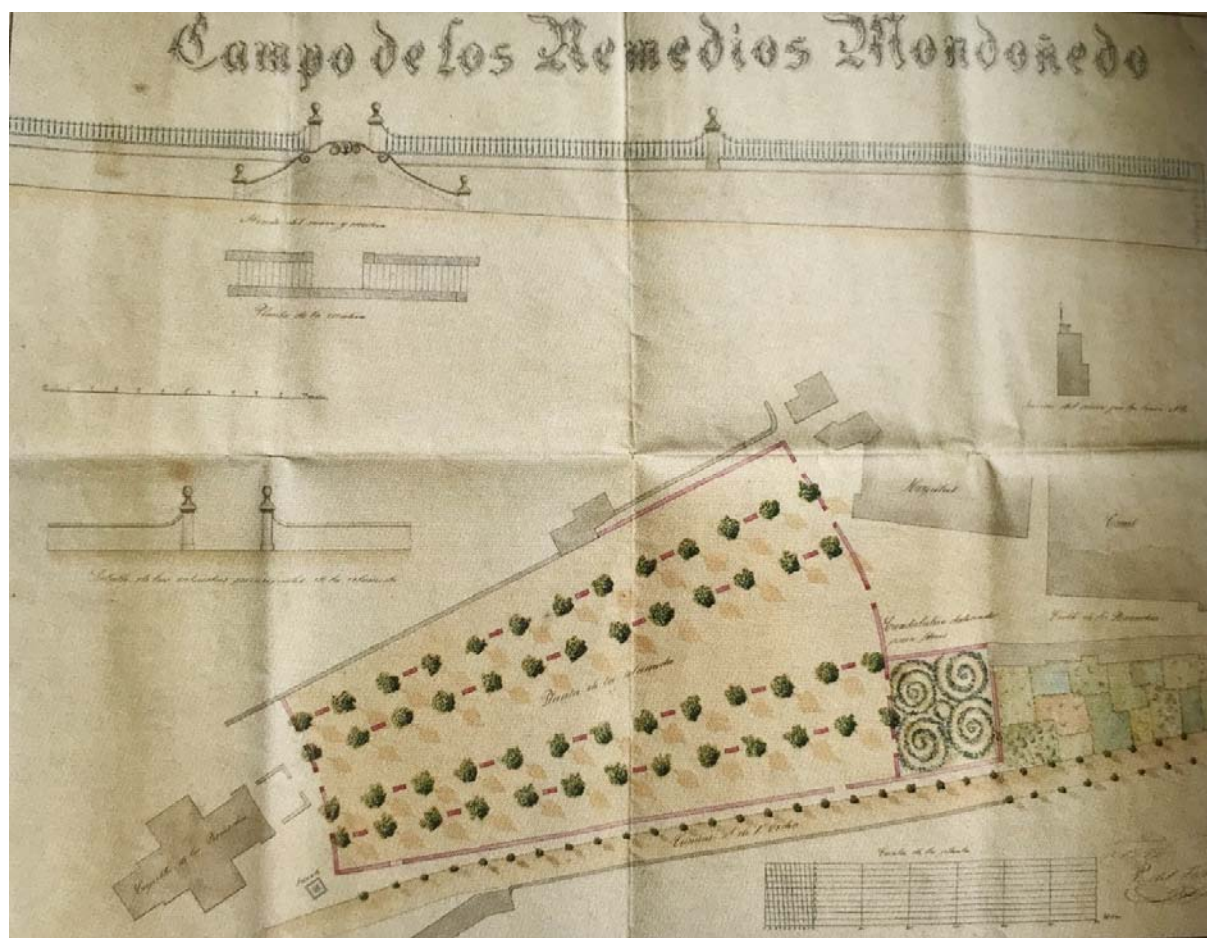
Na zona Casas Novas-Rúa do Pumar-Rúa da Fonte non existe ningún edificio de excepcional significación arquitectónica, histórica e cultural, se ben cómpre destacar nesta zona, como edificio de características singulares, o edificio do Seminario de Santa Catalina, de alto valor patrimonial e de importante presenza no conxunto.

O barrio dos Muíños destaca polo seu sistema de canles e as arquitecturas populares das súas vivendas e muíños, de grande homoxeneidade e grande valor ambiental. Ademais, destacan algunhas edificacións de características singulares como o edificio da antiga escola. Como elemento de excepcional significación arquitectónica, histórica e cultural, cómpre destacar a Ponte do Pasatempo ou Ponte de Ruzos.

15.2.1. Cuarteróns do conxunto declarado

20994. Igrexa dos Remedios. Travesa dos Remedios, Alameda dos Remedios (par 12)

Unicamente está incluída no conxunto declarado a Igrexa dos Remedios, que mantén a estrutura parcelaria de orixe axustada á edificación, tanto na forma como no tamaño. Cuarterón caracterizado pola única e singular presenza da Igrexa dos Remedios. Desde o punto de vista arquitectónico as restantes edificacións deste cuarterón non merecen valoración algunha, aínda que o cuarterón lindaba polo norte e forma parte do trazado do tramo Mondoñedo-Vilalba do Camiño de Santiago.

21004. Alameda dos Remedios, Travesa de Carlos Folgueira (pares 8-10)

Pequeno cuarterón de formato irregular e heteroxéneo en canto á forma e tamaño do parcelario, está incluída no conxunto declarado e composto apenas por tres parcelas. Desde o punto de vista arquitectónico destaca a unidade 03. Ningunha outra edificación deste cuarterón merece valoración algunha.

22993. Alameda dos Remedios. Travesa dos Remedios, avda. As San Lucas (impar 1)

O arrabalde onde se levantou denominábase Pena de Outeiro, tras a erección da primixenia ermida dos Remedios pasou a nomearse Campo dos Remedios, era un pequeno promontorio que anualmente se convertía xunto coa praza no escenario das San Lucas, o mercado gandeiro máis importante do nordés de Galicia, lindaba e forma parte do trazado do tramo Mondoñedo-Vilalba do Camiño de Santiago. Formalizouse como alameda no 1858 segundo plano levantado por Pedro de Vilar y Vilarino e contaba con catro ringleiras de álamos (*Populus sp.*).

23000. Rúa José María Pardo (pares 2-32), rúa Os Castros (pares 4-8, varios s/n) e o calexón dos Castros (28)

Unicamente está incluído no conxunto declarado deste gran cuarteirón, caracterizado pola presenza do actual e descontextualizado edificio do Centro de Saúde que ocupa a parcela da antiga Cárcere dos Remedios demolida hacia 1955-1956 da que solo se salvou o escudo do bispo promotor, hoxe no vestíbulo da casa do Concello. O cuarteirón de medianas dimensións conforma un parcelario heteroxéneo en canto a forma e tamaño e incluído na zona de respecto do conxunto histórico declarado. No que se refire á valoración arquitectónica sinalamos polo seu valor destacable o edificio principal da unidade 01 que contén un cruceiro, e polo seu carácter ambiental as unidades 02, 03, 04, 05 e 06 polo seu carácter tradicional e as unidades 07, 08, 09, 10 de carácter máis urbano que responden a tipoloxías propias dos tecidos camiñeiros. O cuarteirón lindaba polo sur e forma parte do trazado do tramo Mondoñedo-Vilalba do Camiño de Santiago.

24010. Rúa Os Castros (impares 1-21, varios s/n), Travesa Carlos Folgueira (varios s/n) e rúa Rocha de Vélez (impares 3-19, varios s/n)

Cuarteirón de grandes dimensións caracterizado pola singular presenza do Hospital de San Pablo no que unicamente está incluído no conxunto declarado a fachada, a envolvente, parte dos xardíns e do peche do Hospital, o resto conforma un parcelario, baleiro na súa meirande parte de edificacións, heteroxéneo en canto a forma e tamaño e incluído parcialmente na zona de respecto do conxunto histórico declarado, quedando algunhas parcelas fora do conxunto declarado e tamén da súa área de respecto, como son o caso da meirande parte da 42, 55 e a 44, e da totalidade na 43, 01. No que se refire á valoración arquitectónica destacan polo seu valor ambiental as unidades 21, 24 e 26. Cómpre indicar que as parcelas 30, 31 e a metade 32 atópanse no conxunto declarado que a 33, 34.

25001. Rúa de Guevara (impares 1-21, varias s/n), rúa Lodeiro Piñeiro (impares 1-7), rúa Andrés Baamonde (s/n), praza do Concello (pares 2-8, varias s/n).

Unicamente está incluído no conxunto declarado a metade sueste deste cuarteirón rectangular, pechado e de mediano tamaño, que conforma un parcelario homoxéneo en canto a forma e tamaño, no que se atopan as edificacións de maiores dimensións dando fronte a antiga prazuela dos Carruaxes, hoxe do Concello, incluída a parcela da hoxe desaparecida capela da Soedade. No que se refire á valoración arquitectónica sinálanse, dentro do conxunto declarado, polo seu valor destacable, 05 e 07, e polo seu carácter ambiental as 04, 06 e 10. Alén disto estremeiros ao conxunto declarado e na zona de respecto o resto das edificacións das que cómpre salientar as seguintes pola súa valoración arquitectónica salientable a 13, que presenta unha parte da parcela dentro do conxunto declarado, cunha valoración destacable as 14 e 16, e cunha valoración ambiental as unidades 01, 02, 03, 11, 17, 18, 19, 21, 22. Coa mesma caracterización ambiental as unidades 12, 15, presentan parte dos seus espazos libres parcialmente incluídos no conxunto declarado.

26010. Rúa Julia Pardo Montenegro (pares 2-32 e unha s/n), rúa Lodeiro Piñeiro (pares 2-14), Travesa Casas Novas (impares 1-7), rúa Casas Novas (impares 5-13), calexón Casas Novas (impares 3, varias s/n)

Cuarteirón de grandes dimensións caracterizado pola singular presenza da Igrexa parroquial de Santiago de Mondoñedo, que conforma un parcelario moi modificado heteroxéneo en canto a forma e tamaño e incluído parcialmente na zona de respecto do conxunto histórico declarado. Unicamente está incluído no conxunto declarado a Igrexa de Santiago unidade 08 que pertence ao estilo Neogótico proxecto do arquitecto encargado de construír a igrexa é o arquitecto provincial D. Nemesio Cobreros Cuevillas que hoxe consérvase tal e como foi construída e que fora a última gran construción eclesiástica. O resto está incluído na zona de respecto do conxunto declarado. Fora do conxunto declarado e no que se refire á valoración arquitectónica destacan pola súa valoración salientable a unidade 05, unha vivenda unifamiliar con ventás enrasadas ao interior e cantería en ocos e esquinais, o resto do pano e as medianeiras de cachotería de tres plantas e dúas fachadas a espazo público, unha delas á do acceso de tres eixes presenta acabado enfuscado e revocado de morteiro de cal, na lateral os materiais tradicionais tanto das varandas como o acabado foron substituídos por sistemas que empregan o cemento. No resto do cuarteirón a metade das edificacións destacan polo seu valor ambiental as unidades de pequenas edificacións da 01, 06, e as agrupacións das 10 e 11, da 15, 16, 17, 18,19 e 20, e das 24, 25, 26, 27, sendo a de maior tamaño a 09 neste caso incluída no conxunto declarado e vencellada á Igrexa parroquial.

26000. Praza do Concello (impar 1, unha s/n), rúa Progreso (impares 1-25, varias s/n), rúa Alfonso VII (impar 19, pares 2-34)

Cuarteirón pechado de grandes dimensións maioritariamente colmatado pola edificación, que presenta un notable valor patrimonial e incluído no conxunto declarado, no que unicamente as dúas unidades que dan fronte á praza do Concello presentan edificios descontextualizados. Caracterizan este cuarteirón un parcelario homoxéneo en forma e dimensións no que as cinco unidades parcelarias de maior dimensión son as que aloxan ás unidades edificadas de maior valor patrimonial. Os espazos traseiros deste cuarteirón foron colmatados ampliando as edificacións cara ao interior. No que se refire á valoración arquitectónica salientan a Casa do Concello, antigo Cuartel de Milicias unidade 01, e as unidades 08, 17, 18 e 20, e cun valor destacable as unidades 07, 11, 12, 19, 21 e 28. Destacando o resto de edificacións, a excepción das comentadas sen valor patrimonial, polo seu valor ambiental agrupadas as unidades que van da 02 á 06, da 09 á 10, da 13 á 16 e da 22 á 27.

26003. Rúa Alfonso VII (impares 1-27, varias s/n), Travesa Entre Rúas (impares 1-9), rúa Casas Novas (par 2, unha s/n), rúa Pardo de Cela (impares 1-3, impares 7-11)

Cuarteirón de grandes dimensións ca cuarta parte dentro do conxunto declarado e o resto, unhas cinco parcelas, sito total ou parcialmente no ámbito de respecto do conxunto declarado. O cuarteirón conforma un parcelario heteroxéneo en canto a forma e tamaño, tanto o incluído na zona do conxunto declarado como o da zona de respecto do conxunto histórico declarado, con todas as pardelas edificadas. No que se refire á valoración arquitectónica salientan polo seu valor a unidade 03 unha vivenda unifamiliar de cinco eixes de grandes dimensións de baixo e un andar con ventás balcaneiras e galería central de madeira profusamente decorada, que presenta na fachada frontal baixo da galería un portalón de entrada no que salienta o corpo de cantería labrada, con relevos e co umbral característico de lousa de pedra de Vilamor. Acadan unha valoración arquitectónica destacable as unidades 08, 09 e 10, e as 23 e 24, e completan cunha valoración arquitectónica ambiental as unidades 04, 06, 07, e a agrupación da 11 á 17, así como a unidade 21 que mantén unha galería tradicional na traseira. O cuarteirón presenta seis unidades sen valor patrimonial e una delas sen acceso desde o espazo público, a unidade 26.

24990. Avdas As San Lucas (impares 1-11), rúa Leiras Pulpeiro (pares 2-8), rúa Camiño do Sabelo (par 10, varias s/n), praciña de San Xoán (s/n), Calexo de Alcántara (impar 3)

Cuarteirón de doce unidades de mediana dimensión con máis da metade das unidades en zona de respecto do conxunto declarado. Unicamente están incluídas no conxunto declarado as unidades da 01 á 05 estando esta última valeira de edificación. A

heteroxeneidade parcelaria do cuarteirón coincide ca delimitación que o divide en área declarada e área de respecto, destacando na primeira a unidade 01, que aparenta ter formado continuidade coa 02. Non se presentan na área de respecto unidades catalogadas. No que se refire á valoración arquitectónica salientan polo seu valor a unidade 01, e cun valor destacable a unidade 02 e dun xeito ambiental a unidade 03, amosando así este cuarteirón o proceso de transformación e degradación sufrido nos bordos do conxunto declarado. O cuarteirón lindaba polo nordeste e forma parte do trazado do tramo Mondoñedo-Vilalba do Camiño de Santiago.

25980. Rúa Leiras Pulpeiro (pares 10-18), rúa Febreiro (pares 2-36, varias s/n), rúa Reguira (pares 2-16, varias s/n), rúa Sixto (pares 2-4), rúa Camiño da Valada (impar 1, varias s/n), praciña de San Xoán (s/n)

Cuarteirón de transición de grandes dimensións, posiblemente agregado de dous cuarteiróns xerando a desaparición da saída tradicional pola rúa Lence Santar cara a Rigueira e caracterizado pola presenza dun parcelario moi modificado e variado, homoxéneo dentro do conxunto declarado e máis dispar na área de respecto, en canto a forma e tamaño. No que se refire á valoración arquitectónica destacan polo seu valor destacable incluídas no conxunto declarado as unidades 06, 23 e 24 e polo seu valor ambiental as agrupacións de unidades da 01 á 05 e as unidades 08, 14, 17, 18, 20, 22, 25 e a agrupación da 27 á 30. O resto non posúen catalogación non presentando catro unidades as 35, 36, 37 e 38 de acceso desde espazo público. O cuarteirón lindaba polo norte cara a rúa Leiras Pulpeiro e forma parte do trazado do tramo Mondoñedo-Vilalba do Camiño de Santiago.

25995. Rúa Peña de Francia (pares 2,10), rúa Pacheco (pares 2,14), Rúa Febreiro (s/n)

Cuarteirón incluído dentro do conxunto declarado de forma triangular de tamaño medio e elevado valor patrimonial, que conserva o parcelario de orixe e no que tiña presenza unha das seis portas do recinto amurallado, a de Batitales caracterizado pola presenza dun parcelario homoxéneo en tamaño e forma, conta con todas as unidades edificadas presentando patios cara ao espazo interior do cuarteirón e cara a rúa Febreiro. No que se refire á valoración arquitectónica salientan as unidades 09, 10 e 11 conformando as unidades 09 e 10 o antigo Pazo de Luances un dos edificios orixinais que se conservan do recinto amurallado, onde campean moi repetidos os emblemas en diferentes labras heráldicas dos seus moradores. O coñecido como Pazo de Luaces, de estilo gótico isabelino e que na unidade 01 próxima e propiedade da mesma familia aparece un pombal e un hórreo elevado propios da arquitectura adxectiva que se vencellaba a este tipo de arquitecturas. O resto do cuarteirón presenta todas as unidades cunha valoración arquitectónica destacada. O cuarteirón lindaba polo norte cara á rúa Pacheco e forma parte do trazado do tramo Mondoñedo-Vilalba do Camiño de Santiago.

25000. Rúa Bispo Sarmiento (), rúa Leiras Pulpeiro (), rúa Concepción (), rúa Andrés Bahamonde ()

Cuarateirón de formato irregular de grandes dimensións, de transición, a cabalo entre o conxunto declarado con 25 unidades e a súa área de respecto con 14 unidades, aspecto que no cuarteirón conforma un parcelario heteroxéneo en canto á forma e tamaño, caracterizado pola singular presenza do convento Concepcionista da Encarnación, a unidade 15, un edificio que María Pardo de Andrade funda como convento en 1639 no que en 1714 as monxas se instalan e onde a igrexa conságrase en 1716 contando cunha nave con dous treitos de bóveda de aresta sobre arcos faixóns e unha cúpula de media laranxa sobre pechinas e con lanterna, o presbiterio cobre tamén con bóveda de aresta, dispón de retablos barrocos de interese e que conta na fachada amplo portón moi labrado e moldurado con orellas lobuladas e a clave do lintel con motivo vexetal. O edificio dispón un patio de planta cadrada e presenta portada flanqueada por dúas semipilastras de caixón que sosteñen un entablamento con tríglifos e métopas sobre frontón circular cun oco diante cunha imaxe da concepción, unha pedra con escudos e unha torre campanario de corpo prismático de base cadrada e catro ocos, cuberta cunha cúpula e unha lanterna de grandes dimensións así diversos lucernarios presentando bufarda nun faldrón que dá cara ao patio do convento. Tamén no que se refire á valoración arquitectónica destacan agrupadas as unidades da 17 á 19, as 02 e 03, a 38 e a 39, e a 45_2 e a 45_3, no resto dun xeito maioritario, as edificacións destacan polo seu valor ambiental dun xeito maioritario, e son as seguintes a 16 e a 20, da 22 á 27, da 30 á 33, a 36 e a 37, e da 40 ata a 43.

25990. Rúa Progreso (pares 8-34), rúa Lence Santar (impares 1-13), rúa Pacheco (impares 1-15), rúa Concepción (impares 1-17)

Cuarateirón pechado de grandes dimensións maioritariamente colmatado pola edificación, que presenta un notable valor patrimonial e incluído no conxunto declarado, no que unicamente oito unidades presentan edificios non catalogables e unha delas a 44 non dispón de acceso directo desde o espazo público. Caracterizan este cuarteirón un parcelario heteroxéneo en forma e algo máis homoxéneo en dimensións e presenta un baleiro no interior das parcelas algo máis defogado cos cuarteiróns próximos. No que se refire á valoración arquitectónica cómpre salientar a edificación da unidade 05, unha característica mindoniense vivenda unifamiliar de pedra de catro plantas con ventás balcaneiras e balcóns de forxa, con recercados de pedra, que presenta galería na totalidade da terceira planta da súa fronte á vía pública. E que na traseira dispón unha solaina ou corredor que formaliza as dúas plantas superiores sobre unha gran lousa cuns canzorros labrados, á que dá acceso un patín que sube desde o xardín franqueado por muros de cachotería enfuscados e pintados. Así mesmo cabe destacar as unidades 17, 18 e 19 e 20, da esquina que dá á praza da Catedral, sendo unha delas a 18 a antiga sede da casa do Concello, adquirindo en 1567 dúas parcelas ocupadas por unhas vivendas arruinadas no extremo noroeste da praza

da catedral construíndo un edificio en 1569, sendo o encargado de deseñar e dirixir as obras, concluídas en 1585, Pedro Artiaga este emprazamento implicaba construír un edificio en esquina, cunha fachada á propia praza da catedral e outra ao espazo coñecido popularmente como Cantón Pequeño, ao longo do XVII a Casa Consistorial sufriu varias reformas pero o deterioro do edificio era tal que xa a finais do mesmo século recoñeceuse que o edificio estaba arruinado, a ruína acadou tal estado que o edificio foi clausurado e apuntalado en 1749 e no XVIII leváronse a cabo diversas intervencións de reparación e reforma entre as que destacan a execución da balconada de ferro forxado que percorre aínda hoxe a fachada sur ou a renovación da arcada da planta baixa, o século XIX resultou moi daniño para a fábrica orixinal do Consistorio ata que a finais de 1869 un informe do arquitecto provincial declarou o edificio en estado de ruína, sendo a razón principal os considerables danos que presentaban os machóns e arcos do soportal da planta baixa e considerando a mellor solución a demolición da parte afectada, o que se fixo en 1871, así a fachada do edificio que mira á catedral sobresa e o imponente balcón voado de ferro forxado do século XVIII, as fiestras do baixo están molduradas e no principal destaca un escudo labrado e o antepeito de cornixa, coroado por pináculos, sobresa e da liña de fachada percorrendo as dúas fachadas, completa a fachada principal a portada, aberta en lintel e flanqueada por dúas columnas e destacan como elementos singulares a fornela coa imaxe de San Roque da fachada principal e unha inscrición de 1584 situada enriba da porta da antiga sala de sesións, por conseguinte do primitivo Consistorio consérvase apenas a localización da portada principal, os pináculos que coroa o antepeito do primeiro piso, o escudo imperial, a gárgola férrea, así como o oco disposto xunto á fornela de San Roque, escultura de avanzado o XVIII. No resto das unidades dispónse de edificacións nas que cómpre destacar as seguintes, 01, a agrupación da 06 á 08, a 42, 26, 27, 30, 31 e a 37, no resto do cuarteirón significamos polo seu valor ambiental as agrupacións de unidades da 0 á 04, da 09 á 11, a 15 e a 16, da 21 á 23, a 28 e a 29, a 32, a 35 e a 36, da 38 á 41. O cuarteirón lindaba polo sur discorrendo pola rúa Lence Santar e forma parte do trazado do tramo Mondoñedo-Vilalba do Camiño de Santiago

26988. Praza da Catedral (impar 9-15), rúa Nogueiri Varela (pares 2-10), rúa Febreiro (impar 1-13), rúa Peña de Francia (impar 1), rúa Lence Santar (pares 2-8)

Cuarteirón incluído dentro do conxunto declarado de forma triangular de pequeno tamaño e elevado valor patrimonial, xa que dá conforma un dos lenzos delimitadores do espazo máis importante do recinto amurallado como é a praza da Catedral, sobre a que dispónse de soportais cun piso de enormes lousas de pedra de Vilamor e que se sustentan con pilares de cantería e trabes de madeira na súa meirande parte, conserva o parcelario de orixe e que tiña presenza cara a Praza da Catedral con sete unidades. O cuarteirón presenta unha singularidade que resulta do acceso privado que a través dunha arcada na fachada lateral da unidade 05 se fai a un pasaxe conformado polo espazo libre privado das traseiras das parcelas da 05 ata a 08. No que respecta a valoración arquitectónica cómpre salientar o

grupo das unidades da 05 ata a 12; a unidade 11 por conter o edificio coñecido como Casa da Alfóndega que asumira tamén funcións de Casa consistorial e que é hoxe unha vivenda unifamiliar reconvertida en casa museo de Álvaro Cunqueiro de catro eixes que responde á tipoloxía con soportais sobre columnas de cantería granítica e muros de carga de perpiaño na planta baixa, nas plantas superiores entramado pesado de madeira aserrada con entrepanos de fábrica cerámica, na fachada traseira muros de carga de cantería de granítica con entrepanos de cachotería de laxes de xisto enfuscada e pintada, ou acabados presente na traseira enfuscado e revocado de morteiro de cal e outra franxa cun chapado de lousa ou enlousado, na que salientan os recercados de madeira o lintel plano e os pilares de cantería granítica do soportal, no interior as escaleiras e o pasamáns, lucernarios e na cuberta o enlousado, e a fachada lateral xerada polo recuamento da colindante así como a medianeira que a continúa presentan un acabado enlousado; na mesma agrupación do cuarteirón a unidade 05 unha vivenda unifamiliar con soportais sobre columnas de cantería granítica de remate en esquina de cuarteirón de baixo e dous andares que posúe dúas frontes ao espazo público rematando ambas no chafrán de encontro con balconada corrida no primeiro andar e galería no segundo, onde a fachada que dá fronte a Praza responde ao esquema de tres eixes, a lateral pola rúa Lence Santar pola que se accede á vivenda responde con cinco eixes e cunha arcada ao final da mesma, indicando que á fachada traseira accédese desde a propia vivenda e desde o acceso lateral enmarcado na citada fachada a Lence Santar polo arco que dá a un pasaxe que conecta un patio privado, actualmente atópase parcialmente rematada; tamén agrupada neste cuarteirón a unidade 06 que incorpora unha vivenda unifamiliar entre medianeiras, esquema de tres eixes con balcóns en todos os seus ocós, na planta baixa configura soportais sobre columnas de cantería de granito, remata nunha cornixa prolongada en antepeito de notable valor patrimonial, muros de carga de cantería granítica na planta baixa e cachotería de laxes de xisto enfuscada e pintada no resto cuxa estrutura horizontal e cuberta formadas por trabes e cimbros de castiñeiro, esta última rematada enlousada de xisto con lucernario e cheminea, unha delas descontextualizada, na que alientan os recercados, os relevos e tallas na madeira, os canzorros dos balcóns de madeira e as reixas de forxa das varandas, as ventás balconeiras, presenta decoracións no antepeito, e que no interior salientan a escaleira, as carpinterías, a presenza de umbral de pedra de Vilamor como a do chan do soportal; na 07 da agrupación a máis notable do cuarteirón, esta vivenda unifamiliar con soportais sobre columnas de cantería de granito, muros de planta baixa de cantería de granito, cachotería de laxes, con dous balcóns no primeiro andar e galería corrida nas dúas seguintes plantas, presenta acabado de lousa nunha das fachadas laterais, resulta importante destacar que a edificación desta unidade non dispón de acceso frontal desde a praza da Catedral xa que co baixo comercial se ocupa toda a planta, feito que obriga a acceder á vivenda pola fachada traseira desde o acceso lateral que a unidade 05 xerou, desde o pasaxe que conecta cun patio privado exterior; da unidade 08 destacar que presenta unha vivenda unifamiliar que responde á tipoloxía con soportais sobre columnas de cantería granítica e muros de carga de perpiaño de granito e nas plantas superiores entramado pesado de madeira aserrada con

entrepanos de fábrica cerámica, na fachada traseira muros de carga de cantería granítica con entrepanos de cachotería de xisto enfuscada e pintada, á fachada traseira accédese dende a propia vivenda e desde acceso lateral a vivenda polo pasaxe da unidade 05 e que unha vez renovada polo concello pasou a seren a Casa, Museo-café, de Álvaro Cunqueiro, salientan as trabes da cuberta e os frescos tardo-góticos atopados no interior decorando as paredes e teitos de estancias; a outra unidade desta agrupación con fronte á Catedral é a 09 unha vivenda unifamiliar de catro eixes que responde á tipoloxía con soportais sobre columnas de cantería granítica e muros de carga de perpiaño e nas plantas superiores entramado pesado de madeira aserrada con entrepanos de fábrica cerámica, na fachada traseira muros de carga de cantería granítica con entrepanos de cachotería de laxes de xisto enfuscada e pintada, outros acabados máis presentes na traseira son o enfuscado revocado de morteiro de cal e o chapado de lousa ou enlousado da que salientan o escudo na fachada principal, o lintel plano e todos os elementos estruturais, e no interior escaleiras, pasamáns, lucernarios e a cuberta coa bufarda enlousada; do mesmo xeito salienta a edificación da unidade 10 unha vivenda unifamiliar de tres eixes con soportais sobre columnas de cantería de granito, muros de planta baixa de cantería de granito, nas plantas superiores entramado pesado de madeira aserrada con entrepanos de fábrica cerámica, na traseira dispón dunha solaina de madeira sobre muros de cachotería de laxes, con tres balcóns de pedra no primeiro andar e galería no seguinte andar e que na cuberta dispón enlousado, bufarda, picos, no interior salientan solados, escaleira, pasamáns, cambota píos e sellas; rematando esta agrupación de unidades salientables, a número 12 resulta unha vivenda unifamiliar de catro eixes que responde á tipoloxía de muros de cachotería en entramado de madeira pesada no andar superior do que salientan os pilares de sección cadrada de granito da fachada, a traseira de cachotería de laxes enfuscada e pintada con solaina no primeiro andar que remata no superior cunha galería, o lucernario da cuberta de lousa con beiril sobre canzorros de madeira e os muros de peche da horta-xardín con patín de acceso exterior na traseira. Deste cuarteirón tamén resultan destacables as arquitecturas que contén as unidades 13 e 18 e dun xeito ambiental os grupos: da 02 á 04, o da 14 ata a 16, a 17, e a 19 máis a 20. As catro unidades restantes de menor tamaño non posúen edificacións valorables atopándose a unidade 23 baleirada e en moi mal estado. Cabe destacar tamén a enorme presenza e o escaso valor patrimonial que ao conxunto deste cuarteirón lle confire na unidade 01 o edificio pseudo-centro comercial que polo noroeste, esquina rúas Febreiro e Peña de Francia, pecha o cuarteirón. O cuarteirón lindaba polo norte discorrendo pola rúa Lence Santar e forma parte do trazado do tramo Mondoñedo-Vilalba do Camiño de Santiago.

26004. Praza da Catedral (1), Travesa Entre Rúas (2), rúa Pardo de Cela (impares 1-5, varias s/n), rúa Alfonso VII (impares 31-37)

Cuarteirón triangular de medianas dimensións totalmente incluído no conxunto declarado, cun parcelario moi modificado e heteroxéneo en forma e tamaño do que resultan

destacables as vivendas das unidades 02, 06 e especialmente a 08 que fai esquina dispón de soportais e tres fachadas e que resultan imprescindible na comprensión do espazo público que delimita o citado cuarteirón. As restantes unidade cuxa valoración arquitectónica resulta importante polo seu carácter ambiental son a 03 e a 04. Neste cuarteirón as unidades restantes non teñen valoración destacable algunha, quedando unha parcela sen edificar coa estrutura vista sen rematar á da unidade 05, e habendo sufrido un proceso de colmatación e recentes intervencións os edificios das parcelas 01_1 e a 01_2, que contan cun patio axardinado. O cuarteirón lindaba polo sur discorrendo pola rúa Pardo de Cela do trazado do tramo Ribadeo-Mondoñedo do Camiño de Santiago.

26971. Rúa Fontevella (), rúa Álvaro Cunqueiro (), rúa Congrúas (), rúa Rigueira ()

Cuarteirón de grandes dimensións dividido en dous polígonos unidos polo primeiro andar das unidades 16 e 17 formalizando un pasaxe que une as rúas Congrúas e Rigueira, conforma un parcelario heteroxéneo en forma e tamaño, inclúe a denominada Fontevella. O cuarteirón atópase maioritariamente en zona de respecto a excepción das unidades ao Norte da rúa Congrúas incluídas no conxunto declarado, cabe sinalar que cinco destas unidades as 09, 10,11,12, 15 e a 16 non dispón de edificacións arquitectonicamente valorables. No que se refire á valoración arquitectónica das unidades incluídas no conxunto declarado destaca a unidade 38, e valóranse polo seu carácter ambiental as unidades da 01 ata a 08, a 10 e as 13 e 14. No que respecta ao ámbito de respecto cabe indicar que existen nove unidades cun carácter ambiental ademais doutras doce que non posúen valor arquitectónico algún. A parcela de grandes dimensión da unidade 39 sita ao interior do cuarteirón non posúe acceso desde espazo público. O cuarteirón linda polo oeste co tramo complementario de Mondoñedo-Gontán do Camiño de Santiago, na rúa da Rigueira, e polo este co tramo Abrés-Mondoñedo do Camiño de Santiago, na antiga rúa da Fonte.

27000. Praza da Catedral (2-3), rúa Pardo de Cela (pares 2-28, unha s/n), rúa da Ponte (s/n), rúa Pascual Veiga (impares 1-15, varias s/n)

Cuarteirón irregular de grande tamaño cuxo perímetro Leste superponse ao suposto trazado da antiga muralla. No cuarteirón a meirande parte, a excepción de dúas unidades que se atopan na área de respecto, inclúese dentro do conxunto declarado e posúe unidades cun elevado valor patrimonial na súa totalidade, xa que ademais de isto o seu perímetro tamén unía as antigas portas da muralla, as coñecidas como de Casas Novas e do Pumar, porque tamén posúe una fachada que conforma a imaxe urbana da praza da catedral e por seren o espazo intersticial que delimitaban o Camiño de Santiago que percorría pola antiga rúa Pereal ou dos Clérigos, no seu tramo de Ribadeo a Mondoñedo, e do trazado con vestixios do Camiño de Santiago que descorre polas actuais rúas Pascual Veiga, Pumar e Imprenta.

27003. Rúa da Ponte (impares 1-19), rúa Casas Novas (pares 2-10), avda. Bos Aires (pares 14,16,30, s/n), rúa Imprenta (impares 1-5)

Unicamente está incluído no conxunto declarado a cuarta parte deste cuarteirón de grandes dimensións, oito parcelas e unha parte da unidade 24, de medianas dimensións alongado orientado norte sur e que na súa cara oeste linda co suposto trazado do lenzo e da valada do recinto amurallado. O cuarteirón linda polo sur discorrendo pola rúa Imprenta do trazado con vestixios do Camiño de Santiago e polo norte cara á rúa Casas Novas co tramo Ribadeo-Mondoñedo do Camiño de Santiago. O cuarteirón conforma un parcelario heteroxéneo en canto a forma e tamaño, tanto o incluído na zona do conxunto declarado como o da zona de respecto do conxunto histórico declarado có parcelario orixinal moi modificado e afectado pola posible inclusión dunha maior parte do mesmo dentro do contorno declarado. A meirande parte das parcelas atópanse edificadas a excepción da 19 que xunto coa 05 e restos sen edificar das 25 e da 06 ofrecen actualmente unha visión panorámica moi suxerente dende o bordo do recinto amurallado aos pes do probable trazado da muralla. No que se refire á valoración arquitectónica no ámbito de respecto do conxunto declarado destacan as unidades 07, 15, 17 e 22 e presentan un carácter ambiental as 01, 02, 16, 18, 21 por outra banda incluídos no conxunto declarado atopamos tres unidades ambientalmente axeitadas ao carácter do recinto amurallado que son a 08, a 10 e a 12. Alén disto cómpre sinalar que dúas actuacións formalmente descontextualizadas e fora de escala, as unidades 25, 06 e 24, xeran aos visitantes e habitantes mindonienses unha imaxe distorsionada da realidade patrimonial que tanto o conxunto declarado como o ámbito de respecto aínda posúen.

26982. Praza da Catedral (6,7,8), rúa Noriega Varela (impares 1-5), rúa Fontevella (impares 3-5)

Pequeno cuarteirón cuadrangular de elevado valor patrimonial, incluído no conxunto declarado, que linda polo Este co trazado do tramo Abrés-Mondoñedo do Camiño de Santiago e polo Norte forma parte da imaxe urbana porticada da Praza da Catedral, que no cuarteirón conforma un parcelario modificado e heteroxéneo en tamaño e forma, cas parcelas completamente colmatadas pola edificación a excepción dun pequeno patio no primeiro andar da unidade 02. No que se refire á valoración arquitectónica das edificacións das unidades salienta nas 01, 02, 03, 04 e 05., destaca a arquitectonicamente a unidade 08 que responde a tipoloxía de vivenda-torre e posúen un carácter ambiental acorde co resto das edificacións valoradas a catalogar do recinto amurallada as unidades 06 e 07.

27996. Catedral e Pazo Episcopal. Praza da catedral(4,5), rúa Pascual Veiga (2), Praza do Seminario (s/n), rúa da Fonte (s/n)

Incluído no conxunto declarado este gran cuarteirón, de forma cuadrangular e de elevado valor patrimonial, que dispón de tres patios e dous claustros no seu interior, ven caracterizado pola presenza da Catedral, do Pazo Episcopal e o arquivo, máis a unidade que dá a unha horta xardín na traseira da Catedral coñecida como Casa dos Coengos. O cuarteirón conserva en boa parte o parcelario orixinario e desprega a imaxe urbana do recinto amurallado, caracterízase pola contigüidade que presenta co espazo de cruce, a Praza da Catedral, de todos os tramos do Camiño de Santiago que percorren o conxunto declarado así como tamén das seis rúas orixinais que de xeito radial fan dende este cuarteirón cara as diferentes portas de saída do recinto amurallado. Cómpre salientar como parte indisoluble das unidades as dúas escadas de cantería granítica e pedra de Vilamor vencelladas á Catedral e a casa dos Coengos que nacen na rúa Pascual Veiga, así como as pavimentacións próximas tradicionais das bases dos edificios. No que se refire ao patrimonio arquitectónico a Catedral foi declarada monumento en 1902, e ten a consideración de Ben de Interese Cultural (BIC), pertencente ao patrimonio cultural de Galicia, posúe o máximo nivel de protección, forman parte do conxunto catedralicio a Basílica, o Pazo Episcopal, a casa dos Coengos, o Arquivo Catedralicio, e o Museo Diocesano-Catedralicio. Ten consideración de Patrimonio Mundial declarado pola UNESCO desde o 8 de xullo de 2015, cando foi incluída como ben inmovible integrante do territorio do Camiño de Santiago. A catedral de Nosa Señora da Asunción de Mondoñedo, foi construída e consagrada durante a primeira metade do século XIII, sendo coñecida tamén como “a Catedral arrodillada”, pola súa escasa altura, e as súas proporcións harmónicas. No pazo episcopal atopamos unha intervención nova con materiais que non se axusta ao valor patrimonial dos inmobles existentes. As tres edificacións están unidas. O patio do claustro da Catedral presenta un cruceiro de notable valor patrimonial así como a fonte muraria dun dos patios do Pazo Episcopal.

28090. Seminario de Santa Catalina. Praza do Seminario (1), rúa Imprenta (pares 2-10, varias s/n), avda. Bos Aires (2 e 8)

Cuarteirón de grandes dimensións no que salienta a edificación do Seminario de Santa Catalina a unidade 03. Ao norte e vencellado ao peche da súa parcelas atópanse cinco parcelas de pequeno tamaño das que destaca a unidade 05 e dispón dun carácter ambiental a 07. No que se refire ao patrimonio arquitectónico cómpre indicar do Seminario que as obras decorren entre 1770 e 1775, que no seu orixe tratábase dun edificio de baixo e principal, obra do mestre Ignacio Estévez, mestre de obras de San Xurxo de Sacos, que sufrira tres ampliacións, unha en 1775 cando o bispo solicita do rei que a biblioteca pública sexa aloxada no Seminario, onde adquiriu brillantez da man do novo edificio e das Constitucións de 1772, máis tarde con Carlos III queda incorporado á Universidade de

Compostela en 1780 e por moito tempo foi o único centro de Ensino Superior da Provincia, deste edificio solo os vanos do primeiro andar son os orixinais do século XVIII. Baixo mandato do bispo Cos e Macho, engádeselle unha planta mais. Os traballos segundo plano de Nemesio Cobreros comezaron en 1888. Outra ampliación en 1910 a iniciativa do bispo Solís levanta un pavillón destinado a comedor e cociña, obra derrubada. Ampliacións de 1947-1957, que duplicaron a súa capacidade, iniciadas polo bispo Quiroga Palacios e rematadas por Vega Mestre e que dan ao seminario a súa imaxe actual. Resultando un edificio de planta rectangular organizado arredor de dous claustros co engadido dun pavillón central formando unha planta en T. A fachada principal, feita en lousa do país, deixa ver as reformas. Da obra orixinal mantense dúas torres que sinalan os extremos da fachada. Unha rúa central de cantería marca a portada, con balcóns voados nos dous pisos e un frontón que coroa a modo de acrótera coa imaxe de Santa Catalina, e tres pináculos a cada lado na liña da cornixa.

28980. Rúa da Fonte (3-7, pares 8-36, varias s/n), avda. Bos Aires (pares 4-10, varias s/n), rúa Muíños de Abaixo (pares 2-24), rúa San Roque (impares 1-13, varias s/n), rúa Álvaro Cunqueiro (impares 1-53)

Un dos cuarteiróns de maior dimensión parcialmente incluído no conxunto declarado e o resto na área de respecto do mesmo. Cuarteirón irregular de parcelario heteroxéneo en forma e tamaño, mantén a estrutura parcelaria orixinal no interior do conxunto declarado e na proximidade ao límite coa área de respecto e progresivamente vai perdendo o carácter a medida que se vai aloxando pola traza do tramo de Abrés- Mondoñedo do Camiño de Santiago e de saída pola avda. Bos Aires cara ao Barrio dos Muíños. No que se refire ao patrimonio arquitectónico salienta a unidade 61 na esquina das rúas Álvaro Cunqueiro e Fonte, unha vivenda de cachotería de grandes dimensións de catro plantas, con ventás baixo beiril e ventás balcaneiras que dan a balcóns de pedra na fronte principal á fontevella de dous eixes e a outra de tres có fiestraxe aliñado a tres portas de acceso máis, todas as fiestras enrasadas ao exterior, remata o conxunto nas dous fachadas unha cornixa corrida de grandes dimensións de cantería así como os esquinais e os recercados das ventás, o acabado orixinal de revocado de morteiro de cal de dúas áreas de diferentes cores, debuxando impostas, panos e recercados das fiestras que tiña foi substituído por un acabado pintado. O resto do cuarteirón e incluídas no conxunto declarado destacan as unidades agrupadas da 57 ata a 62, as 87, 71, 79, o resto das unidades carecen de valor arquitectónico. Na área de respecto do conxunto declarado atopamos unidades cun valor ambiental axeitado como son as que fan de charnela co Barrio dos Muíños, da 07 á 19, ou as agrupacións de vivendas que franquean a rúa Álvaro Cunqueiro, a 26 e 27, da 29 á 31, a 33, da 35 á 37, a 40 e 41, da 43 á 45, da 47 á 49, a 51, da 53 á 56, a 84 e a 85 e a 88, e na avda. Bos Aires a 03. O cuarteirón presenta tamén 5 parcelas valeiras de diferentes dimensións.

15.2.2. As áreas de contorno do conxunto declarado

Nas áreas de contorno do conxunto declarado e dentro do ámbito do Plan Especial a valoración arquitectónica devén da escala de pormenor do presente planeamento de detalle.

Así, na zona de respecto do conxunto declarado no seu contorno da área homoxénea dos Remedios- Alcántara destacan, polo seu valor arquitectónico ambiental: no cuarteirón 20980 as unidades 01 e 48; no cuarteirón 23990 dividido en dous polígonos pola rúa Marina Mayoral, un deles cuadrangular e de grandes dimensións e o outro triangular máis pequeno e no que unha parte do cuarteirón atópase fora incluso da área de respecto do conxunto declarado, as unidades 07, 18, 19, 23, 24, 25, 26, 28, 29 e 34; no cuarteirón 24980 salienta a unidade 03 do convento alcantarino e as unidades 01 e 12.

Na zona de respecto do conxunto declarado no seu contorno da área homoxénea dos Castros salientan, polo seu elevado valor arquitectónico e/ou singularidade, as seguintes unidades: no cuarteirón 24000 a unidade 05 pola dimensión e a posición da galería, a unidade 12 dada a súa dimensión e a unidade 19 arquitectura de pedra de tres eixes con galería corrida e fachada de grandes placas de pedra; no cuarteirón 25001 a unidade 13 polo traballo de cantería desenvolvido; no cuarteirón 26030 a unidade 05 do pazo de Santomé. Así mesmo existen nesta zona varias unidades con singular valor ambiental, entre as que destacan: no cuarteirón 22992, que lindaba polo norte e forma parte do trazado do tramo Mondoñedo-Vilalba do Camiño de Santiago, as unidades 05 e 10; no cuarteirón 23000 as unidades 01 e 20; no cuarteirón 24000 as unidades 03, 04, 06, 14, 15, 18, 20 e 23; no cuarteirón 26030 a 09 e a 07; no cuarteirón 25000 as unidades 38 e a 39; no cuarteirón 25001 as unidades 14 e a 16. Así coma outras que complementan ambientalmente o conxunto entre as que cabe sinalar: no cuarteirón 22992 as unidades, 02, 04, 06, 07, 17, 19, 26, 29, 30, 38 e 39; no cuarteirón 23000 as unidades da 02 ata a 10 ; no cuarteirón 24000 as unidades 02, 13, 17, 21 e 22, máis as agrupacións das unidades seguintes da 07 á 11, da 27 á 32; no cuarteirón 24010 as unidades 21, 24 e 26; no cuarteirón 25000 as unidades 36 e 37 e as agrupacións da 40 á 43 e da 30 á 33; no cuarteirón 25001 as unidades 11, 12 e 15, e as agrupacións da 17 á 19 e da 01 ata a 04 continuando coa 21 e a 22; no cuarteirón 26010 as unidades 10 e 11 e as agrupacións da 15 ata a 20 e da 24 á 27; no cuarteirón 26030 as unidades 02, 03, 06, 12.

Na zona de respecto do conxunto declarado no seu contorno da área homoxénea de Casas Novas – Rúa do Pumar salientan, polo seu elevado valor arquitectónico e/ou singularidade, as seguintes unidades: no cuarteirón as unidades 05 e a 37, dada súa dimensión e características locais. Así mesmo existen nesta zona varias unidades cun destacado valor ambiental, entre as que se sinalan: no cuarteirón 27000 a 02, coa característica de seren considerada como incorporada á área homoxénea do recinto amurallado; no cuarteirón 27003 as unidades 07, 15, 17 e 22. Así coma outras que complementan ambientalmente o

conxunto entre as que cabe sinalar: no cuarteirón 26010 as unidades 01 e 06; no cuarteirón 26003 a 06 e a 07; no cuarteirón 27003 as unidades 01, 02, 16, 18 e 21; no cuarteirón 27013 as unidades 01 e 02; no cuarteirón 29020 as unidades 17 e 25; no cuarteirón as unidades 01, 14, 15, 17 e 18; no cuarteirón 28980 a unidade 03.

Na zona de respecto do conxunto declarado no seu contorno da área homoxénea da Rigueira–San Roque salientan, polo seu elevado valor arquitectónico e/ou singularidade, as seguintes unidades: no cuarteirón 29968 a unidade 03 da Capela de San Roque dada a súa importancia popular. Así mesmo existen nesta zona varias unidades cun destacado valor ambiental, entre as que cómpre indicar: no cuarteirón 26973 a unidade 03; no cuarteirón 27972 as unidades 08 e 13; no cuarteirón 28970 a unidade 01. Así coma outras que complementan ambientalmente o conxunto entre as que cabe sinalar: no cuarteirón 26971 as unidades 18 e 19, e as agrupacións de unidades da 21 á 24 e da 26 á 28; no cuarteirón 27972 as unidades 20, 21, 23 unida a 19 por un pasaxe, a 03, 05, 06, 09, 10, 11, 14, 15 e 17; no cuarteirón 26973 as unidades 02 e 04; no cuarteirón 28980 as unidades 26, 27, 33, 40, 41 e a 51 e as agrupacións de unidades da 29 á 31, da 35 á 37, da 43 á 45, da 47 á 49, da 53 á 56 e as unidades 84, 85 e 88; no cuarteirón 30950 as unidades 01, 02, 06, 16 e 17.

Na zona de respecto do conxunto declarado no seu contorno da área homoxénea do Barrio dos Muíños existen nesta zona unha unidade cun destacado valor ambiental, no cuarteirón 29975 a unidade 01. Así coma outras que complementan ambientalmente o conxunto entre as que cabe sinalar: no cuarteirón 28980 a agrupación da 07 ata a 19; no cuarteirón 29972 as unidades 06, 07, 09; no cuarteirón 29974 a agrupación da 01 á 04 e a unidade 07; no cuarteirón 29975 as unidades 04 e 05; no cuarteirón 30968 a unidade 01; no cuarteirón 30970 as unidades 11 e 12.

15.2.3. Resto de cuarteiróns

Fora do contorno da área de respecto do conxunto declarado cómpre destacar, no Barrio dos Muíños, polo seu valor patrimonial as seguintes: no cuarteirón 30951 a unidade 01; no cuarteirón 31940 as unidades 01, 02 e 20; no cuarteirón 31968 a unidade 04. Así mesmo nesta área homoxénea complementan ambientalmente o conxunto as seguintes: no cuarteirón 30950 as unidades 10 e 12; no cuarteirón 30951 as unidades 06, 08, 09; no cuarteirón 30952 as unidades 03, 04, 05, 07; no cuarteirón 31940 as unidades 13, 15, 16, 17 e 23; no cuarteirón 31960 as unidades 04, 06, 08.

Así mesmo fora do contorno da área de respecto do conxunto declarado nas áreas da Rigueira e os Remedios-Alcántara complementan ambientalmente o conxunto as seguintes: no cuarteirón 25976 a unidade 04; no cuarteirón 19982 a unidade 05.

15.3. OS EDIFICIOS SINGULARES

A valoración patrimonial das unidades do Plan, baséanse nunhas determinacións de catalogación nas que a catalogación unitaria se clasifica en catro categorías, ás que se vencellan uns niveis de protección determinados polo artigo 41 e que por conseguinte definen as actuacións autorizables para cada unidade habitacional segundo o artigo 42, todos estes preceptos veñen recollidos no Título II da LPCHG 2016, e corresponden cos seguintes códigos:

1. Edificios monumentais.
Nivel de protección: salientable.
2. Edificios de excepcional significación arquitectónica, histórica e cultural.
Nivel de protección: salientable.
3. Edificios de características singulares e elevado valor arquitectónico.
Nivel de protección: estrutural.
4. Edificios de características tipolóxicas e compositivas de significación arquitectónica.
Nivel de protección: ambiental.

Preséntase, a continuación, a descrición dos edificios máis singulares do ámbito, cualificados de excepcional significación arquitectónica, histórica e cultural ou de características singulares, edificios de grande interese patrimonial dentro do conxunto.

As descrições tomáronse dos libros “Breve Guía Histórico-Artística de Mondoñedo” de Francisco Mayán Fernández e “Mondoñedo, 1550-1800. Arquitectura y urbanismo de una sede episcopal” de Javier Gómez Darriba, dos artigos do cronista mindoniense Andrés García Doural e dos traballos de gabinete e de campo do equipo redactor, entre outros.

A MURALLA

Denominación: A muralla medieval

Autor: varios

Cronoloxía: s.XII-XIII

Mondoñedo contou en época medieval cunha muralla que cinguía a sede episcopal. Tras sufrir innumerables cambios e transformacións ata a súa definitiva desaparición xa avanzado o s. XIX. Se ben non quedan restos orixinais da mesma, si vestixios do seu percorrido.

De forma sensiblemente circular, esta percorría polas actuais rúa da Fonte, praza do Seminario, rúa da Ponte, travesa das Casas Novas, praza do Concello, rúa Concepción e rúa Febreiro. Na orixe Valada de Ponte, Valada ou rúa da Soidade, Valada das Monxas, Valada de Reigosa, rúa Rigueira (e río Sixto), horta do pazo episcopal.

Contaba con seis portas: a Porta da Fonte, a máis importante por desembocar nela o camiño real de Castela e a primeira mención data de 1308, a Porta da rúa do Pumar, a Porta Nova, a última en abrirse, a Porta dos Ferreiros ou das Angustias, a Porta da rúa Nova e a Porta de Batitales ou de Santo Domingo. Ademais das portas cabe destacar a existencia dunha torre circular coñecida como o Torrillón. Construída na esquina sur do recinto episcopal, puido cumprir en orixe as funcións de torre vixía, pois tras ela localizábanse algúns dos máis importantes edificios da Igrexa mindoniense, tales como a Cárcere Eclesiástica, o Pazo Episcopal e as súas hortas, ou a propia Catedral. Inmediato a este cubo corría, dende a Porta da Fonte, o foxo do rego do Sixto.

Posibles restos da muralla

Porta da Fonte

Porta de Batitales, Santo Domingo

Porta da rúa Nova

Porta Nova

Porta dos Ferreiros ou das Angustias

Porta da rúa do Pumar

A CATEDRAL

Denominación: Catedral e claustro da Basílica de Nosa Señora da Asunción de Mondoñedo

Autor: varios

Cronoloxía: s.XII-XIII

Na restauración da cuberta da catedral e do claustro da Basílica de Nosa Señora da Asunción de Mondoñedo pola Consellería de Cultura, Educación e ordenación Universitaria - Xunta de Galicia, sobre o monumento declarado en 1902, que ten a consideración de Ben de Interese Cultural (BIC), pertencente ao patrimonio cultural de Galicia e que por conseguinte posúe o máximo nivel de protección, que forma parte do conxunto catedralicio formado pola Basílica, o Pazo Episcopal, a casa dos Canónigos, o Arquivo Catedralicio e o Museo Diocesano-Catedralicio, que ademais ten consideración de Patrimonio Mundial declarado pola UNESCO desde o 8 de xullo de 2015, cando inclúese como ben inmobles integrante do territorio do Camiño de Santiago, tívose en conta que a catedral de Nosa Señora da Asunción de Mondoñedo, foi construída e consagrada durante a primeira metade do século XIII, sendo coñecida tamén como “a Catedral arrodillada”, pola súa escasa altura e proporcións harmónicas, entre 1219-1248, é unha obra de acusada unidade.

Templo medieval gótico de tipoloxía cisterciense dos primeiros tempos: planta de cruz latina con tres naves, a maior máis alta, cabeceira circular e diversas capelas e arbotantes sobre as naves laterais (desaparecidos no XVI).

A fachada principal é unha simbiose de gótico e barroco: Tres oxivas (que se corresponden coas tres naves interiores) quedan enmarcadas por dúas torres barrocas de tres corpos. Das tres oxivas salientase a central, máis ancha, que alberga a portada principal de tres

sinxelas arquivoltas sostidas por tres columnas estilizadas con capiteis labrados. O tímpano liso foi decorado ao fresco no XVIII. Sobre a portada o rosetón. As oxivas laterais teñen unhas fiestras de ornamento barroco en cima dos que se labraron os relevos de San Lourenzo e de San Xerome. O coroamento da fachada é barroco. Os dous corpos superiores das torres cos seus balaústres de bolas que percorren a cornixa ata o frontis central que ten un altorrelevo da Asunción (a quen está abdicada a igrexa) e no pinche a San Rosendo.

Na Catedral e no seu museo hai diversas obras de interese: retablos, órganos, relicarios, vidreiras, a caixonería da sancristía, pinturas, tallas... amén do importante arquivo musical e biblioteca. Son moi salientables as pinturas góticas murais, hoxe baixo os órganos e antes situadas nos muros exteriores do coro. En 1963 foron restauradas e levadas ao actual emprazamento. Son dos últimos anos do XV e están mutiladas. No muro dereito alusivas á degolación dos inocentes. A masacre dos soldados tocados de cota de malla e espadas e unha figuración borrosa da sagrada familia. No muro esquerdo catro recadros representan a liberación de San Pedro do cárcere, a entrega ao mesmo das chaves por parte de Cristo, San Pedro resucitando a un morto e a crucifixión do santo. No patio do seu claustro presenta un cruceiro declarado BIC segundo o artigo 92 da LPHCG2016.

O edificio sufriu varias reformas e aditamentos posteriores que modificaron moito a fábrica primitiva:

Século XVI: Baixo mandato do bispo Diego de Soto: Resgado da porta principal e supresión da escaleira interior; sala capitular; apertura da xirola de planta cadrada nunha ábsida circular, destruindo as ábsidas menores; levantamento dos muros das naves laterais;

Século XVII: Construción do Claustro entre os anos 1636-1640. Arquitecto Diego Ibáñez Pacheco. Fixo desaparecer capelas e probablemente un anterior patio gótico;

Século XVIII: A gran fachada e revestimento exterior e ampliacións de dous treitos, un a cada lado do cruceiro. Obra dirixida por Frei Agustín de Sobrado;

Século XX: 1910: Enfuscado dos muros de cachotería interiores que agora imitan a pedra labrada. Retirada de retablos e substitución por outros de madeira vernizada neogóticos.

1963: Vólvese deixar a mampostería á vista, retíranse o coro da nave central, os enreixados do coro e Capela Maior, púlpitos, retablo do trascoro cos cadros flamengos, a totalidade de retablos das naves e na segunda fase rotura do adro da igrexa rompendo e retirando o balaústre que o pechaba para ampliación da praza.

Nas patoloxías intervidas no proceso recente de restauración da cuberta e do patio do claustro cómpre sinalar que se detectaron e repararon as seguintes:

Filtracións de auga por defectos construtivos en remates e encontros.

Deterioro nos remates de chumbo, que nalgúns casos produce que se filtre a auga cara á pedra, producindo humidades no interior.

Problemas no encontro entre a cuberta, a nave principal e as dúas torres, que producen humidades no interior do museo.

Patoloxías na estrutura de soporte da cuberta.

Sucidade de fachada, formación de verdiño, liques e aparición de vexetación en elementos horizontais de difícil acceso para a súa limpeza.

Presencia de humidade, tanto no interior, como no exterior, sendo visible na estrutura de madeira, bóvedas, interior dos cerramentos, solados, repisas... que produciron deterioro nos mesmos.

Presenza de eflorescencias nos enfoscados interiores e nas bóvedas de arestas do claustro. Para o tratamento das eflorescencias actuouse mediante a interrupción das humidades, xa que é unha das causas principais que a producen.

Elimináronse as plantas existentes, as súas raíces e a sucidade que posibilitaba o seu enraizamento, o verdiño e os musgos das zonas máis húmidas, sen usar herbicidas, nin outras sustancias químicas, para asegura a protección do ben obxecto de actuación.

Deterioro da estrutura de madeira de cuberta, deterioro da cubrición de pizarra e elementos interiores. En canto á estrutura de madeira e as cubertas, aproveitáronse aqueles elementos que se puideron manter. Toda esta madeira protexeuse cun produto insecticida e funxicida. Para a reparación das estruturas danadas, tomáronse diferentes medidas: substitución do elemento danado, por outro novo, ou có reforzo dos elementos de madeira danados para que voltaran a cumprir a súa función. Nos pontóns e correas, procedeuse ao desmontaxe, reacondicionamento e recolocación "in situ". Noutros casos, substituíronse as pezas por outras novas de madeira de carballo. Tamén procedeuse á demolición da solución actual con dobre ladrillo fino, volvendo ao sistema construtivo tradicional con pizarra.

Finalmente, realizáronse actuacións nas cornixas, desmontándoas para a súa posterior adaptación e recuperación; os lucernarios existentes foron desmontados e retirados e substituíronse por outros novos; na escaleira executouse o vernizado da balaustrada con tres mans de verniz sintético.

PAZO EPISCOPAL

Denominación: Pazo Episcopal

Autor: varios

Cronoloxía: ca. 1545. 1753-1764. 1788-1790

Dende o momento en que se iniciou a construción da Catedral houbo de levantarse un pazo episcopal anexo. O edificio medieval primitivo sufriu un incendio no 1527 en tempos do bispo Suárez Maldonado. No 1543 aínda non se reedificara. As obras deberon dar comezo nos últimos anos de mandato do bispo de Guevara, finalizando durante o episcopado do seu sucesor Diego de Soto. A finais do XVI e principios do XVII sufriu reformas e reparacións. No XVIII os bispos Muñoz y Salcedo e Sarmiento preocupáronse por renovar o edificio, que modernizou a súa imaxe e creceu paulatinamente cara o sur. Segundo Villaamil, en tempos do bispo Riomol y Quiroga (1753-1764) reedificouse dende os cimentos o Pazo Episcopal, que ameazaba ruína por todas partes.

Adosado ao muro sur da catedral, dando fronte á praza principal da cidade, o edificio é dunha sobriedade extrema, non carecendo do equilibrio debido, da simetría propia dunha arquitectura ben composta e dos elementos característicos da arquitectura urbana señorial galega como son o amplo portal, aquí segmentado, dous balcóns voados no corpo alto e, presidindo o centro da fachada, o escudo episcopal do bispo que o mandou levantar. Todo parece indicar que, no seu sector máis setentrional, debeu aproveitar estruturas preexistentes de distintos tempos que se culminaron cunha galería moderna. Todo foi construído en mampostería, co característico enlucido branco que só deixa ver a pedra alí onde asoma mellor cortada e cun aspecto máis nobre; isto é: marcos de portas e ventás, cornixas, cadeas de esquinas, escudos, etc.

Polo demais, tras unha moderna reforma perdeu os típicos “picos” de cuberta que coroaban a súa silueta e que lle outorgaban un carácter moi “mindoniense” por ser esta unha solución habitual propia da arquitectura local.

En tempos do bispo Cuadrillero y Mota, o Pazo Episcopal sufriu unha ampliación considerable cara a praciña da Fonte Vella, xa que se aprecia unha linguaxe distinta máis depurada e racional de acordo cos criterios estéticos do máis estrito clasicismo. Cuadrillero y Mota encargou a ampliación a Luis Canoura comezando as obras en 1788 e rematando en 1790. A nova ampliación desenvolveuse cara o sur, anexionándose ao edificio existente e ao claustro da Catedral. conformándose tres alas en torno a un patio. A fachada oeste recuouse respecto ao edificio existente abríndose á rúa que unía a Praza da Catedral coa praciña da Fonte Vella. A fachada sur construíuse dando fronte á praciña e ao último tramo da rúa Rigueira (hoxe rúa da Fonte). Para construílo derribouse parte da muralla conservándose a Porta da Fonte. A fachada leste daba fronte aos xardíns e hortas episcopais. A fachada oeste debeu sufrir reformas entre o XIX e o XX, pois en orixe non contaba con tantas ventás e ventás balcaneiras. As outras dúas fachadas conservan o seu estado orixinal. As súas alturas divídense mediante liñas de imposta e os marcos de portas e ventás contan con recercados de pedra lixeiramente acodados. A fachada sur luce o escudo de armas de Cuadrillero.

SANTUARIO DE NOSA SEÑORA DOS REMEDIOS

Denominación: Santuario de Nosa Señora dos Remedios

Autor: varios; fachada mestre de obras mindoniense Ángel Puente

Cronoloxía: ca. 1733-1738. 1754-1755

Construído polo bispo Sarmiento en substitución dunha capela anterior, foi construído en dúas fases distintas. Unha primeira de construción do corpo central desde 1733 a 1738, e una segunda de reedificación da fachada principal que non se inicia ata 1754. Configura

unha igrexa de planta de cruz grega cunha pequena sancristía na súa parte posterior e un adro espacioso na súa fachada principal que se abre á Alameda dos Remedios da cal actúa como elemento reitor.

O coidado das súas proporcións, o rico amoblamento interior, a cúpula central sobre pechinas e machóns achafranados, e uns perfís de torres raros en Galicia que poderían relacionarse co barroco cortesán, determinan a súa singularidade dentro da arquitectura barroca mindoniense.

En 1558, o bispo frei Francisco de Santa María Benavides ratificou por escrito a fundación dunha ermida dedicada á Virxe dos Remedios no arrabalde de Pena de Outeiro. Esta primixenia igrexa caeu en 1596, reedificándose posteriormente retomando a fisionomía da primixenia, da cal só se conserva un lintel co escudo do prelado fundador recolocado nunha parede exterior do templo actual. En 1643 o bispo Diego González de Somoza y Quiroga tras visualizar o estado da fábrica arquitectónica ordenou reparar a parede da capela maior e parte da nave, así como a tribuna. Esta reparación non debeu prosperar nos anos seguintes pois no ano 1658 o prelado Francisco de Torres y Grijalba contratou a Diego Ibáñez Pacheco para que edificase unha nova igrexa. Este delegou a dirección das obras ao seu discípulo Antonio Rodríguez Maseda que acordou co pontífice en rematala no prazo dun ano, acordo que non cumpriu pois en 1660 soamente estaba rematada a capela maior. Fontes documentais aseguran que no ano 1662 esta estaba rematada, se ben tivo que ser reconstruída ou como mínimo asegurada en diversas ocasións debido á mala execución da obra.

En 1704 leváronse a cabo as obras de execución do adro da igrexa. Tiña a mesma anchura que o templo e comporíaase duns muros con poios ou bancos de pedra. Coroarían as paredes seis pináculos con bola. Estes muros terían unha abertura en cada flanco lateral para facilitar o tránsito. O espazo consérvase aínda que lixeiramente alterado, sobre todo no lenzo central, pois os pedestais e pináculos que flanquean a súa entrada débense a unha intervención decimonónica. As portas e enreixado de ferro datan de 1867. Os muros de cantería actuais si corresponden á obra do XVIII.

Dado que os problemas tectónicos non deixaron de agravarse co transcurso dos anos, en 1716 optouse por reforzar a igrexa dotándoa dunha nova fachada, obras que non lograron o seu obxectivo pois apenas quince anos despois o bispo Sarmiento decidiu levantar o templo actual, construído entre 1733-1738.

O templo actual é o de maior calidade técnica e artística, tanto na súa arquitectura como no mobiliario litúrxico que reviste as súas paredes. Destes retablos soamente pertencen ao episcopado de Sarmiento o maior e os colaterais de Santa Gertrudis e San Bieito. O libro de contas do santuario testemuña o nome doas decenas de canteiros, carpinteiros e peóns que traballaron na erección do templo entre 1733-1736, entre os que destaca o de frei Lorenzo

de Santa Teresa. As obras prolongáronse ata 1738. Concluído o edificio o seguinte paso foi amoblalo.

En 1750 o bispo ordenou que se fixera unha nova fachada de cantería na igrexa, executada entre 1754-1755.

Respecto da súa morfoloxía, o templo actual reiterou un par de características do precedente. Por un lado, continuou mirando cara o Campo dos Remedios Por outro, a nave adoptou a anchura do atrio existente e a do templo desaparecido. A planta resultou moi diferente á delineada por Ibáñez Pacheco en 1658, pois apostouse por un plan central e cruciforme. Os seus brazos, cortos, cóbrense con bóveda de canón e ábrense a un amplo cruceiro oitavado con bóveda vaída. A nave conta co sepulcro de Sarmiento no lado do Evanxeo, construído a posteriori (ca. 1759), mentres que no flanco oposto ábrese un grande arco cunha porta o lintel exterior da cal é un elemento reaproveitado da ermida primitiva, pois nel figura o escudo do bispo fundador: frei Francisco de Santa María de Benavides. A bóveda do transepto aséntase sobre machóns achaflanados, perforados á súa vez por unha ventá cuadrangular. Cada un dos arcos de medio punto das bóvedas descansa nun anaco de cornixa a modo de capitel moldurado do que colga unha ménsula de fuste recto e remate curvilíneo e que se une a unha liña de imposta que percorre o perímetro da igrexa. A austeridade formal da arquitectura interior transcende a o exterior, onde, exceptuando a fachada, non existe ningún elemento articulador ou ornamental que destacar. Simplemente se aprecia a maior elevación do cruceiro ou a ampla sancristía trala capela maior, chamando a atención, se acaso, o derrame dos ocos angulares do transepto ou os picos de pedras (merlóns) da cuberta, típicos da arquitectura local.

A fachada actual executouse entre 1754-1755. Organízase mediante un único corpo articulado por pilastras pareadas e toscanas ás que lle segue un entablamento con cornixa arqueada para dar cabida ao escudo episcopal. O brasón culmina, á súa vez, o frontispicio central, conformado por un par de pilastras corintias erguidas en plintos que sustentan un entablamento moi diferente ao anterior pois o seu friso presenta unhas métopas levemente caixeadas e de fondo liso divididas por broches. Baixo este, está a porta de enmarque moldurado e a ampla marca elíptica e avultada onde figura o epígrafe que alude ao patrocinio de Sarmiento e á súa conclusión en 1738. Sobre a cornixa aséntanse dúas volutas coroadas por sendos pináculos de remate esférico que flanquean o óculo. O protexe un tornachoivas arqueado sobre o que figuran as armas episcopais. As pilastras pareadas mencionadas inicialmente duplícanse nas fachadas norte e sur. No estreito pano que media entre elas encástranse as cartelas que reseñan o tempo que duraron as obras, indicando a do flanco sur que deron comezo en xuño de 1733 e a oposta que se concluíron no mesmo mes do ano 1738. A eixe coas pilastras érguense as torres, de formato un tanto achatado en relación á altura do frontis. Presentan uns corpos cúbicos con pilastras en resalte e arcos sobre impostas. Ata aquí sintonizan co barroco galego.

A nota discordante a pon o seu remate bulboso, característico da prateria da época e incluso da arquitectura mobiliaria e de retablos, pero non habitual na arquitectura pétreo. O seu perfil aparece acanalado e o culminan uns pináculos axarronados e rematados en bola. Outro pináculo de base bulbosa e galonada coroa a cornixa central da fachada.

IGREXA DE SAN ROQUE

Denominación: Igrexa de San Roque

Autor: descoñecido

Cronoloxía: 1574-1582

Sen dúbida unha das capelas máis representativas da cidade, aberta á calzada que comunicaba a antiga rúa da Fonte co barrio dos Muíños. A súa importancia radicaba na gran devoción que lle renderon todos os estratos sociais de Mondoñedo ao seu patrón, máximo intercesor ante as pestes e epidemias.

Erixíuse pouco despois do brote de peste sufrido entre os anos 1571-1572 no episcopado de Juan de Liermo, o seu fundador, co que o primitivo edificio tivo que levantarse entre 1574-1582. En 1790 o Concello solicitou facela de novo, pois o seu deterioro era tal que ameazaba ruína. As obras do novo edificio deberon iniciarse na última década do século XVIII, pero non se concluíron ata o primeiro decenio do XIX. A igrexa conta cunha planta rectangular, estrutura de cuberta de madeira e apenas destaca pola súa sinxela fachada a dúas augas coroada por unha espadana con pequenos pináculos. Os esquinais da mesma e os enmarques da portada e das ventás compoñense de sillares de cantería, contando ditos marcos con resalte e ángulos acodados.

ANTIGA CASA CONSISTORIAL

Denominación: Antiga Casa Consistorial

Autor: Francisco de Artiaga

Cronoloxía: 1569-1585

En Mondoñedo o bispo ostentaba o señorío da cidade dende o s. XII. Conforme foi avanzando a Baixa Idade Media creceu a representación civil e laica dos mindonienses. Xa no XVI, coa consolidación do estado moderno, a autonomía do poder civil respecto da autoridade pontificia resultou moito máis notable, o que trouxo consigo a independencia dos seus ámbitos representativos. Dende o s. XIII ata principios do XV os plenos municipais tiñan lugar en certos espazos do claustro da catedral. En 1429 o Concello tomou en foro as estancias dun inmoible aberto á Praza Pública e alí estableceu a Alfóndega. Alomenos durante boa parte do XVI este edificio de vivendas converteuse en Consistorio, tendo lugar nel as sesións municipais. A Corporación municipal de Mondoñedo aprobou construír un edificio propio para Casa de Concello en 1569. O encargado de deseñar e dirixir as obras, concluídas en 1585, foi Pedro Artiaga. En 1567 adquirense dúas parcelas ocupadas por unhas vivendas arruinadas no extremo noroeste da praza da catedral. Dito emprazamento implicaba construír un edificio en esquina, cunha fachada á propia praza da catedral e outra ao espazo coñecido popularmente como Cantón Pequeno.

Ao longo do XVII a Casa Consistorial sufriu varias reformas pero o deterioro do edificio era tal que xa a finais do mesmo século recoñeceuase que o edificio estaba arruinado. Non facéndose nada ao respecto, a ruína acadou tal estado que o edificio foi clausurado e

apuntalado en 1749. No XVIII leváronse a cabo diversas intervencións de reparación e reforma entre as que destacan a execución da balconada de ferro forxado que percorre aínda hoxe a fachada sur ou a renovación da arcada da planta baixa. O XIX resultou moi daniño para a fábrica orixinal do Consistorio ata que a finais de 1869 un informe do arquitecto provincial declarou o edificio en estado de ruína, sendo a razón principal os considerables danos que presentaban os machóns e arcos do soportal da planta baixa e considerando a mellor solución a demolición da parte afectada, o que se fixo en 1871.

Na fachada do edificio que mira á catedral sobresa o imponente balcón voado de ferro forxado do século XVIII. As fiestras do baixo están molduradas e no principal destaca un escudo labrado. O antepeito de cornixa, coroado por pináculos, sobresa da liña de fachada percorrendo as dúas fachadas. Na fachada principal destácase a portada, aberta en lintel e flanqueada por dúas columnas. Destacan como elementos singulares a fornela coa imaxe de San Roque da fachada principal e unha inscrición de 1584 situada enriba da porta da antiga sala de sesións.

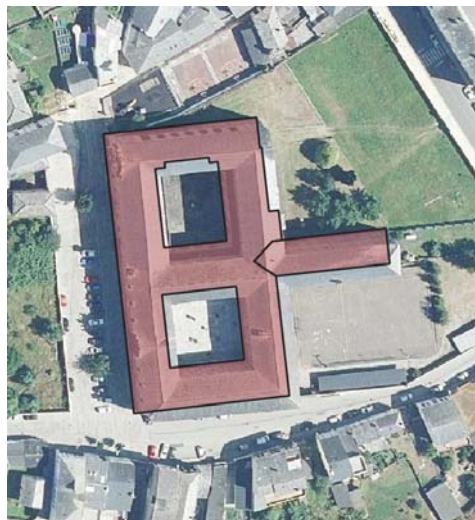
Na actualidade alberga a Biblioteca e Oficina de Turismo Municipais e dous espazos comerciais. Do primitivo Consistorio consérvase apenas a localización da portada principal, os pináculos que coroan o antepeito do primeiro piso, o escudo imperial, a gárgola férrea, así como o oco disposto xunto á fornela de San Roque, escultura de avanzado o XVIII.

SEMINARIO DE SANTA CATALINA

Denominación: Seminario de Santa Catalina

Autor: aparellador Ignacio Estévez, arquitecto Nemesio Cobreros Cuevillas

Cronoloxía: ca. 1770-1775, 1886-1889; 1910; 1947-1957

No epígrafe de arquitectura docente cómpre destacar que a Xustiza e Rexemento de Mondoñedo en 1565 acordan solicitar do Concilio Provincial a creación dun seminario. Fúndase entre 1569 e 1572, o que o converte nun dos tres primeiros que se construíron en España.

Primeiro estivo en dúas casas da rúa que se chamou do Colexio, e que pese ás reformas, o edificio manifestouse insuficiente e para o XVIII decídese a construción dun edificio novo. As obras decorren entre 1770 e 1775. Un edificio de baixo e principal, obra do mestre Ignacio Estévez, mestre de obras de San Xurxo de Sacos.

En 1775 o bispo solicita do rei que a biblioteca pública sexa aloxada no Seminario. Adquiriu brillantez da man do novo edificio e das Constitucións de 1772. Con Carlos III queda incorporado á Universidade de Compostela en 1780. Por moito tempo foi o único centro de Ensino Superior da Provincia.

Solo os vanos do primeiro andar son os orixinais do século XVIII.

O edificio experimentou diversas reformas:

Baixo mandato do bispo Cos e Macho, engádeselle unha planta mais. Os traballos segundo plano de Nemesio Cobreros comezaron en 1888.

Outra ampliación en 1910 a iniciativa do bispo Solís levanta un pavillón destinado a comedor e cociña, obra derrubada. Ampliacións de 1947-1957, que duplicaron a súa capacidade, iniciadas polo bispo Quiroga Palacios e rematadas por Vega Mestre e que dan ao seminario a súa imaxe actual.

Edificio de planta rectangular organizado arredor de dous claustros co engadido dun pavillón central formando unha planta en T. A fachada principal, feita en lousa do país, deixa ver as reformas.

Da obra orixinal dúas torres sinalan os extremos da fachada. Unha rúa central de cantería marca a portada, con balcóns voados nos dous pisos e un frontón que coroa a modo de acrótera coa imaxe de Santa Catalina, e tres pináculos a cada lado na liña da cornixa.

HOSPITAL DE SAN PABLO

Denominación: Novo hospital de San Pablo

Autor: descoñecido; posible mestre de obras mindoniense Ángel Puente

Cronoloxía: ca. Século XVIII; 1751

Mediado o século XVIII os dous hospitais que viñan funcionando na Cidade (malataría do barrio de San Lázaro e o albergue, no frontal da praza co río Sixto e a rúa Rigueira pola parte de atrás), unífanse nun só a iniciativa do bispo Sarmiento. Así nace o actual Hospital de San Pablo e San Lázaro no Campo dos Remedios. Dotado con 16 camas é obrigado a recibir peregrinos. As obras comezan no 1750 e rematan en 1755.

De planta cuadrangular organizada arredor dun patio central. Feita en lousa do país a fachada principal e o resto en revoco de cal con pedra nos ocos. Nos extremos da fachada principal dúas torres de dous corpos. Unha rúa central coa porta do edificio moldurada e con orellas e os dous escudos da cidade e de Sarmiento superpostos ocupando as dúas plantas do edificio. Entre os escudos e a portada, unha cartela orlada con inscrición dando conta da feitura do hospital.

CONVENTO DA CONCEPCIÓN

Denominación: Convento Concepcionista da Encarnación

Autor: Antonio Blanco e Salvador Fernández; Diego Ibáñez Pacheco; José Martínez Celiz.

Cronoloxía: ca. 1665-1708; segunda década do século XVIII

María Pardo de Andrade funda o Convento da Concepción. No testamento de 1639 o dota con 15 prazas cunhas rendas que ascendían a máis de 7.000 reais, no outeiro coñecida como Coto do Outeiro.

Os mestres de obra son Antonio Blanco e Salvador Fernández, de Mondoñedo e José de Lapine de Budián. En 1714 as monxas instálanse no novo convento. A igrexa conságrase en 1716.

A igrexa é dunha nave con dous treitos de bóveda de aresta sobre arcos faixóns e unha cúpula de media laranxa sobre pechinas e con lanterna. O presbiterio cobre tamén con bóveda de aresta. Retablos barrocos de interese.

Na fachada amplo portón moi labrado e moldurado con orellas lobuladas e a clave do lintel con motivo vexetal. Portada flanqueada por dúas semipilastras de caixón que sosteñen un entablamento con tríglifos e métopas sobre frontón circular cun oco diante cunha imaxe da concepción. Por riba, unha pedra con escudos. Á esquerda unha torre campanario de corpo prismático de base cadrada e catro ocos, cuberta cunha cúpula.

O Convento ten un claustro de planta cadrada, destaca pola súa sinxeleza arquitectónica e incorpora a partir do XVIII certas formalizacións da arquitectura asturiana do momento.

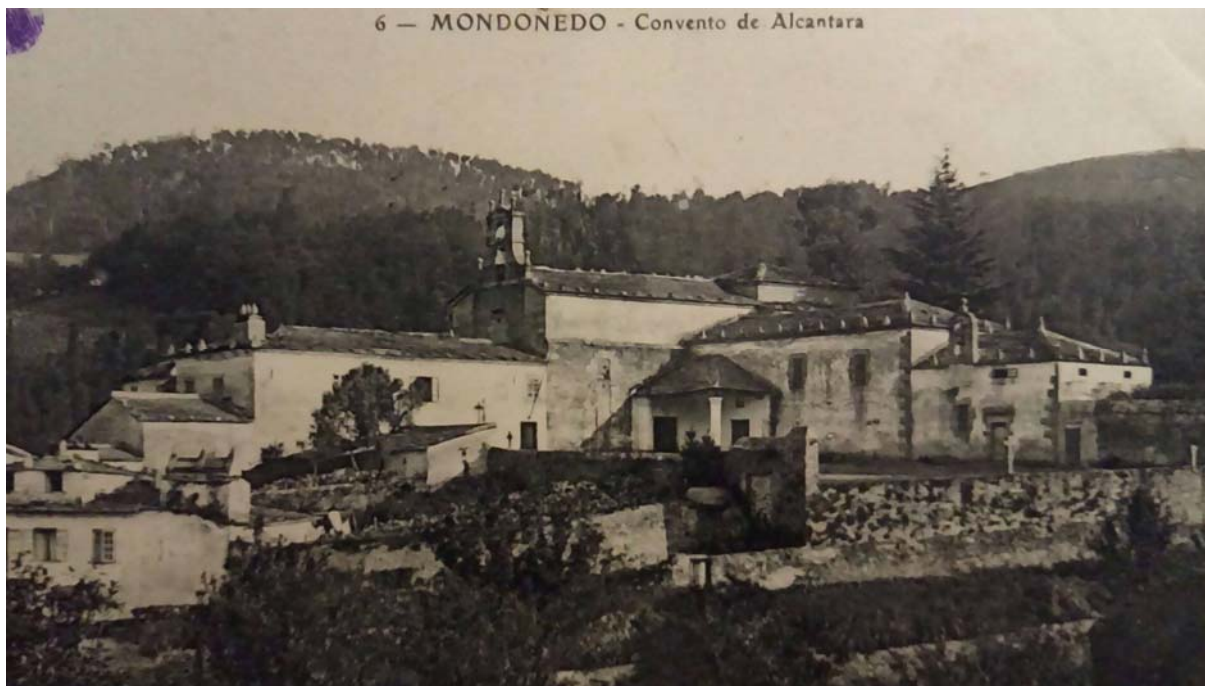

ANTIGO CONVENTO DE ALCÁNTARA

Denominación: convento alcantarino de San Francisco do Rosal

Autor: Frai Lorenzo de Santa Teresa e Frai Manuel de la Asunción

Cronoloxía: ca. 1727

Construído por mandato do bispo Muñoz Salcedo, e o único convento da Reforma de San Pedro de Alcántara en Galicia empezaron as obras da igrexa en 1730.

De corte moi discreto e rural e case sen estilo recoñecible, articúlase en torno ao propio convento, conservándose actualmente só un dos seus claustros, a igrexa de San Pedro de Alcántara, dunha soa nave con tres treitos, e a Capela da Orde Terceira.

A Igrexa do convento Alcantarino de San Francisco do Rosal, capela anexa da venerable orde terceira e do conxunto de estanzas comunitarias só pervive un dos claustros, do edificio fundado en 1727 como o último convento da idade moderna.

O convento erixiuse nunha lomba ao oeste da cidade extramuros nos terreos coñecidos como Carroceira e Rosal. Ao conxunto monástico o vertebrou a Igrexa que hoxe contemplamos, no lado oposto anexionouse a capela da venerable orde terceira xerando estes un ángulo rectángulo entre si do que se conserva o pórtico que resgarda a entrada a sendos templos, naves articuladas sobre pilastras sobre cuxo capitel montan arcos faxóns de medio punto.

O templo presenta planta de cruz latina e a súa única nave divídese en tres tramos rematados nunha cabeceira recta en un cruceiro de estreitos brazos. A nave e a capela maior contan con bóvedas de arestas, os brazos do cruceiro con bóvedas de canón, mentres co tramo central conta cunha bóveda vaída.

Os alzados interior e exterior presentan unha rotura da sinxeleza. A Capela anexa formalízase nunha planta rectangular cunha nave de tres tramos e testeiro de perfil recto intervido posteriormente. Os muros se funden cás bóvedas de arestas, este templo conectaba cunha porta ambos templos que na actualidade atópase pechada.

A fachada foi modificada nos séculos XIX e XX pola anexión de distintos inmobles. Dispón de Espadana cuxo modelo recorda ás da provincia de León. O estado de conservación é bo.

Dende a súa exclaustación no ano 1835, acolleu diferentes servizos e institucións ata a súa recente rehabilitación como espazo dotacional múltiple.

IGREXA DE SANTIAGO

Denominación: Igrexa parroquial de Santiago de Mondoñedo

Autor: Nemesio Cobreros Cuevillas

Cronoloxía: ca. 1890-1901

Na súa orixe a parroquia da cidade estaba emprazada dentro da Catedral, cómpranse unhas parcelas nas inmediacións do edificio do antigo Cuartel de Milicias, actual Concello, coñecidas como Hortas de Varela, e así conséguese baixo a rexencia do Bispo Fernández de Castro, a pretendida igrexa parroquial. Esta nova de Santiago, que se sitúa ao final da actual rúa de Alfonso VII, comézase a construír en 1890 e é inaugurada en 1901. Pertence ao estilo Neogótico. O arquitecto encargado de construír a igrexa é o arquitecto provincial D. Nemesio Cobreros Cuevillas. Hoxe consérvase tal e como foi construída. Fora a última gran construción eclesiástica. A pedra xisto colocada no tellado da nova edificación foi servida

por veciños de Mondoñedo. Unha importante cantidade de cal foi comprada a un veciño de Vilamor e outra a un veciño de Masma. O prezo da fanega de cal en aqueles anos oscilaba entre as 1'87 e as 2 pesetas. O canteiro, veciño de San Pedro de las Goás (Abadín), era quen arrincaba e desbastaba as pedras de cantería do monte de Toxoso (Labrada), que eran baixadas ata o espazo onde se celebraba a feira de Gontán. O metro cúbico de pedra preparada ascendía a 40 pesetas. As pedras de cantería ordinaria do país eran extraídas nos paraxes de Pozo Mouro e Valiñas, termos do lugar de Seivane, da parroquia dos Remedios. A pedra pizarrosa utilizada na obra era arrincada e conducida desde a canteira de la Fabega.

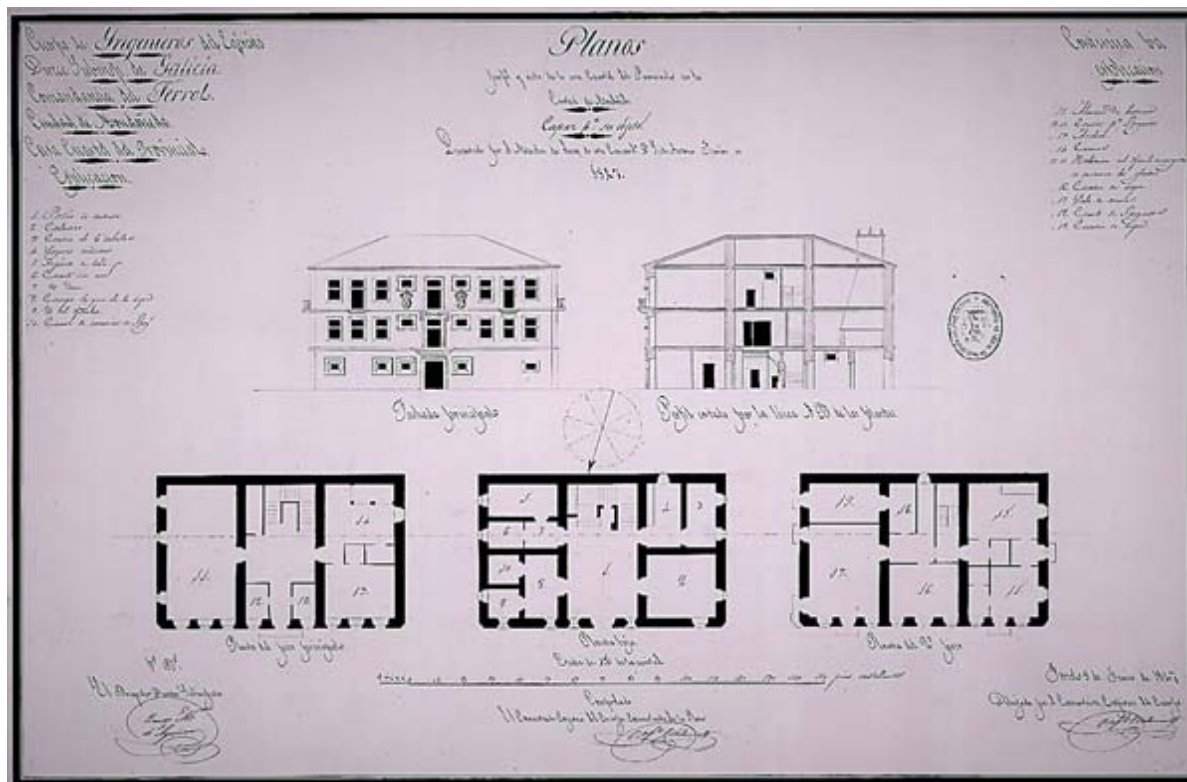
Mide a nova obra desde a porta principal ata o altar maior, 37 metros de longo. O longo do cruceiro ascende a 18 metros e a altura desde o pavimento á bóveda 17 metros. O altar maior foi comprado en Barcelona. Os dous laterais foran construídos en Mondoñedo.

PAZOS E CASAS GRANDES

Pazo de Juan Antonio Pillado (Actual edificio do Concello) (2600001)

Foi D. Rafael Balanzat Baranda (1820/1854), de comandante quen realiza inventario en 1814 e levanta a planimetría do edificio Cuartel de Milicias.

Sede do actual Concello, este pazo rectangular conta con dúas alturas divididas por liñas de imposta. A fachada principal é simétrica aínda que a planta baixa puido ter sufrido reformas no século XIX -época na que foi Cuartel de Milicias- ou na primeira metade do XX. A súa conversión en cuartel provocou que nunha data posterior a 1804 se substituíran os seus primitivos brasóns por un escudo da Coroa de España e outro das armas de Castilla fusionadas coas do Concello. Neste frontis de recia sillería granítica ábreanse numerosas ventás e ventás balcaneiras con diferentes tipos de enmarque: ás veces resaltado e acodado; en outras ocasións sen orelleiras nos ángulos; ou con bocelón acodado, como sucede na ventá balcaneira que monta sobre a portada principal. Grande parte das ventás contan con montante e tornachoivas, rasgo característico da arquitectura residencial e conventual galega da época. Tamén chaman a atención os numerosos balcóns voados que se abren en todas as fronteiras.

Na cúspide do chafrán que sae da antiga rúa das Angustias -hoxe rúa Afonso VII- figura a data de 1747, o que significa que se edificou na segunda metade da década de 1740. Nesta fachada lateral estivo empotrada ata 1835 a capela das Angustias sobre o arco da muralla homónimo.

Pazo de Santomé (2603015)

Outro dos pazos máis singulares de Mondoñedo é o Pazo de Santomé, emprazado extramuros á saída da antiga rúa dos Ferreiros -hoxe rúa Julia Pardo Montenegro-. En 1799 o rexedor perpetuo Francisco Santomé Aguiar mercou xunto coa súa esposa a propiedade onde se levantou. Dada a súa morfoloxía e estilo tivo que edificarse na primeira década do século XIX.

“Este Solar y estas armas las ganaron por la fe, naturales y oriundos del Solar de Santomé y, siendo el rey noticioso de hazañas tan bien vistas, cinco leones les dio, los que en sus armas pintan”

De autor descoñecido, conta cun deseño moi ordenado e simétrico no que se entremesturan elementos tardobarrocos con outros de carácter máis clasicista. Entre os primeiros cabe mencionar os lixeiros acodos nos ángulos dos marcos das portas e ventás da planta baixa,

ou o montante que aparece nela sobre unha das portas. Sen embargo, as ménsulas acanaladas sobre as que monta o balcón principal, ou o frontón curvo que gravita sobre a súa ventá balconeira, supoñen rasgos que se afastan do barroco.

Segundo un documento do ano 1843, a citada edificación estaba repartida da seguinte maneira: cuadra das caballerías, cuadra para los animais, outra cuadra máis e dous adegas na planta baixa; a cociña, comedor, un cuarto con gabinete, unha sala tamén con gabinete e cuartos para o servizo no primeiro piso; tres cuartos, nun deles unha cociña francesa, sala principal e outra de menor importancia no segundo andar, cunha ampla escalinata e corredores ás diferentes dependencias.

As alturas de fachada disóciáanse mediante liñas de imposta. Existe nela un xogo cromático entre o paramento enlucido e a cantería vista, que aparece en resalte non só delimitando os pisos, senón tamén enmarcando os ocos e uníndoos ás impostas, formando taboleiros entre algunhas ventás. Nela locen os escudos

Tamén chaman a atención as reixas forxadas que conforman as varandas dos balcóns voados e que cobren tamén a luz do arco da entrada principal, pois presentan unhas formas de raizame francesa que deberon resultar inéditas ou cando menos moi novidasas en Mondoñedo, pese a que se usaban en Galicia dende o último terzo do século XVIII. Merece destacar tamén a esfinxe esculpida na escaleira do vestíbulo.

No ano 1935 albergou o cuartel da Garda Civil de Mondoñedo. Fixouse unha renda anual polo edificio de tres mil duascenas pesetas, durante dez anos, pagadoiros por trimestre. O propietario obrigouse a realizar pola súa conta as obras precisas nos andares 1º e 2º e a adecuar na planta baixa locais aptos para sala de armas, un despacho e depósito de detidos e na bufarda dous ou catro habitacións para gardas solteiros e oito dependencias para servizos de leña e carbón. No arrendamento incluíase a horta anexa á edificación, de máis de tres ferrados de extensión. O edificio foi entregado en condicións óptimas á Garda Civil o 10 de xuño de 1935. Nesta edificación atopábanse as oficinas, varias vivendas para os números, e incluso a cuadra dos cabalos. A comezo dos anos setenta continuaba ocupando esta nobre edificación a dotación do corpo da garda civil destinada en Mondoñedo e eran as súas propietarias Dª Mercedes y Dª Remedios Álvarez Mon, familiares del Sr. Egerique, pero que residían fora de Mondoñedo.

Tras o abandono do mesmo quedou varios anos baleiro ata que foi adquirido polo Concello albergando diferentes usos, tales como Casa de Cultura, Museo das Zocas, salas de exposicións, proxeccións e conferencias, Centro Español de Documentación Espeleolóxica, Centro de Interpretación do Camiño Norte, etc. Actualmente alberga, entre outros, o Centro de Desenvolvemento Comarcal da Mariña Central e o centro de Interpretación José Barro e o Centro Español de Documentación Espeleolóxica.

Pazo de Luaces (2599509-10)

Este gran Pazo de Mondoñedo, de estilo gótico isabelino, é a edificación máis antiga da cidade despois da súa Catedral. Foi construído en 1556 por D. Luís de Luaces y Labrada, Señor de Abadín e Lagoa de Montes de Meda, Rexedor Perpetuo de Mondoñedo en 1594 e responsable da plantación do arboredo.

Edificio de tres plantas e baixo cuberta, na planta superior conserva o pavimento de castaño orixinal do XVI. As vigas son de carballo. Da época conserva tamén as cores e decorados pintados nas paredes e nalgúns teitos. Á planta baixa accédese dende a porta principal da rúa Peña de Francia ou dende o patio empedrado traseiro ao que se accede dende a rúa Febreiro a través dun gran portón con marco de cantería e frontón con escudo, pináculos rematados en bola e cruz de ferro. No seu interior conserva mobiliario antigo.

Casa con escudo no nº 4 da rúa Peña de Francia (2599511)

Vivenda unifamiliar de grandes dimensións, propia da arquitectura urbana de pedra de tres plantas con ventás enrasadas ao exterior con tornachoivas nos ocos e recercados de pedra, a fachada ven rematada por unha cornixa continua de grandes dimensións. A fachada traseira chapada de lousa de xisto ao igual que a fronte que dá ao lateral, na primeira presenta unha serie de volumes de formigón descontextualizadores que sería convinte eliminar tendo especial coidado co pombal e as edificacións tradicionais adxectivas vencelladas a este.

Dispón de pequeno patio e mantén as carpintarías orixinais no interior no que tamén salientan a escaleira e pasamáns e un lucernario de grandes dimensións.

Presenta escudo que de seren anterior ao 1901 declárase BIC segundo o artigo 83 da LPHCG2016. A mala calidade das baixantes e a deficiente estanquidade da cuberta xeran patoloxías propias da presenza de humidades.

Casa na prazuela de Carruaxes (praza do Concello) (2500107)

Pese a que esta vivenda de grandes dimensións dispoña unha catalogación unitaria propia dun edificio de características singulares e elevado valor arquitectónico e por conseguinte cun nivel de protección menor que responde ás determinacións dos definidos polo grao estrutural cómpre salientar que o 21 de novembro de 1887, D. Ramón Mon Rebellón, casado con Dª Remedios Basanta Santiso, de profesión médico, solicita licencia ao Concello de Mondoñedo para edificar unha casa na praciña de Carruaxes (actual do Concello) no solar que adquiriu de D. José García Montenegro e que antigamente ocupou a capela da Soedade.

Unha parte da nova edificación, de D. Ramón Mon, construíuse sobre a superficie que ocupaba dita ermida, a cal se derribou ao seren erixida a casa. No costado da nova edificación, aínda se pode observar ata onde chegaba o muro lateral da antiga ermida e o seu remate en cantería.

CONXUNTOS DE EDIFICIOS

Conxunto de casas pacegas na rúa Pardo de Cela

Conxunto de edificios de grandes dimensións que manteñen unha unidade paisaxística urbana no recinto intramuros e que comparten tamén a característica de que os muros traseiros de peche das parcelas discorren pola probable traza da antiga muralla da cidade

Casa con escudo no nº 26 da rúa Pardo de Cela (270002)

Edificio de cantería granítica cunha galería ou miradoiro de forxa e grande portón franqueado por dous escudos. O edificio foi baleirado para albergar as oficinas de Extensión Agraria da Xunta de Galicia, eliminando todos os elementos valorables patrimonialmente orixinais. O edificio presenta patoloxías polo filtrado de humidades nas dependencias provenientes da rúa e dunha deficiente impermeabilidade e ventilación das mesmas. Presenta escudo que de seren anterior ao 1901 se declarará BIC segundo o artigo 83 da LPHCG2016.

Casa con escudo no nº 24 da rúa Pardo de Cela (2700003)

Vivenda unifamiliar de tipo pacego, con escudo en remate de fachada frontal, executada con perpiaño de cantería na traseira nos recercados dos ocos dos muros de cachotería enfuscada e pintada. Salientan polo seu notable valor patrimonial a meirande parte dos elementos estruturais e dos interiores incluídos os frescos das paredes e teitos das estancias, os solados de madeiras e de lousas de grandes dimensións, tamén a traseira dispón de solaina, un xardín e o que poderían parecer os adarbes da muralla que pecha á finca cara a rúa da Ponte e que conta cun acceso desde a mesma. Nesta traseira aprécianse adicións descontextualizantes como a dunha terraza de recente construción con estrutura porticada e forxado de formigón armado cas armaduras vistas polo mal estado que se atopa reforzada cunha lixeira estrutura metálica sen tratar varandas e pavimentos da mesma descontextualizantes. Presenta escudo que de seren anterior ao 1901 se declarará BIC segundo o artigo 83 da LPHCG2016.

Casa no nº 20 da rúa Pardo de Cela (2700004)

Vivenda unifamiliar de tipo pacego de grandes dimensións, con enfusado e revocado de morteiros de cal tradicionais de áreas de dúas cores. Presenta moitos elementos interiores de grande valor patrimonial, escaleira e pasamáns de cantería, linteis de laxes de lousa, pilares de cantería, muros de cadeirado, ferraxes orixinais das carpinterías interiores, frescos e solados orixinais, un patín con impronta de lousas de Vilamor, unha arcada de acceso a un soto, un lavadoiro así como os restos dunha primeira fachada e a parte superior do muro de peche da finca é a muralla da cidade.

Casa no nº 18 da rúa Pardo de Cela (2700023)

Cómpre salientar, completando o conxunto, esta vivenda de grandes dimensións; que dispón da catalogación unitaria propia dun edificio de características singulares e elevado valor arquitectónico e por conseguinte cun nivel de protección menor que responde ás determinacións dos definidos polo grao estrutural; maila que non dispoña actualmente dunha parcela traseira que presente muro de peche superposto á probable traza da antiga muralla da cidade como sucede no resto das unidades deste conxunto.

Conxunto de edificios na Praza da Catedral (2698805-2698811, 2698201-2698203, 2600408-2600407)

Compoñen este conxunto os edificios que conforman as fachadas oeste, norte e sur da praza da catedral. De grande diversidade tipolóxica, todos comparten a presenza de soportais en planta baixa, elemento singular na arquitectura da cidade pois só aparece nos edificios con fronte a esta praza, dándolle homoxeneidade á imaxe da mesma. Sinalar que o edificio orixinal da antiga Casa Consistorial contaba tamén cun espazo porticado en planta baixa. Neste conxunto atópase a que foi antiga Casa da Alfóndega (2698811).

EDIFICIOS ILLADOS NO CONXUNTO HISTÓRICO

Casa na Praza da Catedral (270014)

Vivenda urbana de cantería e con recercados de pedra, de dúas plantas con ventás balcaneiras con balcóns de pedra e enreixados de forxa de gran calidade. Responde ao esquema compositivo de tres eixes de composición, salienta a lanterna octogonal da cuberta de grandes dimensións para iluminar a escaleira de forxa e madeiras nobres, no interior os materiais pétreos do acabado do vestíbulo os solados e a presenza de frescos decorando algunhas das estancias aumentan o valor xa de por si notable deste edificio.

Casa na Praza da Catedral (270013)

Vivenda de arquitectura de carácter urbano de grandes dimensións e de gran calidade, executada con muros de cachotería e recercados de cadeirado, de tres plantas e tres eixes. Salientan portas, beirados e cornixas, a singularidade do acabado cerámico vitrificado ou esmaltado, as esculturas e relevos dos recercados das fiestras balcaneiras, os merlóns e a cheminea na cuberta, os lucernarios e a escaleira no interior.

Casa en esquina na rúa Febreiro (2598023)

Pese a que esta vivenda de grandes dimensións dispón da catalogación unitaria propia dun edificio de características singulares e elevado valor arquitectónico e por conseguinte cun nivel de protección menor que responde ás determinacións dos definidos polo grao estrutural, formaliza e complementa a imaxe urbana do encontro do espazo da rúa Fontevella coa confluencia das rúas Rigueira e a rúa Febreiro.

Edificio na rúa da Fonte (2898061)

Vivenda de cachotería de grandes dimensións de catro plantas, con ventás baixo beiril e ventás balconeiras que dan a balcóns de pedra na fronte principal á fontevella de dous eixes e a outra de tres có fiestraxe aliñado a tres portas de acceso máis, todas as fiestras enrasadas ao exterior, remata o conxunto nas dous fachadas unha cornixa corrida de grandes dimensións de cantería así como os esquinais e os recercados das ventás, o acabado orixinal de revocado de morteiro de cal de dúas areas de diferentes cores, debuxando impostas, panos e recercados das fiestras que tiña foi substituído por un acabado pintado. O estado do edificio é aparentemente bo aínda que semella temporal e parcialmente desocupado.

Casa dos Coengos (2799601)

A coñecida como Casa dos Coengos, xurde cando a mediados da década do 1620 decidiuse levantar na traseira do trascoro unhas secretas ou necesarias e un corredor e casa de apousentos do servizo aos prebendados de catedral.

Foran dous edificios con funcións diferenciadas, un paredón e dous escadas unha delas cara a horta que separaba os dous edificios. Hoxe en día é un edificio que actualmente resulta da mestura e conexión dos dous volumes que xerando un terceiro volume os interconecta entre eles e que ademais conecta cunha porta na planta primeira dende o exterior subindo unhas escadas de cantería granítica e lousas de Vilamor e tamén ca porta de acceso ao interior da catedral a través do seu transepto.

Os usos actuais, alén do do patio axardinado entre edificios, subdivídense en tres ámbitos: o museo da imprenta, unha vivenda e un corredor parcialmente acristalado na súa cuberta que os conecta. Salientan as portas, os ferraxes, a cornixa e o beirado de lousa e o lucernario da cuberta, resolta cun armazón de traves e un entaboadado de castiñeiro. A totalidade do conxunto atópase, rehabilitado en 2018, nun estado de conservación e mantemento bo.

Edificio na rúa do Camiño Norte (2601005)

Vivenda unifamiliar con ventás enrasadas ao interior e cantería en ocos e esquinais, o resto do pano e as medianeiras de cachotería de tres plantas e dúas fachadas a espazo público, unha delas á do acceso de tres eixes presenta acabado enfuscado e revocado de morteiro de cal, na lateral os materiais tradicionais tanto das varandas como o acabado foron substituídos por sistemas que empregan o cemento.

Algunhas patoloxías como a presenza de chumbo na instalación de abastecemento ou a deficiente planeidade dos forxados ou a presenza de fibrocemento na cuberta suporán intervencións de desmontaxe substitución e montaxe.

Capela de Santiago

Pese a seren un edificio dispón da catalogación unitaria propia dun edificio de características singulares e elevado valor arquitectónico e por conseguinte cun nivel de protección menor que responde ás determinacións dos definidos polo grao estrutural, cómpre salientar que esta pequena capela, sita nun recuncho do barrio dos Muíños, o canónico Jácome Montero concertou en 1645 co canteiro mindoniense Alonso de Noche a construción dunha capela baixo a advocación de San Miguel e Santiago, que tería tres arcos na fronte, feito que indica a súa adscrición orixinal á tipoloxía de capela con fronte porticado típico das ermidas da mariña lucense. Hoxe en día, o edificio construído con fábrica de xisto e teitume de madeira a dúas augas, amosa un aspecto descontextualizado coa perda do arco central e o pórtico que ascendía á primixenia fachada.

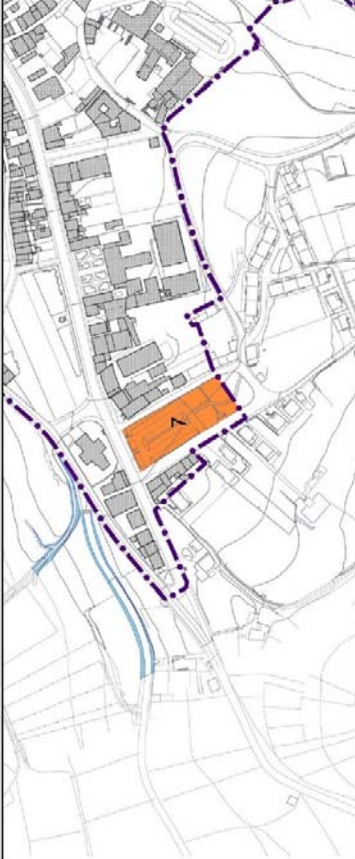

ANEXO I. FICHEIRO DE ELEMENTOS SINGULARES DO ESPAZO PÚBLICO

NOME:	CAMPO DOS PAXARIÑOS
PLANO DE SITUACIÓN	
IMAXES	
DESCRIPCIÓN E TIPOLOXÍA	<p>O espazo libre público coñecido como Campo dos Paxariños está situado no acceso oeste do Conxunto Histórico, sobre a Avenida de As San Lucas, a carón da Igrexa de Nosa Señora dos Remedios e da Alameda. En orixe formaba parte do Campo dos Remedios.</p> <p>Trátase dun espazo rectangular alongado rodeado de viario público. Está dividido en dúas zonas. A zona norte, con acceso rodado dende a avenida, está conformada como área de aparcamento de vehículos e caravanas. A zona sur está axardinada e arborada con plátanos de paseo de bo porte. Nela celébranse, aínda hoxe, as feiras de As San Lucas e As Quendas.</p>

REFERENCIA:	07
PAVIMENTACIÓN	 <p>A zona de aparcamento está pavimentada con lastros de cemento, con oco para a vexetación nas bandas de aparcamento. A zona sur está axardinada e conta cun par de camiños formados por pezas irregulares de pedra.</p>
ILUMINACIÓN	 <p>Farolas de pé, con farol esférico e sobre pedestal de formigón e farois baixos sobre muro perimetral de peche. Maior concentración na zona adicada a aparcamento.</p>
VEGETACIÓN	 <p>Plátanos de paseo de bo porte na zona axardinada.</p>
ELEMENTOS DE MOBILIARIO URBANO	 <p>Fonte na zona axardinada. Papeleiras e contedores.</p>
ELEMENTOS MAL ESTADO E INXERENCIAS	 <p>A poda do arboredo xera unhas copas moi pequenas. O uso da metade do espazo como zona de aparcamento inutiliza o uso e disfrute do mesmo como espazo libre estancial, de xogo ou paseo por parte dos cidadáns. Os vehículos ocupan parte da zona axardinada.</p>
OUTROS ELEMENTOS SIGNIFICATIVOS/ CATALOGACIÓN	

<p>NOME: ALAMEDA DOS REMEDIOS</p>	<p>PLANO DE SITUACIÓN</p> 	
<p>IMAXES</p>		
<p>DESCRIPCIÓN E TIPOLOXÍA</p> <p>A Alameda dos Remedios está localizada nun dos accesos principais á Cidade, ao pé do Santuario de Nosa Señora dos Remedios, no extremo oposto da cal, se levanta o edificio do antigo Hospital de San Pablo. Conformaba, xunto co actual Campo dos paxarifos, o Campo dos Remedios, escenario das feiras anuais de As San Lucas, o mercado gandeiro máis importante do noroeste de Galicia. Ademais, diversas fontes documentais dos séculos XVII e XVIII contan que era tamén, xa daquela, un lugar de recreo para os mindonienses. A Alameda está situada na cota alta da rúa José María Pardo, acceso principal de orixe ao recinto amurallado, quedando elevada con respecto á vella nacional, que a delimita polo norte e á Avenida As San Lucas, acceso principal á cidade polo oeste, que a delimita polo sur. Trátase dun espazo formalizado a modo de paseo lineal, cun paseo central pavimentado e dous paseos laterais de terra compactada delimitados por ringleiras de árbores, das que desapareceu a situada máis ao norte das catro de orixe. O paseo lateral sur conta cunha pequena zona axardinada, onde se localiza un palco de música. No paseo lateral norte, no extremo leste, localízase un pequeno parque infantil arborado. O espazo está delimitado cara a Avenida As San Lucas por un muro de pedra que salva a diferenza de cota entre ambos. Cara a rúa que a separa do recinto da Igrexa dos Remedios por un murete rematado con reixa de forxa. Fronte á Igrexa ábrese unha porta, tamén de forxa, enmarcada por dous fitos pétreos. Este murete continúa cara o lateral norte, crecendo en altura no seu encontro co trazado da vella nacional e conformando un espazo de miradoiro sobre o val do rego de Cesuras.</p>		

<p>REFERENCIA: 01</p>	<p>PAVIMENTACIÓN</p> <p>A zona central está pavimentada con pavimento de lastro de formigón cor terra e liñas delimitadoras de lousa de granito. As zonas laterais son de terra compactada.</p>	
<p>ILUMINACIÓN</p>	<p>Dúas farolas dobres sobre pedestal de pedra situadas no paseo central.</p>	
<p>VEGETACIÓN</p>	<p>Arboredo de grande porte en tres ringleiras que delimita os paseos laterais (plátanos de paseo e castiñeiros de indias).</p> <p>A zona do parque infantil conta con exemplares de grande e mediano porte.</p>	
<p>ELEMENTOS DE MOBILIARIO URBANO</p>	<p>Bancos, papelerías, bolardos, maceteiros. Palco de música.</p>	
<p>ELEMENTOS MAL ESTADO E INXERENCIAS</p>	<p>Se ben o estado xeral da urbanización é bo, o espazo presenta importantes deficiencias, entre as que destacan: a falta dalgún exemplar nas ringleiras de arboredo, a presenza de contedores, a utilización do paseo lateral norte como zona de aparcamento ou os bolardos de cemento dispostos, para impedir o acceso dos vehículos ao paseo central, na ringleira sur do paseo lateral norte, que restan calidade ambiental e dificultan a lectura deste espazo.</p>	
<p>OUTROS ELEMENTOS SIGNIFICATIVOS/ CATALOGACIÓN</p>	<p>Palco de música.</p> <p>Muro peche.</p>	

NOME:	CANLES DO BARRIO DOS MUÍÑOS
PLANO DE SITUACIÓN	
IMAXES	
DESCRICIÓN E TIPOLOXÍA	<p>O espazo público asociado ao sistema de canles que estruturan o barrio dos Muíños é o elemento máis singular e característico do mesmo. Está formado por dúas canles que, sinuosas, percorren o barrio de norte a sur xerando percorridos peonís paralelos aos mesmos. As canles están delimitadas por pequenos muros de pedra ou edificacións. Contan cun gran número de pedras de lavar e pequenas pontes de lousa de acceso ás vivendas.</p>

REFERENCIA:	15
PAVIMENTACIÓN	 <p>Lastrado de granito de pequenas pezas tomadas con cemento.</p>
ILUMINACIÓN	 <p>Balizas baixas.</p>
VEGETACIÓN	
ELEMENTOS DE MOBILIARIO URBANO	
ELEMENTOS MAL ESTADO E INXERENCIAS	
OUTROS ELEMENTOS SIGNIFICATIVOS/ CATALOGACIÓN	 <p>Pontellas de lousa e pedras de lavar</p>

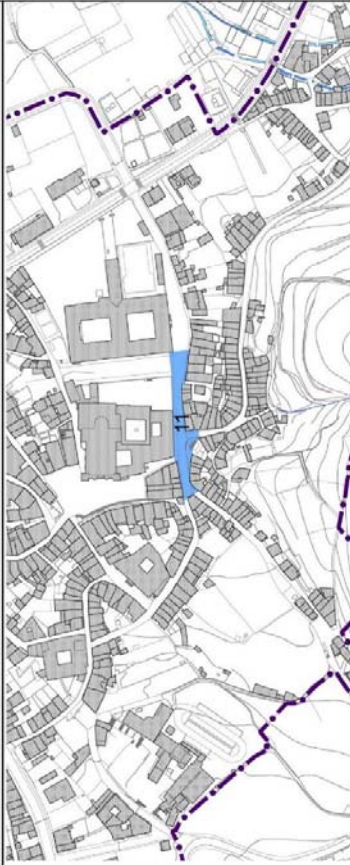

NOME:	ESPAZO LIBRE ALFAR DOS MUIÑOS
PLANO DE SITUACIÓN	
IMAXES	
DESCRIPCIÓN E TIPOLOXÍA	<p>Espazo libre da parcela do Alfar dos Muíños, de propiedade pública. A casa-taller, formada por dúas edificacións, foi rehabilitada polo GVS e cedida para o seu uso como tal. O espazo está delimitado, polo norte polo edificio da casa-taller, polo oeste por unha canle e, polo sur e leste por un muro de traza circular cun par de aperturas de acceso. Conta cunhas gradas adosadas ao muro sur que miran cara o alfar. Está axardinado e conta cun par de camiños pavimentados de acceso a sendas edificacións. Conta, tamén, con alumbeado público e dúas árbores, unha delas unha palmeira de grande porte.</p>

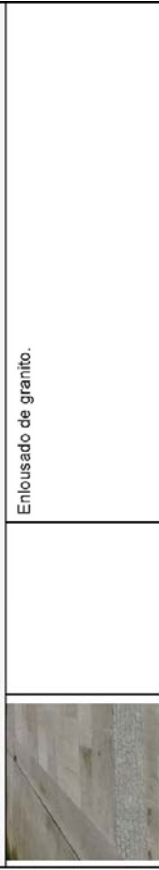
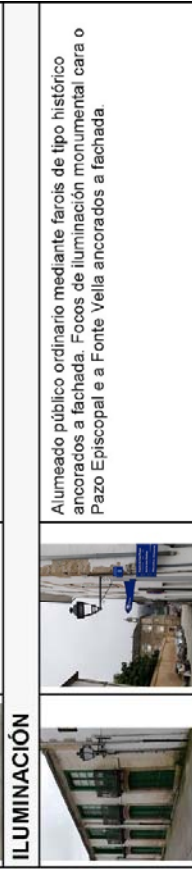
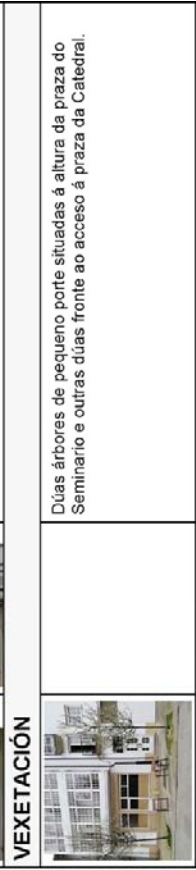

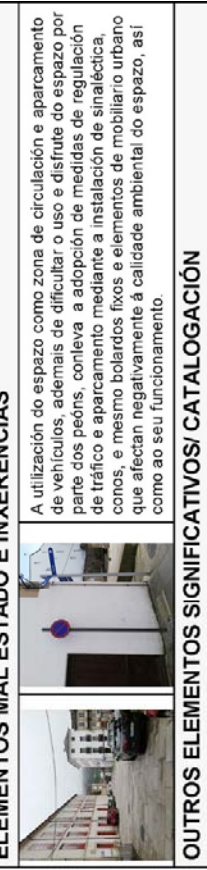

REFERENCIA:	09
PAVIMENTACIÓN	 <p>O camiño perimetral que percorre o muro leste, conectando o espazo de gradas co edificio do taller-tenda-museo de alfarería, está pavimentado con formigón. O camiño de acceso á vivenda está pavimentado cun lastrado de granito.</p>
ILUMINACIÓN	 <p>Tres báculos de pé.</p>
VEGETACIÓN	 <p>Camello de mediano porte no lateral leste e unha palmeira de grande porte no lateral oeste.</p>
ELEMENTOS DE MOBILIARIO URBANO	 <p>Panel informativo con estrutura e cuberta de madeira no lateral leste. Gradas de formigón adosadas ao muro sur.</p>
ELEMENTOS MAL ESTADO E INXERENCIAS	 <p>Humidade e manchas de humidade no muro perimetral de peche e nas gradas por falta de impermeabilización no contacto co terreo e falta de betón na parte superior do muro. A pavimentación deste espazo, como a da maior parte do barrio, está en estado regular. O tipo de pavimentación escollida dificulta a lectura do espazo público do barrio, un espazo público sinxelo pero de gran valor pola súa particular configuración e carácter que merece ser posto en valor.</p>
OUTROS ELEMENTOS SIGNIFICATIVOS/ CATALOGACIÓN	 <p>Palmeira</p> <p>Camello</p>

NOME:	ESPAZO LIBRE RÚA MUÍÑOS DE ARRIBA
PLANO DE SITUACIÓN	
IMAXES	
DESCRIPCIÓN E TIPOLOXÍA	Pequeno espazo libre situado no extremo suroeste da zona norte do barrio dos Muíños. Delimitado ao sur e ao leste por edificacións, ao norte polo muro de peche dunha finca e ao oeste por un muro de pedra, recentemente renovado, cun banco de pedra tradicional integrado, que delimita unha canle que transcorre, paralela, a unha cota inferior.

REFERENCIA:	13
PAVIMENTACIÓN	 <p>A zona de acceso rodado está pavimentada cun enlousado de pezas irregulares, mentres que a beirarrúa sur está pavimentado cun enlousado tradicional de granito.</p>
ILUMINACIÓN	 <p>Dous báculos de pé.</p>
VEGETACIÓN	
ELEMENTOS DE MOBILIARIO URBANO	 <p>Banco corrido integrado no muro da canle.</p>
ELEMENTOS MAL ESTADO E INXERENCIAS	 <p>A pavimentación deste espazo, como a da maior parte do barrio, está en estado regular. O tipo de pavimentación escollida dificulta a lectura do espazo público do barrio, un espazo sinxelo pero de gran valor pola súa particular configuración e carácter que merece ser posto en valor. A utilización do espazo como zona de aparcamento imposibilita o seu uso e disfrute como espazo de ocio e afecta negativamente á calidade ambiental do mesmo.</p>
OUTROS ELEMENTOS SIGNIFICATIVOS/ CATALOGACIÓN	

<p>NOME: FONTE VELLA-RÚA DA FONTE</p> <p>PLANO DE SITUACIÓN</p>	
<p>IMAXES</p> 	<p>DESCRIPCIÓN E TIPOLOXÍA</p> <p>Espazo de grande valor histórico. Néi conflúen varios elementos relevantes da Historia da Cidade. Polo sur, o arrabal extramuros asociado á entrada do Camiño Real dende Castela pola actual rúa Alvaro Cunqueiro e a Fonte Vella, en torno á cal se estrutura, única fonte pública e potable da cidade ata principios do s. XVIII. Polo norte, o recinto intramuros, o acceso á praza da Catedral pola antiga Porta da Fonte e o Pazo Episcopal, coas súas hortas, que delimita o espazo polo noroeste.</p> <p>A pavimentación continua de todo o espazo dalle unha grande homoxeneidade permitindo unha lectura moi clara do mesmo e a posta en valor dos elementos que o conforman. Sobre este pavimento destacan o espazo da Fonte Vella, situado a unha cota lixeiramente inferior e delimitado por bolaridos e un banco de pedra, a chegada do Camiño Real, marcada por dous bancos de pedra sen respaldo a modo de bolaridos na esquina surleste de encontro de ambas rúas, o conxunto formado por dúas árbores de pequeno porte e dúas cadeiras que indican a presenza da praza, e o edificio, do Seminario de Santa Catalina, pavimentada co mesmo enlousado, o que lle da continuidade a ambos espazos e unha baranda situada no acceso á praza da Catedral na que se pode ver parte da canle do río Sixto que antigamente discorria descuberto polo lenzo sur da muralla.</p>

<p>REFERENCIA: 11</p>	<p>PAVIMENTACIÓN</p> <p>Enlousado de granito.</p>
<p>ILUMINACIÓN</p> <p>Alumeado público ordinario mediante farois de tipo histórico ancorados a fachada. Focos de iluminación monumental cara o Pazo Episcopal e a Fonte Vella ancorados a fachada.</p>	<p>VEGETACIÓN</p> <p>Dúas árbores de pequeno porte situadas á altura da praza do Seminario e outras dúas fronte ao acceso á praza da Catedral.</p>
<p>ELEMENTOS DE MOBILIARIO URBANO</p> <p>Dúas cadeiras de estrutura metálica e asento e respaldo de madeira. Dous bancos de pedra sen respaldo na esquina leste da rúa Alvaro Cunqueiro coa rúa da Fonte. Dous bancos de pedra integrados nos muros que enmarcan o espazo traseiro da Fonte Vella. Bolaridos delimitadores do espazo da Fonte Vella.</p>	<p>ELEMENTOS MAL ESTADO E INXERENCIAS</p> <p>A utilización do espazo como zona de circulación e aparcamento de vehículos, ademais de dificultar o uso e disfrute do espazo por parte dos peóns, conleva a adopción de medidas de regulación de tráfico e aparcamento mediante a instalación de sinalética, conos, e mesmo bolaridos fixos e elementos de mobiliario urbano que afectan negativamente á calidade ambiental do espazo, así como ao seu funcionamento.</p>
<p>OUTROS ELEMENTOS SIGNIFICATIVOS/ CATALOGACIÓN</p> <p>Fonte vella</p>	

<p>NOME: PARQUE DO CEMITERIO VELLO</p>	<p>PLANO DE SITUACIÓN</p> 	
<p>IMAXES</p>		
<p>DESCRICIÓN E TIPOLOXÍA</p> <p>O parque do cemiterio vello está situado no límite norte do ámbito, entre a vella nacional e a rúa Julia Pardo Montenegro. Consta de dúas zonas. Ao norte localízase o espazo do vello cemiterio, ao sur o confeitado como parque da Lembranza, que ocupa parte da que fora parcela do Pazo de Santomé, que hoxe alberga o Centro de Desenvolvemento da Mariña Central co que se conecta mediante unha porta e unha parcela colindante. Desenvólvese en tres niveis. O máis baixo corresponde á zona de acceso do vello cemiterio, unha zona arborada con exemplares de grande porte e interese estruturada por un camiño central que une a ampla escalinata do acceso principal con fronte á rotonda coas escaleiras de acceso ao seguinte nivel, onde se localizan a maior parte das velas sepulturas e panteóns, entre as que destacan as dalgúns mirondeñenses ilustrados como Manuel Leiras Pulpeiro, Pascual Veiga ou Álvaro Cunquero. Un camiño transversal conecta, mediante escaleiras, a zona de acceso coas dúas rúas delimitadoras. A zona das sepulturas conta tamén con dous accesos dende ambas rúas, mediante escaleiras dende Julia Pardo Montenegro e rampa dende a vella nacional. No nivel máis alto localízase o parque da Lembranza, un espazo axardinado que conta con arboredo, bancos e xogos infantís así como con dous accesos mediante escaleiras dende ambas rúas. O espazo atópase pechado en case todo o seu perímetro polos vellos muros de peche, caleados e con remates e recercados de cantería nas dúas portas de acceso orixinais do vello cemiterio e da parcela do Pazo de Santomé. A zona suroeste se entrega ao espazo lineal axardinado asociado á vella nacional mediante un talude vexetal sobre muro de pedra de nova execución.</p>		

<p>REFERENCIA: 02</p>		<p>PAVIMENTACIÓN</p> <p>A zona do vello cemiterio está pavimentada con terra compactada e grava e bandas de pedra perimetrando as zonas das sepulturas. O parque da Lembranza está axardinado, estando pavimentados os camiños, algúns con asfalto e outros con losa de granito con xuntas vexetais.</p>	
<p>ILUMINACIÓN</p> <p>No parque da Lembranza a iluminación está resolta mediante luminarias de chan e báculos con focos dirixibles. A zona do vello cemiterio apenas conta cun báculo con foco na entrada dende a rotonda.</p>		<p>VEGETACIÓN</p> <p>Arboredo de grande porte en dúas ringleiras enmarcando o camiño de acceso dende a rotonda. A zona das sepulturas conta con varios cipreses de menor porte. No parque da Lembranza destaca a zona arborada da parte surleste na que se concentran varios exemplares de castiñeiros e foiteiras.</p>	
<p>ELEMENTOS DE MOBILIARIO URBANO</p> <p>A zona do vello cemiterio carece de mobiliario urbano, contando apenas con algunhas papelerías. Ademais dos xogos infantís e papelerías, o parque da Lembranza conta con varios bancos de pedra sen respaldo.</p>		<p>ELEMENTOS MAL ESTADO E INXERENCIAS</p>	
<p>OUTROS ELEMENTOS SIGNIFICATIVOS/CATALOGACIÓN</p> <p>Muro de peche e sepulturas do vello cemiterio.</p> <p>Arboredo do vello cemiterio.</p>			

NOME:	PONTE DO PASATEMPO
PLANO DE SITUACIÓN	
IMAXES	
DESCRIPCIÓN E TIPOLOXÍA	<p>Situada no barrio dos Muíños, a ponte dun só arco sobre o río Valiñadares ten a súa orixe na época medieval. Está construída sobre o Camiño Real, histórico acceso á Cidade dende Castela. O seu nome orixinal, ponte de Ruzos, foi cambiado a ponte do Pasatempo a raíz dun feito histórico que evoca a memoria do Mariscal Pardo de Cella. Nela foi detida por uns canónigos a súa esposa, que traía o indulto real para o seu marido por mediación da súa prima Isabel a Católica, mentres o seu marido era decapitado na praza da Catedral. A dovelaxe inferior e a parte superior dos pretils dos muros son de cantería, o resto é de pizarra.</p> <p>O espazo libre asociado á mesma está formado por unha ampla de acceso, na beira oeste, e un espazo estancial, en pendente, a modo de praza, na beira leste. Tanto a ponte como o espazo libre asociado á mesma, están delimitados por muros tradicionais de pedra, a excepción do muro sur do espazo estancial que é de nova execución. Os muros que delimitan o espazo estancial teñen integrados bancos, continuos no caso dos muros tradicionais e segregados no caso do muro novo.</p> <p>Unha cruz de madeira, situada sobre o muro sur da ponte, na beira leste, da a benvida ao barrio.</p>

REFERENCIA:	14
PAVIMENTACIÓN	 <p>A ponte é de cantería. Os espazos libres asociados á mesma están pavimentados cun empedrado de cantos rodados.</p>
ILUMINACIÓN	 <p>Alumeeado público ordinario mediante farois de tipo histórico ancorados a fachada. No muro sur, de recente execución, intégráronse tres luminarias.</p>
VEGETACIÓN	
ELEMENTOS DE MOBILIARIO URBANO	 <p>Bancos corridos integrados nos muros.</p>
ELEMENTOS MAL ESTADO E INXERENCIAS	 <p>Tanto o pavimento como os muros de pedra presentan abundante vexetación, o que lle dá unha imaxe de descoido e abandono e evidencia unha importante falta de mantemento do espazo.</p>
OUTROS ELEMENTOS SIGNIFICATIVOS/CATALOGACIÓN	 <p>Cruz de madeira</p> <p>Bebedeiro</p>

<p>NOME: PRACIÑA DE SAN XOÁN</p>	<p>PLANO DE SITUACIÓN</p>
<p>IMAXES</p>	 <p>DESCRIPCIÓN E TIPOLOXÍA</p> <p>Pequena praza na intersección do camiño do Sabelo, o camiño da Valada e a rúa Leiras Pulpeiro. É un espazo en pendente pavimentado con enlousado de pedra. No seu eixe central acolle unha árbore rodeada dun banco circular de pedra a modo de alcorque e unha fonte adicada ao poeta e médico Manuel Leiras Pulpeiro. Delimitado polo sur pola Casa Pedrosa, un edificio de tres plantas con escudos en fachada de graden valor ambiental; polo oeste por dúas edificacións de sinxela arquitectura tradicional, destacando o mal estado de conservación dunha delas; polo norte por un solar cunha precaria cuberta de fibrocemento de grandes dimensións e polo leste pola rúa Leiras Pulpeiro e as súas edificacións.</p> <p>Debe o seu nome á Fonte de San Xoán, construída na segunda metade do s. XVIII no lugar que ocupa a actual. Esta fonte perdurou ata o s. XX e foi posteriormente substituída pola fonte actual, que a imita. Significouse como espazo público a principios do s. XVIII, a raíz da construción da nova tralada de augas e da implantación do Convento de Alcántara, convertíndose no espazo de acceso ao mesmo. Actualmente os terreos do antigo convento albergan a praza Jaime Cabot, os Xulgados, o Centro Cultural Alcántara, o albergue público de peregrinos e a Escola de música e Auditorio municipais.</p>

<p>REFERENCIA: 10</p>	<p>PAVIMENTACIÓN</p> <p>Enlousado de granito.</p> <p>ILUMINACIÓN</p> <p>Alumeado público ordinario mediante farois de tipo histórico ancorados ás fachadas dos edificios.</p> <p>VEGETACIÓN</p> <p>Unha árbore de pequeno porte.</p> <p>ELEMENTOS DE MOBILIARIO URBANO</p> <p>Fonte adicada a Leiras Pulpeiro. Banco circular de pedra a modo de alcorque.</p> <p>ELEMENTOS MAL ESTADO E INXERENCIAS</p> <p>Mal estado do pavimento en diversos puntos. Contedores de lixo no lateral norte do espazo central da praza. Circulación e aparcamento de vehículos que dificultan o seu uso como espazo público. O mal estado dunha das edificacións tradicionais que delimita a praza polo oeste e do solar que a delimita polo norte, afectan negativamente á súa calidade ambiental.</p> <p>OUTROS ELEMENTOS SIGNIFICATIVOS/CATALOGACIÓN</p> <p>Estatua Manuel Leiras Pulpeiro</p>
------------------------------	--

NOME:	PRAZA DA CATEDRAL
PLANO DE SITUACIÓN	
IMAXES	
DESCRIPCIÓN E TIPOLOXÍA	<p>Constítue o principal espazo público da Cidade. É o espazo central do recinto amurallado, arredor do cal xurdiu o asentamento de orixe A, arquitectura que da fronte a ela é de maior representatividade e calidade arquitectónica do Conxunto Histórico, dándose cita nela edificios monumentais como a Catedral ou o Pazo episcopal, edificios civís como o do Consistorio vello e un gran número de edificacións de interese nas que se representa a rica diversidade tipolóxica do conxunto, dando conta do seu gran valor histórico e cultural.</p> <p>Sufriu sucesivas reconfiguracións ao longo do tempo, asociadas ás obras da Catedral. No século XVI fanse obras no exterior do templo por iniciativa do bispo Diego de Soto. Estas consistían na realización dun rebalxe diante da fachada principal, que se pechará dando lugar a unha praciña que separará a entrada da Catedral do resto da praza e que se manterá así ata a década de 1980. O peche frontal era de cantería e os laterais de ferro. Contaba con portas nos peches laterais. A última reforma exterior, que chegou ata os nosos días, produciuse no 1998 e afectará á entrada da Catedral e á praza. Elimínase o peche do s.XVI, rebaixarase o resto da praza e faranse retroceder os Cantóns ata as casas, alterando profundamente o espazo e a súa significación como espazo de confluencia cívico-relixioso.</p>

REFERENCIA:	04
PAVIMENTACIÓN	 <p>Toda a praza está pavimentada co pavimento tradicional de chapacuíña e bandas de lousa de granito, o que lle da unha grande homoxeneidade. O espazo dos Cantóns está pavimentado con lousa de granito.</p>
ILUMINACIÓN	 <p>Luminarias de tipo histórico con aplique na fachada leste e luminarias colgadas nas fachadas con soporrais.</p>
VEGETACIÓN	
ELEMENTOS DE MOBILIARIO URBANO	 <p>Plataformas de madeira para terrazas de hostelería.</p>
ELEMENTOS MAL ESTADO E INXERENCIAS	 <p>O estado xeral de conservación da urbanización é bo, se ben as plataformas de madeira anexionadas ás escaleiras dos Cantóns onde se instalan as terrazas dos locais de hostelería, así como a circulación e aparcamento de vehículos na praza afectan negativamente á calidade ambiental deste espazo tan emblemático.</p>
OUTROS ELEMENTOS SIGNIFICATIVOS/ CATALOGACIÓN	 <p>Escaleiras soporrais.</p> <p>Muro e varanda límite norte.</p>

NOME:	PRAZA DO CONCELLO	
PLANO DE SITUACIÓN		
IMAXES		
DESCRIPCIÓN E TIPOLOXÍA	<p>Situada no extremo nordeste do recinto amurallado, este espazo público non adoptou a súa actual configuración ata finais do s. XX, cando desapareceu a muralla neste sector; se ben, ata ese momento, a valada da Soidade, a rúa que discorria polo límite norte da pactual praza, recibiu nalgunha ocasión o nome de praciña da Soidade e durante boa parte do s. XX foi coñecida como rúa ou praciña de Oswaldo Codina por ostentar maior anchura que gran parte das rúas da cidade.</p> <p>A praza está delimitada, polo nordeste polo edificio do actual Concello, antigo Pazo de Juan Antonio Pillado convertido en Cuartel de Milicias no s. XIX; polo noroeste polo casarío histórico da antiga valada da Soidade; polo surlleste por dúas edificacións de finais do s. XX e polo suroeste pola rúa Progreso.</p> <p>Trátase dun espazo rectangular a cota co trazado da antiga valada da Soidade que se entrega á rúa Progreso a través de cinco escalóns. Mediante a pavimentación diferéncianse un espazo a modo de rúa e un espazo estancial. O espazo estancial conta con dúas ringleiras nas que se dispoñen 2 arboresdo, bancos e farolías.</p>	

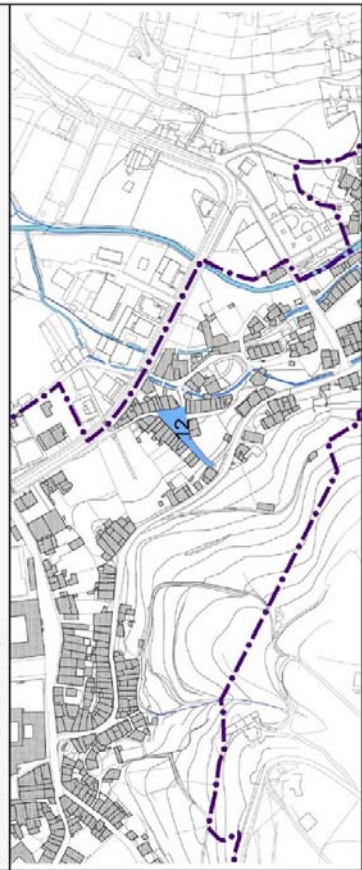

REFERENCIA:	03	
PAVIMENTACIÓN	 <p>Tanto o espazo de rúa como o espazo estancial están pavimentados co pavimento tradicional de chapacuíña e bandas de lousa de granito. O espazo de rúa conta con tres bandas de lousa, dúas perimetrais e unha central, e o espazo estancial presenta unha cuadrícula na zona central e dúas zonas máis amplias nos extremos laterais.</p>	
ILUMINACIÓN	 <p>Farolías de pé, con farol de tipo histórico e base de formigón, no espazo estancial e farolís de tipo tradicional ancorados ás fachadas dos edificios.</p>	
VEGETACIÓN	 <p>Árbores de pequeno porte en dúas ringleiras no espazo estancial.</p>	
ELEMENTOS DE MOBILIARIO URBANO	 <p>Catro bancos con estrutura metálica e asento e respaldo de madeira, papelerías e maceteiros.</p>	
ELEMENTOS MAL ESTADO E INXERENCIAS	 <p>Atópase en bo estado de conservación, se ben as ringleiras de mobiliario segregan funcionalmente o espazo estancial, pequeno de por sí. A ocupación do espazo por parte das terrazas de hostealaría impide o uso do mesmo como espazo libre público e interrompe o paso peonil no caso do espazo de rúa.</p>	
OUTROS ELEMENTOS SIGNIFICATIVOS/ CATALOGACIÓN		

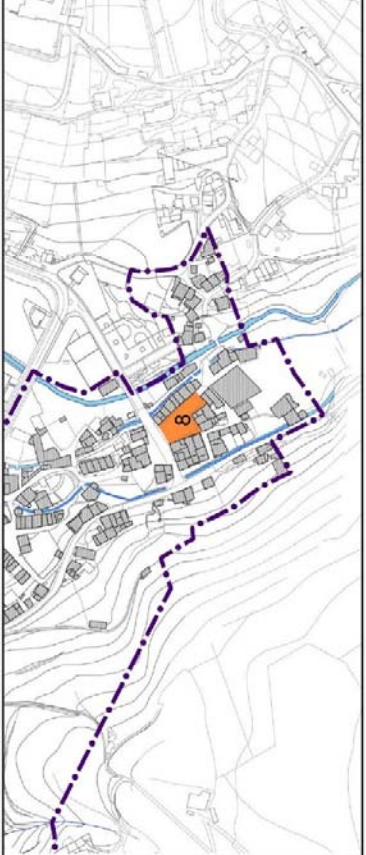

NOME:	PRAZA JAIME CABOT
PLANO DE SITUACIÓN	
IMAXES	
DESCRICIÓN E TIPOLOXÍA	<p>Inaugurada no ano 2010, ocupa o lugar do que outrora foi o compás do Convento de Alcántara. Leva o nome do sacerdote mindoniense Don Jaime Cabot Bujosa, quen tamén fora un virtuoso organista da Catedral.</p> <p>Trátase dunha espazo en forma de L, con acceso, a cota, dende o extremo oeste do Camiño do Sabelo e, a través de escaleiras, dende a Praza de San Xoán. Aberta no seu límite norte e delimitada ao sur e ao oeste por edificios dotacionais -Xulgados, Centro Cultural Alcántara, Albergue de peregrinos, Escola de música e Auditorio municipais- está adicada en boa parte a área de aparcamento. Baixo ela, localízase un aparcamento público soterrado. Conta cunha área estancial delimitada por bancos de pedra entre o albergue e o Auditorio, onde se localiza un busto do compositor e director Pascual Veiga.</p>

REFERENCIA:	06
PAVIMENTACIÓN	 <p>Neste espazo combínanse varios tipos de pavimentos: o enlousado de granito na zona da escola de música e o albergue de peregrinos, o pavimento de chapacuna con bandas de lousa de granito nas bandas de aparcamento e no espazo de entrada aos Xulgados e o lastrado de granito no espazo estancial entre o albergue e a escola de música.</p>
ILUMINACIÓN	 <p>Báculos con focos dirixibles, balizas baixas e focos de chan.</p>
VEGETACIÓN	 <p>Árbores de mediano porte delimitando os espazos de aparcamento e nas dúas zonas estanciais nas fachadas lateral e traseira do edificio do albergue.</p>
ELEMENTOS DE MOBILIARIO URBANO	 <p>Bancos de pedra sen respaldo, delimitando o espazo de entrada aos Xulgados e nas dúas zonas estanciais nas fachadas lateral e traseira do edificio do albergue.</p>
ELEMENTOS MAL ESTADO E INXERENCIAS	 <p>Boa parte do espazo da praza está adicado a zona de aparcamento, o que implica a circulación e estacionamento de vehículos na mesma. Isto leva á delimitación de zonas estanciais dentro da propia praza e limita o seu uso e disfrute como espazo libre público por parte dos cidadáns.</p>
OUTROS ELEMENTOS SIGNIFICATIVOS/ CATALOGACIÓN	

<p>NOME: PRAZA MUIÑOS DE ABAIXO</p>	<p>PLANO DE SITUACIÓN</p> 	
<p>IMAXES</p>		<p>DESCRIPCIÓN E TIPOLOXÍA</p> <p>Pequena praza de forma triangular no noroeste do barrio dos Muños. Delimitada en todos os seus lados por edificacións tradicionais, destacando o mal estado de conservación das que conforman o seu límite norte. No vértice oeste unha rampla o conecta coa rúa San Roque, que discorre a unha cota superior. No vértice norte unha rúa o conecta coa Avenida Bos Aires.</p>

<p>REFERENCIA: 12</p>	<p>PAVIMENTACIÓN</p> <p>Todo o espazo está pavimentado cun enlousado de pezas irregulares.</p>	
<p>ILUMINACIÓN</p> 	<p>Farois de tipo histórico ancorados a fachada.</p>	
<p>VEGETACIÓN</p>		
<p>ELEMENTOS DE MOBILIARIO URBANO</p> <p>Banco e maceteiro de pedra.</p>		
<p>ELEMENTOS MAL ESTADO E INXERENCIAS</p> <p>A pavimentación deste espazo, como a da maior parte do barrio, está en estado regular. O tipo de pavimentación escollida dificulta a lectura do espazo público do barrio, un espazo sinxelo pero de gran valor pola súa particular configuración e carácter que merece ser posto en valor. O mobiliario urbano ten un carácter meramente anecdótico. O aparcamento de vehículos afecta negativamente á calidade ambiental do espazo.</p>		
<p>OUTROS ELEMENTOS SIGNIFICATIVOS/ CATALOGACIÓN</p>		

<p>NOME: PRAZA MUIÑOS DE ARRIBA</p>	<p>PLANO DE SITUACIÓN</p> 	
<p>IMAXES</p>	 <p>DESCRIPCIÓN E TIPOLOXÍA</p> <p>É a praza principal do Barrio dos Muíños. Situada no itinerario do Camiño Real que dende Castela accedía á Cidade pola Ponte do Pasatempo, está delimitada en tres dos seus lados por edificacións, aborindose á rúa Muíños de Arriba no lado norte. Entre as edificacións, destacan o edificio en esquina do extremo norte da fachada oeste, as dúas edificacións rehabilitadas polo IGV5 no extremo sur da mesma fachada e o conxunto de edificacións que conforman a fachada leste da praza, con traseiras á canle.</p> <p>Urbanizada a modo de viario, conta cunha pequena beirarrúa no lado leste, un amplo espazo de caizada e aparcamento na parte central e unha ampla zona peonil no lado oeste, delimitada cara a caizada cunha ringleira na que se localizan bancos, un par de árbores e tres farolais de pé.</p> <p>A caizada foi recentemente reurbanizada con lastro e louzas de pedra, polo que se atopa en bo estado. O resto da pavimentación, a empregada na maior parte do barrio, atópase en estado regular. Sinalar que o tipo de pavimentación escollida para a urbanización xeneralizada do Barrio dificulta a lectura do seu espazo público, un espazo público sinxelo pero de gran valor polo súa particular configuración e carácter que merece ser posto en valor.</p>	

<p>REFERENCIA: 08</p>	<p>PAVIMENTACIÓN</p> <p>O espazo adicado a calzada está pavimentado seguindo o patrón tradicional con lastro e bandas de louza en cuadrícula. Os espazos peonís están pavimentados cun empedrado de pezas irregulares.</p>	
<p>ILUMINACIÓN</p>	 <p>Tres farolais de pé con farol convencional colgado no perímetro exterior da zona peonil oeste e un par de báculos de pé no perímetro interior da mesma. No resto da praza, catro farolís de tipo histórico ancorados nas fachadas das edificacións que delimitan a praza, un en cada esquina.</p>	
<p>VEGETACIÓN</p>	 <p>Unha árbore de pequeno porte na ringleira de aparcamento formalizado.</p>	
<p>ELEMENTOS DE MOBILIARIO URBANO</p>	 <p>Bancos de estrutura metálica e asento e respaldo de madeira na zona peonil oeste da praza.</p> <p>Papeleira de forxa colgada sobre báculo na esquina norleste.</p>	
<p>ELEMENTOS MAL ESTADO E INXERENCIAS</p>	 <p>O aparcamento de vehículos en todo o perímetro do espazo de calzada afecta negativamente á calidade ambiental da praza.</p>	
<p>OUTROS ELEMENTOS SIGNIFICATIVOS/CATALOGACIÓN</p>		

<p>NOME: PRAZA DO SEMINARIO</p>	<p>PLANO DE SITUACIÓN</p>
<p>IMAXES</p> 	<p>DESCRIPCIÓN E TIPOLOXÍA</p> <p>É o espazo de acceso ao Seminario de Santa Catalina e ten a súa orixe na implantación do mesmo a finais do s. XVIII, no que ata ese momento era a horta propiedade da igrexa e coñecida como do Tornillón. Recentemente remodelada, está delimitada pola longa fachada do Seminario de Santa Catalina; polo muro que pecha as hortas do Pazo Episcopal e a parcela da antiga Casa dos Coengos, que hoxe alberga o Museo da Imprenta e polas rúas da Fonte e Pascual Veiga.</p> <p>É un amplo espazo rectangular pavimentado, na práctica totalidade, con enlousado de granito, o que lle dá unha gran homoxeneidade. No extremo norte, no contacto coa rúa Pascual Veiga, confórmase un espazo estancial de forma triangular, a distinto nivel, delimitado por bancos de pedra e libre de vehículos. No eixe lonxitudinal localízanse dous grandes parterres con cadansúa árbore e dúas zonas estanciais con mobiliario urbano (banco corrido de pedra, dúas cadeiras e papelería). Fronte á porta de entrada do Seminario, dous bancos de pedra marcan a mesma conformando un espazo previo ao acceso.</p>

<p>REFERENCIA: 05</p>	<p>PAVIMENTACIÓN</p> <p>Toda a praza está pavimentada con enlousado de granito, a excepción do espazo estancial do extremo norte que está pavimentado cun pavimento de lastrós de granito e bandas de lousa.</p>
<p>ILUMINACIÓN</p> <p>Farois de tipo tradicional ancorados á fachada do Seminario. Focos de iluminación monumental, para o edificio do Seminario, ancorados no muro das hortas episcopais.</p>	<p>VEGETACIÓN</p> <p>Dúas árbores de pequeno porte no eixe lonxitudinal da praza.</p>
<p>ELEMENTOS DE MOBILIARIO URBANO</p> <p>Bancos de pedra, no eixe lonxitudinal e no extremo norte da praza. Na rúa da Fonte, un conxunto formado por dúas cadeiras e dúas árbores miran á praza, indicando a súa presenza no itinerario da rúa da Fonte.</p>	<p>ELEMENTOS MAL ESTADO E INXERENCIAS</p> <p>A excepción da pequena zona estancial delimitada no extremo norte, a praza funciona como zona de aparcamento de vehículos, o que impide o uso e disfrute da mesma como espazo estancial, de xogo ou paseo por parte dos cidadáns.</p>
<p>OUTROS ELEMENTOS SIGNIFICATIVOS/ CATALOGACIÓN</p>	